

Γεώργιος Ν. Πουρνάρας

Ελληνική Γλώσσα

Γεωργίου Νικ. Πορναϊκού
Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ

ΜΑΘΗΜΑΤΑ

ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Α' ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

Τιμᾶται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου Δρχ. 13,10

Βιβλίσσημον καὶ πρόσθετον » 6,10

Ἀριθ. πράξ. 40998]5-10-28

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ
Α. Μ. ΚΟΝΤΟΜΑΡΗΣ & ΣΙΑ
ΕΥΡΙΠΙΔΟΥ 6—ΑΘΗΝΑΙ

1928

Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου
Θεσσαλονίκης

Α. ΛΑΖΑΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ προτύπου τοῦ
Διδ. τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως

Χ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΟΥ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΕΝ ΨΩ ΜΑΧΗΣ (301 Π. Χ.)

*Διὰ τὴν Πρώτην τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου
καὶ τὰς ἀντιστοίχους τῶν ἄλλων σχολείων
τῆς Μ. Ἐκπαιδεύσεως*

Ἐγκριθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας

ΜΕ ΠΟΛΛΑΣ ΕΙΚΟΝΑΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΣ

ΕΚΔΟΣΙΣ ΤΡΙΤΗ

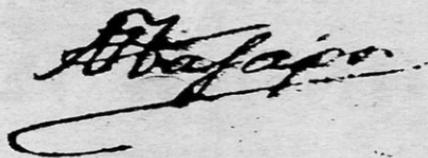

ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ "ΑΘΗΝΑ."

ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΕΥΡΥΠΙΔΟΥ 6

1928

Κάθε αντίτυπον φέρει την υπογραφήν ενός εκ τῶν συγγραφέων.

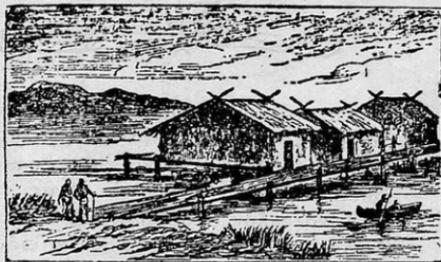
ΙΣΤΟΡΙΑ — ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΛΑΟΙ ΑΠΟΛΙΤΙΣΤΟΙ ΚΑΙ ΛΑΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΕΝΟΙ

Είναι χιλιάδες χρόνια ἀφότου ὑπάρχουν ἄνθρωποι ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Οἱ παλαιότεροι ὅμως ἄνθρωποι ἦσαν ἀπολίτιστοι. Δὲν ἤξευραν νὰ κτίζουσιν οἰκίας, νὰ κατασκευάζουσιν ἐνδύματα, οἰκιακὰ σκεύη καὶ ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εὐκολύνουσιν καὶ εὐμορφαίνουν τὴν ζωὴν. Ἐξοῦσαν ἀπὸ τὸ κυνήγιον ἢ ἀπὸ τὸ ψάρεμα. Ἀργότερα ἐξημέρωσαν τὰ ζῶα, τὸ πρόβατον, τὴν ἀγελάδα, τὸν ἵππον ἔκαμαν ποίμνια καὶ ἐγείναν βοσκοί.

Τότε δὲν κατοικοῦσαν ἀκόμη ὅλον τὸν καιρὸν εἰς τὸν ἴδιον τόπον, ἀλλὰ ἐπήγαιναν ἀπὸ τὸν ἓν μέρος εἰς τὸ ἄλλο, ὅπου εὗρισκαν τροφήν διὰ τὰ ζῶα των. Ἦσαν δηλαδὴ *νομάδες*. Τέλος

μερικοὶ ἐκάθησαν εἰς τὰ εὐφορα μέρη, τὰ ἐκαλλιέργησαν καὶ ἄρχισαν νὰ ζοῦν ἀπὸ τοὺς καρποὺς τῆς γῆς. Ἐγίναν δηλαδὴ γεωργοί. Τοὺς ἐτρουύηξαν αἱ πεδιάδες, ὅπου ἔτρεχαν μεγάλοι ποταμοὶ καὶ ἦτο εὐκολὸν νὰ καλλιεργήσουσιν τὴν γῆν.

Διμναῖαι κατοικίαι

Οἱ ἄνθρωποι ἐπροόδευσαν ἀφότου κατοίκησαν σταθερὰ εἰς ἓνα μέρος καὶ ἐκαλλιέργησαν τὴν γῆν. Κατασκεύασαν διάφορα ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐβοήθησαν νὰ κάμουν πολλὰ χρήσιμα ἔργα. Τὸν παλαιότερον καιρὸν δὲν ἤξευραν τὰ μέταλλα. Τὰ ὀλίγα ἐργαλεῖα τοὺς ἦσαν ἀπὸ πέτραν. Ἀργότερα ὅμως ἔμαθαν νὰ δουλεύουσιν τὰ μέταλλα, πρῶτα τὸν χαλκὸν καὶ ἔπειτα τὸν σίδηρον. Ὁ σίδηρος τοὺς ὠφέλησε πολὺ, διότι κατα-

Οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ ἄγρια θηρία, ἐκάρφωσαν στύλους μέσα εἰς τὰς λίμνας, κατασκεύαζαν ἓνα πάτωμα καὶ ἐκεῖ ἐκτίζαν καλύβας διὰ νὰ κατοικοῦν.

σκεύασαν με αὐτὸν στερεὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὁποῖα τοὺς ἐβοήθησαν πολὺ εἰς τὴν ἐργασίαν των. Ἀπὸ τότε ἄρχισαν νὰ κτίζουν κατοικί-
ας, νὰ κάμνουν ἐνδύματα, νὰ καλλιεργοῦν καλύτερα τὴν γῆν, νὰ
τρῶγουν καλύτερα φαγητά, νὰ γίνωνται καθαρότεροι καὶ ἐξυπνό-
τεροι. Μὲ μίαν λέξιν οἱ ἄνθρωποι ἄρχισαν νὰ προοδεύουν καὶ ἤ-

Οἱ παλαιοὶ ἄνθρωποι δὲν ἤξευραν νὰ μεταχειρίζονται τὸ μέταλλον. Διὰ τοῦτο τὰ ἐργαλεῖα καὶ τὰ ὄπλα κατασκευάζαν ἀπὸ ξύλον, ἀπὸ κόκκαλα ζῶων καὶ πρὸ πάντων ἀπὸ λίθους. Τὰ τρία ἀριστερὰ εἶναι αἰχμαὶ βέλους, τὸ δὲ ἄλλο εἶναι κόκκαλον ἀπὸ ζῶον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐσχάλισαν ἓνα ἄνθρωπον, δύο κεφαλὰς ἵππων καὶ ἓνα φεῖδι.

Ζωὴ των ἔγινε καλυτέρα. Αὐτὴν τὴν πρόοδον τοῦ ἀνθρώπου τὴν ὀνομάζομεν **πολιτισμόν**. Ὅλοι οἱ λαοὶ ὅμως δὲν ἐπρόκοψαν τὸν ἴδιον καιρὸν. Ἄλλοι ἄρχισαν νὰ πολιτίζωνται ἔνωρίτερα, ἄλλοι ἀργότερα καὶ ἄλλοι δὲν ἤμπορεσαν ὀλωσδιόλου νὰ πολιτισθοῦν. Ὑπῆρχαν λοιπὸν εἰς τοὺς παλαιότερους καιροὺς καὶ ὑπάρχουν ἀκόμη σήμερον λαοὶ **πολιτισμένοι** καὶ λαοὶ **ἀπολίτιστοι**.

ΙΣΤΟΡΙΑ

Ὅλοι ἔχομεν τὴν περιέργειαν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζησαν καὶ τί ἔκαμαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι, ἐπιθυμοῦμεν δηλαδὴ νὰ μάθωμεν τὴν **ἱστορίαν των**. Οἱ παλαιότεροι ὅμως ἄνθρωποι ἀπέ-

θαναν καὶ δὲν ὑπάρχουν πλέον. Πῶς νὰ μάθωμεν λοιπὸν τὸ τὲ ἔκαμαν καὶ πῶς ἔζησαν; Τὸ καλὸν εἶναι ὅτι ὅλα τὰ ἔργα των δὲν ἐχάθησαν. Ἀπὸ τοὺς παλαιότερους ἀνθρώπους μένουσιν πολλὰ οἰκιακὰ σκέυη, ὄπλα, κοσμήματα, ἀγγεῖα, κτίρια, ναοί, ἀνάκτορα, κατοικίαι, ἀγάλματα κτλ., τὰ ὅποια μᾶς βοηθοῦν νὰ μάθωμεν πῶς ἔζοῦσαν οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Ἀργότερα ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἔμαθαν τὴν γραφὴν, ἔγραφαν εἰς τὴν πέτραν ἢ ἐπάνω εἰς τὰ μέταλλα τὰ σπουδαῖα γεγονότα, τὰ ὅποια δὲν ἤθελαν νὰ λησμονηθοῦν. Ἀκόμη ἀργότερα, ὅταν ἐπροόδευσαν περισσότερον, ἔγραφαν ἱστορίας. Ὅλα αὐτὰ, ποὺ μᾶς βοηθοῦν νὰ μάθωμεν τὴν ζωὴν καὶ τὰ ἔργα τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων, τὰ ὀνομάζουσι *ἱστορικὰ μνημεῖα*. Ὅσον περισσότερον πολιτισμένος ἦτο ἕνας λαός, τόσοσιν περισσότερα μνημεῖα ἄφησεν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Καὶ ὅσον περισσότερα μνημεῖα ἔχομεν ἀπὸ ἕνα λαόν, τόσοσιν καλύτερα γνωρίζομεν τὸν βίον του καὶ τόσοσιν σπουδαιότερα εἶναι ἡ ἱστορία του.

Τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σπουδαίαν ἱστορίαν, ὅπως εἶναι π. χ. οἱ Ἕλληνες, οἱ Ρωμαῖοι, οἱ Ἄγγλοι, οἱ Γάλλοι, τοὺς ὀνομάζομεν *ἱστορικὸς λαός*. Ἱστορικοὶ λαοὶ εἶναι οἱ πολιτισμένοι λαοὶ καὶ ἱστορία εἶναι κυρίως ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Ἡ ἱστορία λοιπὸν μᾶς διδάσκει πῶς ἔζησαν οἱ παλαιότεροι ἄνθρωποι, πῶς ἔκτιζαν τὰς κατοικίας των, τὶ σχέσεις εἶχαν ἀναμεταξύ των, πῶς ἐκυβερνοῦσαν τὸ κράτος των κτλ.

ΦΥΛΑΙ—ΛΑΟΙ

Ἀπ' ὅλους τοὺς λαούς, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, τὴν μεγαλυτέραν πρόοδον ἔκαμαν οἱ λευκοὶ ἄνθρωποι. Ὅλοι οἱ λαοί, οἱ ὁποῖοι ἔχουν σπουδαίαν θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν, ὅλοι οἱ ἱστορικοὶ λαοί, ἀνήκουσιν εἰς τὴν Λευκὴν ἢ Καυκασίαν φυλὴν. Αὐτοὶ ἀνέπτυξαν τὸν πολιτισμὸν καὶ αὐτοὶ κυβερνοῦσιν σήμερον τὸν κόσμον. Αἱ ἄλλαι φυλαί, ἡ Μογγολικὴ, ἡ Αἰθιοπικὴ κτλ. δὲν ἔχουν μεγάλην θέσιν εἰς τὴν ἱστορίαν.

Ἡ Καυκασία φυλὴ περιλαμβάνει διαφόρους λαούς, οἱ ὁποῖοι ἐσκορπίσθησαν εἰς τὰς τρεῖς ἡπείρους, εἰς τὴν Ἀσίαν, εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν. Οἱ μεγαλύτεροι ὅμως καὶ εὐφύστεροι λαοὶ τῆς Καυκασίας φυλῆς ἔζησαν καὶ ζοῦσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Δι' αὐτὸ σπουδαιότερα ἀπ' ὅλας εἶναι ἡ ἱστορία τῆς Εὐρώπης

ΠΕΡΙΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἐκ τῶν πολλῶν παλαιῶν ἀνθρώπων ἔχομεν, καθὼς εἶπαμεν, ὀλίγας εἰδήσεις. Μὲ αὐτὰς δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἐννοήσωμεν καλὰ πῶς ἐξοῦσαν, τί ιδέας εἶχαν κτλ. Δὲν ἠμποροῦμεν δηλαδὴ νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των. Δι' αὐτὸ τοὺς πολλοὺς παλαιοὺς ἐκείνους χρόνους ὠνόμασαν μὲ ἓνα ἰδιαίτερον ὄνομα *Προϊστορίαν ἢ Προϊστορικοὺς χρόνους*.

Κατόπιν οἱ ἄνθρωποι ἐπροόδευσαν εἰς μερικὰ μέρη καὶ μᾶς ἀφησαν τόσα μνημεῖα, ὥστε ἠμποροῦμεν νὰ κάμωμεν τὴν ἱστορίαν των. Ἐκ τούτου ἀρχίζει ἡ *Ἱστορία*, ἢτοι ἡ *Ἱστορικὴ περίοδος*.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ ἱστορία ὅλων τῶν λαῶν δὲν ἀρχίζει τὸν ἴδιον καιρὸν. Ἄλλων ἀρχίζει ἐνωρίτερα, ἄλλων ἀργότερα καὶ ἄλλοι δὲν ἔχουν διόλου ἱστορίαν. Ἡ ἱστορία κάθε λαοῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸν καιρὸν, πού εἰσέρχεται εἰς τὸν πολιτισμὸν.

Ἡ παλαιότερα ἀπ' ὅλας τὰς ἱστορίας εἶναι ἡ ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων, διότι οἱ Αἰγύπτιοι προόδευσαν εἰς τὸν πολιτισμὸν ἐνωρίτερα ἀπὸ ὅλους τοὺς λαοὺς. Ἡ ἱστορία τῶν Αἰγυπτίων ἀρχίζει 5000 χρόνια πρὸ Χριστοῦ. Ἐάν βάλωμεν καὶ 2 χιλιάδας περίπου χρόνια, τὰ ὁποῖα ἐπέρασαν ἀπὸ τὴν γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, ἔχομεν 7 χιλιάδας χρόνια. Ἡ ἱστορία λοιπὸν ἀρχίζει 7 χιλιάδες χρόνια πρὶν ἀπὸ σήμερον. Δὲν εἶναι πολλὰ, ἀφοῦ ἄνθρωποι ὑπάρχουν εἰς τὴν γῆν ἀπὸ πολλὰ παλαιότερα χρόνια.

Οἱ ἱστορικοὶ διὰ νὰ εὐκολύνουν τὴν μελέτην τῆς ἱστορίας, τὴν ἐχώρισαν εἰς τρεῖς μεγάλας περιόδους.

1. *Ἀρχαίαν* (5000 π. Χ.—476 μ. Χ.)
2. *Μέσην ἢ Μεσαιωνικὴν* (476—1453 μ. Χ.)
3. *Νεωτέραν* (1453 ἕως σήμερον).

Ἡ ἀρχαία ἱστορία ἀρχίζει ἀπὸ τὰ παλαιότερα χρόνια καὶ φθάνει ἕως τὸ 476 μ. Χ., ὅτε κατεστράφη τὸ μέγα Ῥωμαϊκὸν κράτος.

Ἡ Μέση ἢ Μεσαιωνικὴ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ 476 μ. Χ. καὶ φθάνει ἕως τὸ 1453 μ. Χ., ὅτε οἱ Τούρκοι ἐπῆραν τὴν Κωνσταντινούπολιν.

Ἡ Νέα ἀπὸ τὸ 1453 καὶ φθάνει ἕως σήμερον.

Ἡμεῖς ἐφέτος θὰ ἀρχίσωμεν τὴν ἱστορίαν ἀπὸ τὴν ἀρχήν, δηλαδὴ θὰ μάθωμεν τὴν *Ἀρχαίαν Ἱστορίαν*.

Η ΑΡΧΑΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ

Οἱ πρῶτοι πολιτισμένοι ἄνθρωποι ἔζησαν εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι εὐρίσκονται ἀνατολικά ἀπὸ τὴν Μεσόγειον θάλασσαν. Ὁ πολιτισμὸς γεννήθηκε πρῶτα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι πολὺ μακριὰ ἀπ' αὐτήν, εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, εἰς τὴν Συρίαν, εἰς τὰς Ἰνδίας κλπ. Τοὺς λαοὺς τῶν χωρῶν αὐτῶν, ἐπειδὴ κατοικοῦν εἰς τὴν Ἀνατολήν, τοὺς ὠνόμασαν ὅλους μαζὶ **Ἀνατολικούς λαούς**. Αὐτοὶ ἔκαμαν τὴν ἀρχὴν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ἐπειτα ἀπ' αὐτοὺς ἦλθαν οἱ **Ἕλληνες**, οἱ ὁποῖοι ἦσαν πολὺ εὐφυέστεροι καὶ πολὺ δραστηριώτεροι. Αὐτοὶ ἔκαμαν ἓνα ὑψηλὸν καὶ θαυμάσιον πολιτισμὸν, ἐπροόδευσαν εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνas.

Ἐπειτα ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας ἦλθαν οἱ **Ῥωμαῖοι**, οἱ ὁποῖοι ἔζησαν εἰς τὴν Ἰταλίαν. Οἱ Ῥωμαῖοι δὲν εἶχαν τὴν εὐφυΐαν τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἦσαν γενναῖοι πολεμισταί, ἐκυρίευσαν πολλὰς χώρας, μαζὶ καὶ τὴν Ἑλλάδα, ἔκαμαν μεγάλην αὐτοκρατορίαν, τὴν ἐκυβέρνησαν πολὺ καλὰ καὶ ἔβαλαν σοφοὺς νόμους.

Τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων τὴν ὀνομάζομεν Ἀρχαίαν Ἱστορίαν. Ἡ Ἀρχαία Ἱστορία λοιπὸν περιλαμβάνει

1. Τοὺς Ἀνατολικούς λαούς
2. Τοὺς Ἕλληνας
3. Τοὺς Ῥωμαίους

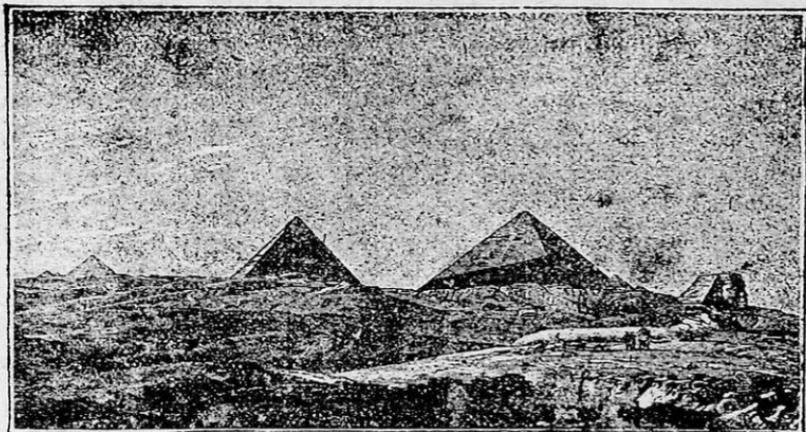
Ἡμεῖς ἐπὶ τὸς θὰ μάθωμεν ὀλίγα ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, κυρίως ὅμως θὰ μελετήσωμεν τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων.

ΟΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

ΟΙ ΑΙΓΥΠΤΙΟΙ

Ἡ Αἴγυπτος εὐρίσκεται εἰς τὰ βορειοανατολικά τῆς Ἀφρικῆς. Εἶναι μία μεγάλη πεδιάς, τὴν ὁποίαν ποτίζει καὶ ζωογονεῖ ὁ περίφημος **Νεῖλος** ποταμός.

Ἐὰν ἔλειπεν ὁ Νεῖλος, ἡ Αἴγυπτος θὰ ἦτο ἔρημος ἔσπως.

Αἱ πυραμίδες καὶ ἡ Σφιγξ

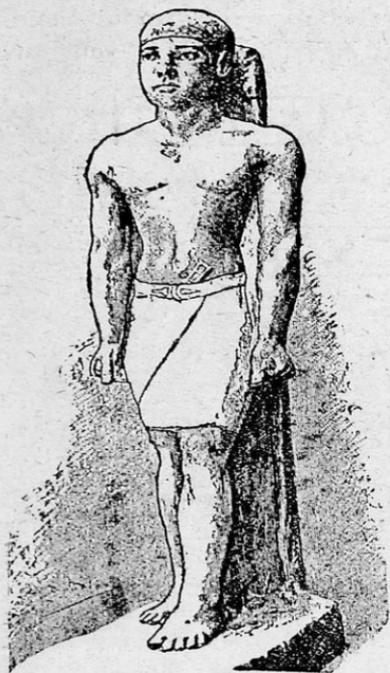
Ὅλοι οἱ αἰγύπτιοι, πλούσιοι καὶ πτωχοί, κατασκεύαζαν τάφους στερεοῦς. Αἱ πυραμίδες ἦσαν τάφοι τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Αἰγύπτου, τῶν Φαραώ. Τὰς ἔκτιζαν μὲ μεγάλους λίθους καὶ τὰς ἔκαμιναν ὑψηλὰς ὡς βουνά. Μέσα ὑπῆρχεν ἓνα δωμάτιον, ὅπου ἔβαζαν τὸν νεκρόν. Ἡ Σφιγξ εἶναι ἓνας πελώριος βράχος, ὕψος 19 μ. Ἐδοῦλευσαν αὐτὸν τὸν βράχον καὶ ἔκαμιν ἓνα καθήμενον λέοντα καὶ τοῦ ἔδωσαν πρόσωπον ἀνθρώπου. Μόνον ἡ μύτη τῆς ἔχει μέγεθος 2 μ.

Ὀλαὶ αἱ χῶραι τῆς Ἀφρικῆς αἱ ὁποῖαι εἶναι δλόγυσά τῆς. Διὰ αὐτὸ οἱ ἀρχαῖοι ὠνόμασαν τὴν Αἴγυπτον *δῶρον τοῦ Νεῖλου* καὶ οἱ Αἰγύπτιοι ἐλάτρευαν τὸν Νεῖλον ὡς θεόν.

Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν πεδιάδα ἔζησεν ὁ ἀρχαιότερος πολιτισμένος λαὸς τοῦ κόσμου. Οἱ Αἰγύπτιοι ἦσαν μελαχροinoί, ὑψηλοί, λιγνοί, μὲ δυνατοὺς ὤμους καὶ μεγάλην κεφαλὴν. Ἦσαν κυ-

φίως γεωργοί, ἀλλὰ καὶ πολὺ καλοὶ τεχνῖται. Ἦσαν πολὺ θρη-
σκευτικοὶ καὶ ἐλάτρευαν τὰ ζῶα καὶ τὸν Νεῖλον ποτα-
μόν. Ἡ ἱστορία των ἀρχίζει ἀπὸ πολὺ παλαιῶς χρόνους.

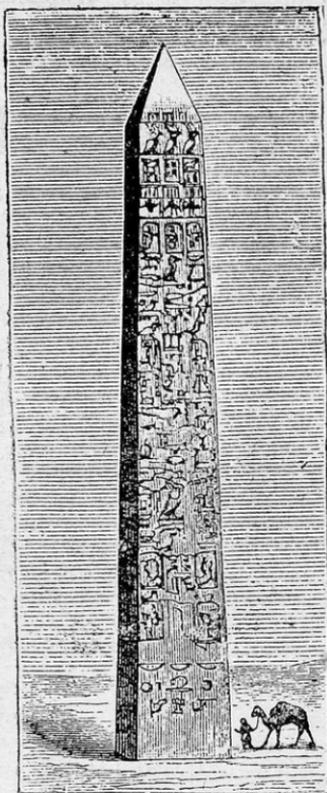
5000

Αἰγύπτιος (αἰγυπτιακὸν ἄγαλμα)

Τὸ ἄγαλμα αὐτὸ μᾶς δείχνει τὴν τέχνην τῶν αἰγυπτίων καὶ μαζὶ πὼς ἦτο τὸ σῶμα των. Ἦσαν ὑψηλοὶ, λιγνοὶ καὶ εἶχαν πλατεῖς ὄμους. Ἡ κεφαλὴ των ἦτο πολὺ μεγάλη, τὰ μάγουλα ἐξωγκωμμένα καὶ τὰ χεῖλη χονδρά. Ὁμοιάζαν δηλαδὴ μὲ τοὺς σημερινοὺς κατοίκους τῆς Αἰγύπτου, τοὺς Φελλάχους.

Οἱ βασιλεῖς των, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν Φιραῶ, ἔνωσαν ὅλην τὴν χώραν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των, εἶχαν μεγάλην δύναμιν

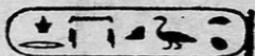
Ὁβελίσκος

Ὁ ὀβελίσκος ἦτο μονοκόμμα-
τος λίθος καὶ εἶχε ὕψος ὡς 30
μέτρα. Τοὺς ὀβελίσκους οἱ αἰγύ-
πτιοι ἔστηναν ἔμπρὸς εἰς τοὺς
ναοὺς των. Ἐπάνω εἰς τὸν λίθον
αὐτὸν ἦσαν ἐπιγραφαὶ μὲ γράμ-
ματα ἱερογλυφικά.

καὶ μεγάλας καὶ πλουσίας πρωτεύουσας, τὴν Μέμφιν καὶ τὰς Θήβας. Ἐκεῖ ἔκτισαν ναοὺς, ἀνάκτορα καὶ περιφήμους τάφους, τοὺς ὁποίους ὀνομάζουν *πυραμίδας*. Τὰ οἰκοδομήματα τῶν Αἰγυπτίων ἦσαν πολὺ μεγάλα. Ἐκτιζαν ἀνάκτορα μὲ χιλιάδας δωμάτια, αἱ πυραμίδες τῶν εἶναι ὑψηλαὶ ὡς βουνὰ καὶ οἱ ναοὶ τῶν

Ἀλέξανδρος

Βερενίκη

Κλεοπάτρα

1. A, E

4. B

—, —, D, T.

||. L

—, —, K

—, —, L, R.

—, M.

—, N.

O.

P.

R, —, S.

—, X.

Ἱερογλυφικά

Οἱ ἀρχαῖοι αἰγύπτιοι τὸν παλαιότερον καιρὸν, ὅταν ἤθελαν νὰ γράψουν ἓνα πρᾶγμα, ἐξωγράφιζαν τὴν εἰκόνα του. Ἀργότερα αἱ εἰκόνες ἐσήμαιναν μόνον ἓνα γράμμα. Τὰ συμβολικὰ αὐτὰ γράμματα ὀνομάζονται ἱερογλυφικά.

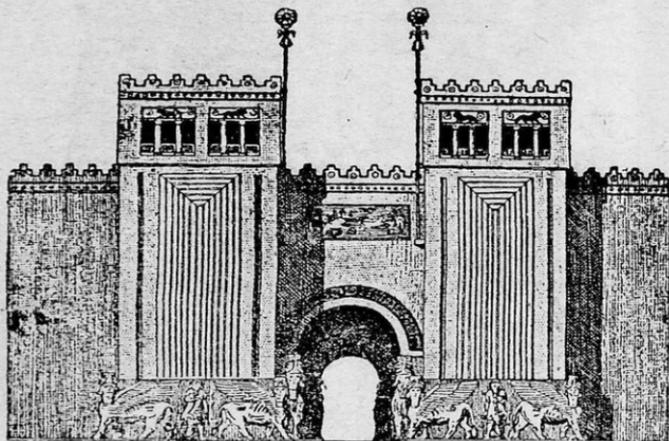
ἔχουν κίονας, τοὺς ὁποίους μόλις πέντε ἄνθρωποι ἠμποροῦν νὰ ἀγκαλιάσουν. Οἱ ἱερεῖς τῶν ἦσαν πλούσιοι καὶ σοφοί. Ἐκαμαν πολλὰς ἀνακαλύψεις. Αὐτοὶ εὗρηκαν τὴν γραφὴν καὶ τὴν ἀριθμητικὴν. Ἡ γραφὴ τῶν Αἰγυπτίων λέγεται *ἱερογλυφική*. Οἱ ἄλλοι λαοὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους.

Σήμερον σφύζονται παραπολλὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα μὲ ἀφθονα ἀνάγλυφα, εἰκόνας καὶ περιγραφάς, τὰ ὁποῖα μᾶς διηγοῦνται τὴν ἱστορίαν τῶν παλαιῶν Αἰγυπτίων. Ὅταν ἐπισκεπτώμεθα τὰ αἰγυπτιακὰ μνημεῖα, μεταφερόμεθα εἰς τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους

χρόνους, όταν ἔξοῦσαν οἱ Φαραῶ, καὶ βλέπομεν νὰ ξαναζῆ ἐμπρὸς μας ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος πολιτισμὸς.

ΟΙ ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΑΣΣΥΡΙΟΙ

Ἄν περάσωμεν τὸν ἰσθμὸν τοῦ Σουέζ, ὁ ὁποῖος ἐνώνει τὴν Ἀφρικὴν μὲ τὴν Ἀσίαν, καὶ διευθυνθοῦμεν πρὸς ἀνατολὰς, θὰ συναντήσωμεν δύο μεγάλους ποταμούς, τὸν **Εὐφράτην** καὶ τὸν **Τίγρην**. Καὶ αὐτοὶ ποτίζουν μίαν μεγάλην πεδιάδα. Ἡ πεδιάς αὕτῃ ἐπειδὴ εὐρίσκεται ἀνάμεσα εἰς δύο ποταμούς, λέγεται **Μεσο-**

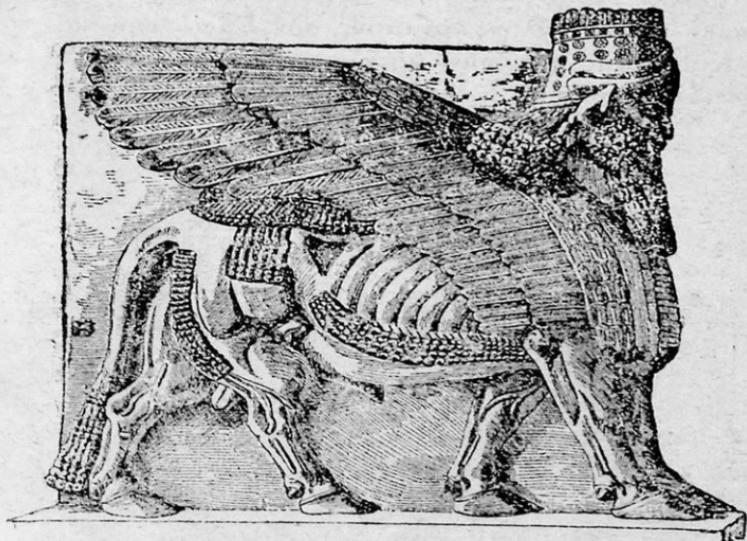
Ἀσσυριακὸν ἀνάκτορον

Οἱ Ἀσσύριοι καὶ οἱ Βαβυλώνιοι ἔκτιζαν μεγάλα ἀνάκτορα διὰ τοὺς βασιλεῖς. Τὸ ἀνάκτορον ὠμοιάζε μὲ φρούριον. Τὸ ἔκτιζαν ἐπάνω εἰς μίαν ὑψηλὴν βάσιν ἀπὸ πλίνθους καὶ τὸ ὠχύρωναν γύρω μὲ ὑψηλὰ τεῖχη. Τὸ ἀσσυριακὸν ἀνάκτορον εἶχε ἓνα πάτωμα μόνον καὶ πληθὺς δωμάτια χωρὶς παράθυρα. Εἶχεν ὅμως ἀξιόλογον στολισμὸν, ἀγάλματα, πολυτίμητα μάρμαρα εἰς τὸ πάτωμα, πορσελάνην πολύχρωμον εἰς τοὺς τοίχους καὶ διάφορα κοσμήματα ἀπὸ χρυσόν, ἄργυρον καὶ ἔλεφαντοστοῦν. Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν τὴν εἴσοδον τοῦ ἀνακτόρου.

ποταμῖα. Εἰς τὴν χώραν αὕτην ἔζησαν δύο ἄλλοι σημαντικοὶ λαοί, οἱ Βαβυλώνιοι καὶ οἱ Ἀσσύριοι.

Οἱ **Βαβυλώνιοι**, τοὺς ὁποίους ἔλεγαν καὶ **Χαλδαίους**, ἦσαν εἰς τὰ νοτιώτερα, ἐκεῖ ὅπου ὁ Εὐφράτης πλησιάζει τὴν θάλασσαν.

Εἶχαν μίαν μεγάλην πόλιν, τὴν *Βαβυλῶνα*. Οἱ *Χαλδαῖοι* ἦσαν γεωργοί, ἐλάτρευαν τὰ ἄστρα καὶ εἶχαν ἱερεῖς, τοὺς ὁποίους ἔλεγαν *Μάγους*. Κατασκεύαζιν ναοὺς ὑψηλοὺς ὡς πύργους μὲ πολλὰ πατώματα, διὰ νὰ παρατηροῦν τὴν κίνησιν τῶν ἄστρον. Εἶχαν γραφὴν, ἣ ὁποία ἐλέγετο *Σφηνοειδής*. Ἡ *Βαβυλὼν* ἦτο μεγάλη

Πτερωτὸς ταῦρος

Οἱ πτερωτοὶ ταῦροι ἦσαν ἀγάλματα, μὲ τὰ ὁποῖα οἱ Ἀσσύριοι ἐστολίζαν τὴν εἰσοδὸν τῶν ναῶν καὶ τῶν ἀνακτόρων. Ἐχουν πρόσωπον ἀνθρώπου, ἀσσυρίου βασιλέως, ὁ ὁποῖος φορεῖ εἰς τὴν κεφαλὴν τὴν ἀράν.

Ἐμπορικὴ πόλις. Ἐκεῖ ἤρχοντο ἐμπορεῦματα ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἀσίας, πρὸ πάντων ἀπὸ τὰς Ἰνδίας.

Οἱ Ἀσσύριοι κατοικοῦσαν βορειότερα ἐπάνω εἰς τὸν Τίγρην ποταμόν, εἰς τὰ ἀπόκρημα καὶ δύσβατα βουνὰ τοῦ σημερινοῦ Κουρδιστάν. Ἦσαν πολεμικοὶ καὶ ἄγριοι. Ἐκαμναν συχνὰς ἐπιδρομὰς, ἔκαιαν καὶ ἄρπαζαν, ἔσφαζαν τοὺς κατοίκους ἢ τοὺς ἔπαιρναν μαζί των, διὰ νὰ τοὺς μεταχειρισθοῦν ὡς δούλους. Ἐπροόδευσαν ὅμως εἰς τὰς τέχνας καί, ὅπως οἱ Βαβυλώνιοι, κατασκεύαζαν ἀνάκτορα, ἀγάλματα, λινὰ καὶ μάλλινα ὑφάσματα καὶ

ἦσαν περίφημοι οἱ τάπητες τῆς Ἀσσυρίας. Ἡ ἱστορία τῶν Βαβυλωνίων καὶ τῶν Ἀσσυρίων εἶναι πολὺ παλαιά, ὅπως τῶν Αἰγυπτίων. Ἀρχίζει τοῦλάχιστον 3000

ΟΙ ΦΟΙΝΙΚΕΣ

Ἐὰν ἀπὸ τὴν Μεσοποταμίαν θελήσωμεν νὰ κατεβοῦμεν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν, θὰ περάσωμεν ἀπὸ μίαν χώραν, ἣ ὁποία ὀνομάζεται *Συρία*. Ἡ παραλία τῆς Συρίας εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ὀνομάζετο Φοινίκη.

Οἱ κάτοικοι αὐτῆς τῆς χώρας ὀνομάζοντο *Φοίνικες*. Αὐτοὶ ἦσαν πολλὴν διαφορετικοὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐνῶ ὅλοι οἱ ἀνατολικοὶ λαοὶ ἦσαν κυρίως γεωργοί, οἱ Φοίνικες ἦσαν *ναυτικοὶ* καὶ *ἐμποροὶ*.

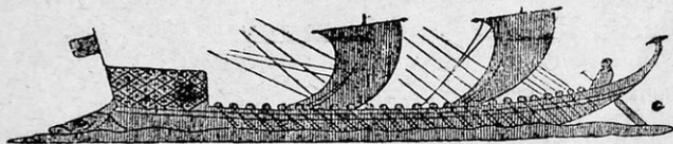
Ἐταξίδευαν ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον ἕως τὸ Γιβραλτῖο. Εἰς ὅλα τὰ παράλια εἶχαν ἐμπορικοὺς σταθμοὺς καὶ εἰς πολλὰ μέρη ἔκτισαν ἀποικίας, ὅπως π.χ. εἰς τὴν νῆσον Σικελίαν καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας Ἀλλ' ἡ σπουδαιότερα ἀποικία τῶν ἦτο ἡ *Καρχηδών*, εἰς τὰ παράλια τῆς βορείου Ἀφρικῆς εἰς τὴν θέσιν τῆς σημερινῆς Τύνιδος. Οἱ Φοίνικες ἐπλούτησαν ἀπὸ τὸ ἐμπόριον. Τὰ πλοῖα τῶν μετέφεραν τὰ προϊόντα ἀπὸ τὴν μίαν εἰς τὴν ἄλλην χώραν. Τὰ καραβάνια τῶν ἔφθαναν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας καὶ ἔπαιρναν ἀπὸ ἐκεῖ διάφορα προϊόντα. Αἱ πόλεις τῆς Φοινίκης ἐπλούτησαν καὶ ἐμεγάλωσαν

Σφηγοειδῆς γραφή

Τὰ γράμματα τῶν Ἀσσυρίων ὀμοιάζουν με σφῆνας. Τὰ ἴδια γράμματα εἶχαν καὶ οἱ Πέρσαι καὶ Μῆδοι, καὶ τὰ ἐπῆραν κατόπι οἱ Ἀραβες καὶ οἱ Τοῦρκοι.

814

Φοινικικὸν πλοῖον

Οἱ Φοίνικες ἦσαν περίφημοι ναυτικοί. Εἶχαν μεγάλα πλοῖα με 50 κουπιά τὰ ὁποῖα ἦσαν ταχύτατα.

ἀπὸ τὸ ἐμπόριον. Ἐκαμαν ἐργαστήρια, ὅπου ἐμάζευσαν πολλοὺς δούλους. Κατασκεύαζαν ἀγγεῖα, κοσμήματα, ἀγάλματα καὶ ὑφάσματα εἰς μεγάλας ποσότητας. Οἱ Φοῖνικες λοιπὸν πρῶτοι ἔκαμαν *ἐργοστάσια*. Αἱ σπουδαιότεραι πόλεις τῆς Φοινίκης ἦσαν ἡ *Σιδῶν* καὶ ἡ *Τύρος*.

ΜΗΔΟΙ ΚΑΙ ΠΕΡΣΑΙ

Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους, τοὺς Βαβυλωνίους, τοὺς Ἀσσυρίους καὶ τοὺς Φοῖνικας ὑπῆρχαν καὶ ἄλλοι λαοὶ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Εἰς τὸ νότιον μέρος τῆς Συρίας εἶναι ἡ Παλαιστίνη, ὅπου ἔζησαν οἱ *Ἑβραῖοι*, τοὺς ὁποίους γνωρίζομεν ἀπὸ τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν. Εἰς τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἦσαν πολλοὶ λαοί, οἱ Φρύγες, οἱ Κάρες, οἱ Λυδοὶ κλπ. Τὸν ἕκτον π.χ. αἰῶνα ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας *Κροῖσος* ἦτο πολὺ δυνατός. Εἶχε πρωτεύουσαν τὰς *Σάρδεις* καὶ ἔγινε περίφημος διὰ τὰ πλούτη του.

Ἀλλὰ τότε παρουσιάσθη ὁ δυνατώτερος λαὸς τῆς Ἀνατολῆς, οἱ Πέρσαι, καὶ ἴδρυσεν πολὺ μεγάλην αὐτοκρατορίαν. Ἡ πατρίς των εἶναι μία ὄρεινὴ χώρα, ἡ ὁποία κεῖται μεταξὺ τῆς Κασπίας θαλάσσης καὶ τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο φυλάς. Εἰς τὰ βόρεια κατοικοῦσαν οἱ *Μῆδοι*, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πρωτεύουσαν τὰ *Ἐκβάτανα*, εἰς τὰ νότια οἱ κυρίως *Πέρσαι*, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πρωτεύουσαν τὴν *Περσέπολιν*.

350 Τὸν ἕκτον αἰῶνα οἱ Πέρσαι εἶχαν ἓνα περίφημον βασιλέα, τὸν ὁποῖον ἔλεγον *Κῦρον*. Ὁ Κῦρος ἐκυρίευσεν πολλὰς χώρας καὶ ἔκαμε κράτος μὲ πολὺ μεγάλην ἔκτασιν. Ἐγίνε κύριος τῆς Βαβυλωνίας, τῆς Ἀσσυρίας, τῆς Συρίας καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Ὄταν κατέβηκεν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἠθέλησε νὰ τοῦ ἀντισταθῇ ὁ πλούσιος καὶ ὑπερήφανος βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος. Ἀλλ' ὁ Κῦρος τὸν ἐνίκησε καὶ ἐκυρίευσεν τὴν πρωτεύουσάν του, τὰς Σάρδεις. Τότε αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἦσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ἐδήλωσαν ὑποταγὴν εἰς τὸν Κῦρον, ἐπειδὴ δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀντισταθοῦν. Ὁ υἱὸς τοῦ Κύρου ἐκυρίευσεν τὴν Αἴγυπτον.

Βασιλεὺς τῆς Περσίας ἔγινεν ὕστερα ὁ *Δαρεῖος Α'*. Ὁ Δαρεῖος ἐξουσίαζεν ἀπεράντους χώρας καὶ εἶχε μεγάλην δύναμιν. Ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Ἀνατολῆς ἦσαν ὑπήκοοί του. Εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ κράτους του, αἱ ὁποῖαι ἦσαν μεγάλαι ὡς βασιλεία, διώριζε

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἡ Ἑλλάς εἶναι μικρὰ χώρα, ἀλλ' ἔχει μεγάλην ἱστορίαν· διότι εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησεν ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότατους λαοὺς τῆς γῆς. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἤρχισαν πρῶτοι τὸν πολιτισμόν. Πρὶν ἂν αὐτοὺς ὑπῆρχαν, καθὼς εἶδαμεν, ἄλλοι ἀνεπτυγμένοι λαοί, οἱ Αἰγύπτιοι, οἱ Βαβυλώνιοι, οἱ Φοίνικες κτλ., ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ Ἕλληνες ἔμαθαν πολλά. Ἀλλ' αὐτοὶ πολὺ γρήγορα ἐπέρασαν τοὺς διδασκάλους των καὶ ἐπροόδευσαν τόσον πολὺ, ὥστε μὲ τὰς γνώσεις καὶ τὴν ἀνάπτυξίν των ἐφώτισαν ὅλον τὸν παλαιὸν κόσμον. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἔκαμαν τὴν ἀρχὴν τοῦ ἀνωτέρου πολιτισμοῦ καὶ ὅλοι οἱ μεγάλοι λαοὶ τοῦ κόσμου ὠφελήθησαν ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ λέγουν ὅτι ἔγινε τότε θαῦμα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ σοφοί, οἱ ποιηταί, οἱ ρήτορες, οἱ καλλιτέχναι τῶν νεωτέρων λαῶν ἔλαβαν ὡς παράδειγμα τοὺς Ἕλληνας. Δι' αὐτὸ ὅλοι οἱ ἀνεπτυγμένοι λαοὶ θεωροῦν τοὺς ἀρχαίους Ἕλληνας ὡς διδασκάλους των καὶ μὲ ἀγάπην μελετοῦν τὴν ἱστορίαν των. Εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τῆς Εὐρώπης διδάσκεται ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἱστορία καὶ τὰ παιδιὰ των γνωρίζουν πολὺ καλὰ τὴν ζωὴν, τὰ βιβλία καὶ τὰ ἄλλα ἔργα τῶν ἀρχαίων.

Ἡ ΧΩΡΑ ΚΑΙ Οἱ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ἡ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν θαυμαστὴν εὐφυΐαν, ἀλλὰ τὸ ἔδαφος καὶ τὸ κλίμα τῆς χώρας των ὠφέλησε πολὺ τὴν ἀνάπτυξίν των. Ἡ Ἑλλάς τότε ἦτο πολὺ διαφορετικὴ ἀπὸ σήμερα. Ἦτο μία χώρα πράσινη, ὅπως εἶναι τώρα αἱ χώραι τῆς βορείου Εὐρώπης, ἡ Γερμανία, ἡ Γαλλία, ἡ Ἀγγλία κτλ. Τὰ ὄρη τῆς ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση, τὸ νερὸν ἦτο ἀφθονώτερον, ὑπῆρχαν λι-

βάδια μέσα εις τὰ βουνά και πολὺ ἀφθονωτέρα πρασινάδα εις τὰς πεδιάδας. Ἐπίσης τὸ κλίμα δὲν ἦτο τόσο καυστικὸν ὅπως τώρα. Ἐχιόνιζεν εις πολλὰ μέρη, ὅπου σήμερον δὲν χιονίζει πλέον.

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς ἦτο χώρα πολὺ μικρά. Τὰ ὄρια της πρὸς βορρᾶν κατ' ἀρχὰς δὲν ἔφθαναν πολὺ πέραν ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον και τὴν Ἡπειρον. Τὸν παλαιότερον καιρὸν κυρίως Ἑλλάς ἔθεωρεῖτο ἡ Θεσσαλία, ἡ Στερεὰ Ἑλλάς, ἡ Πελοπόννησος και αἱ νῆσοι. Ἀλλὰ εις τὴν Ἡπειρον και εις τὴν Μακεδονίαν εἶχαν εγκατασταθῆ ἀπὸ παλαιούς χρόνους ἑλληνικαὶ φυλαί.

Ἡ μικρὰ αὐτὴ χώρα παρουσιάζει μεγάλην ποικιλίαν. Ἐχει βουνά, τὰ ὁποῖα ἀστράπτουν ἀπὸ λευκὸν φῶς, ἔχει γραφικὰς πεδιάδας, ἔκτεταμένας και πολυσχιδεῖς παραλίας, τὴν θάλασσαν της μὲ τὰ γαλανὰ κύματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα προβάλλουν τὰ ὠραῖοτατα νησιά της.

Ἡ Ἑλλάς εἶναι χώρα ὄρεινή. Ἀνάμεσα εις τὴν Θεσσαλίαν και τὴν Ἡπειρον ὑψώνονται τὰ μεγάλα βουνά τῆς Πίνδου. Αἱ διακλαδώσεις αὐτῶν τῶν βουνῶν ἀπλώνονται εις ἅσας τὰς διευθύνσεις, φθάνουν ἕως τὴν θάλασσαν και ἀφίνουν μόνον στενὰς διόδους. Εἰς ὀλίγα μέρη μόνον τὰ βουνά χαμηλώνουν και σχηματίζονται μεταξύ των πεδιάδες. Εἰς τὰς πεδιάδας αὐτὰς τρέχουν μικροὶ ποταμοί, οἱ ὁποῖοι ποτίζουν τὴν γῆν και τὴν κάμνουں κατάλληλον διὰ καλλιέργειαν. Ἡ μεγαλυτέρα και εὐφορωτέρα ἀπ' αὐτὰς εἶναι ἡ πεδιάς τοῦ Πηνειοῦ εις τὴν Θεσσαλίαν. Εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα εἶναι ἡ πεδιάς τῶν Θιβῶν και ἡ πεδιάς τῆς Ἀττικῆς, τὴν ὁποίαν ἐπότιζαν δύο μικροὶ ποταμοί. ὁ Ἴλισὸς και ὁ Κηφισὸς, εις τὴν Πελοπόννησον ἡ πεδιάς τοῦ Εὐρώτα ποταμοῦ εις τὴν Λακωνικὴν, ἡ πεδιάς τῆς Μεσσηνίας κτλ. Ἐπίσης σημαντικὰς πεδιάδας ἔχει και ἡ Μακεδονία μὲ ἀρκετοὺς μεγάλους ποταμούς, οἱ ὁποῖοι τὰς ποτίζουν. Εἰς τὰς πεδιάδας αὐτὰς ἔζησαν αἱ σημαντικώτεραι φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων και ἤκμασαν αἱ σπουδαιότεραι πολιτεῖαι.

Ἐπειδὴ ἡ Ἑλλάς ἔχει πολλὰ βουνά, ἡ συγκοινωνία μεταξύ τῶν διαφόρων φυλῶν της ἦτο δύσκολος ἀπὸ τὴν ξηρὰν. Ἀλλ' οἱ Ἕλληνες εἶχαν τὴν εὐκολίαν νὰ ἐπικοινωνοῦν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἡ θάλασσα ἀγκαλιάζει μὲ ἀγάπην τὴν Ἑλλάδα ἀπ' ὅλα τὰ μέρη, εἰσέρχεται βαθειὰ εις αὐτήν, σχηματίζει κόλπους, πορθμοὺς και ἀναριθμῆτους λιμένας και ὄρμους, ὡς νὰ προσκαλῆ τοὺς κατοί-

Χάρτης τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος

κους καὶ νὰ τοὺς προτρέπη νὰ γίνουν ναυτικοί. Ἐμπρὸς εἰς τὴν ἑλληνικὴν γῆν εἶναι σκορπισμένα πολλὰ νησιά, τὰ ὁποῖα εἶναι ὡς γέφυραι διὰ νὰ περάσῃ κανεὶς εὐκόλα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Θράκην. Δι' αὐτὸ οἱ Ἕλληνες ἀπὸ τοὺς παλαιοτάτους καιροὺς ἀγάπησαν τὴν θάλασσαν καὶ ἔγιναν ἐπιτήδευοι καὶ τολμηροὶ ναυτικοί.

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

Οἱ Ἕλληνες ἀνήκουν εἰς τὴν Καυκασίαν φυλὴν καὶ εἶναι συγγενεῖς τῶν μεγαλυτέρων λαῶν τοῦ κόσμου, τῶν Ῥωμαίων, τῶν Γερμανῶν, τῶν Γάλλων, τῶν Ἀγγλῶν. Ἦσαν ὅπως ἐκεῖνοι ὑψηλοί, εἶχαν ξανθὰ μαλλιά καὶ γαλανὰ μάτια. Αἱ γραμμαὶ τοῦ προσώπου τῶν ἦσαν κανονικαί, ἡ μύτη εὐθεῖα, τὸ μέτωπον πλατύ, τὰ μαλλιά τῶν σγουρὰ καὶ ἔπιπτον πρὸς τὰ ὀπίσω. Τὸ σῶμα τῶν ἦτο δυνατόν, οἱ μῦες τῶν βραχιόνων καὶ τῶν κνημῶν ἀνεπτυγμένοι καὶ δυνατοί. Ὅλα αὐτὰ τὰ βλέπομεν καθαρὰ εἰς τὰ ἀγάλματα καὶ τὰς εἰκόνας, τὰς ὁποίας μᾶς ἄφησαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἶχαν πνεῦμα ἔξυπνον καὶ ἐφευρετικὸν καὶ μεγάλην ἀγάπην εἰς κάθε τι ὠραῖον καὶ λεπτόν.

Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἦτο εὐφορώτερον ἀπὸ σήμερον, ἀλλ' ὄχι πολὺ πλούσιον. Δι' αὐτὸ οἱ κάτοικοι ἔπρεπε νὰ ἐργάζωνται πολὺ. Ἡ ἐργασία ἔκαμε τοὺς ἀρχαίους δραστηρίους καὶ ἐπινοητικούς. Ἐἰς τὰ θαλασσινὰ ταξίδια τολμηροὺς καὶ ἀποφασιστικούς. Ὁ δὲ ἀῆρ τῶν ὀρέων ἔπλασε τὸ σῶμα τῶν εὐκίνητων καὶ ἀθλητικῶν καὶ ἐγέννησεν εἰς τὴν ψυχὴν τῶν τὴν ἀγάπην εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν. Τέλος τὸ ὠραῖον κλίμα τοὺς ἔκαμε νὰ εἶναι εὐαίσθητοι καὶ νὰ ἀγαποῦν τὰ ὑψηλὰ νοήματα καὶ τὰ ὠραῖα πράγματα. †

ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΑΙ ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ

Ἡ ἑλληνικὴ ἱστορία μᾶς εἶναι πολὺ καλύτερα γνωστὴ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τῶν Ἀνατολικῶν λαῶν, διότι ἡ Ἑλλάς εἶχε περιφήμους ἱστορικούς, οἱ ὅποιοι μᾶς ἔσωσαν πολλὰς εἰδήσεις διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰς πράξεις τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλ' αὐτὰ δὲν μᾶς λέγουν τίποτε διὰ τὴν πολὺ παλαιὰν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, διότι οἱ Ἕλληνες εἶχαν λησμονήσει τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν των. Ἐσώθησαν μόνον μερικοὶ μῦθοι, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ περιφημότερος ἦτο ὁ μῦθος τοῦ Τρωικοῦ πολέμου.

Ἀλλὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἔγιναν πολλὰ ἀνασκαφαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐμάθαμεν ἄρκετὰ διὰ τὴν παλαιότεραν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, δηλ. διὰ τοὺς προϊστορικοὺς χρόνους τῆς. Αἱ ἀνασκαφαὶ μᾶς ἔδειξαν ὅτι οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν οἱ πρῶτοι κάτοικοι. Πρὶν ἀπ' αὐτοὺς ἔζησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἄλλοι λαοὶ ἄρκετὰ πολιτισμένοι.

ΟΙ ΠΕΛΑΣΓΟΙ-Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ

Οἱ Ἕλληνες ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα κατὰ τὸ 2000 π.χ. Ἀλλὰ εὗρηκαν κατοικημένην τὴν χώραν. Τοὺς ἀνθρώπους, τοὺς ὁποίους εὗρηκαν οἱ Ἕλληνες, ὅταν ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, τοὺς ὠνόμασαν *Πελασγούς*. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ παλαιότεροι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος καὶ εἶχαν ἄρκετὰ προχωρημένον πολιτισμόν. Φαίνεται ὅτι ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ θαλάσσης. Εἰς τὰ παράλια καὶ εἰς τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους, εἰς τὰς Κυκλάδας δηλ. καὶ εἰς τὴν Κρήτην, ὑπῆρχαν τότε ἀνθρώποι ἄρκετὰ πολιτισμένοι. Ἦξευραν νὰ κτίζουν οἰκίας καὶ ἀνάκτορα καὶ πόλεις, τὰς ὁποίας ὠχύρωναν μὲ πελώρια τείχη, κατασκεύαζαν ἔργα τέχνης, ἀγγεῖα καὶ κοσμήματα καθὼς καὶ πλοῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐταξίδευαν εἰς τὴν θάλασσαν. Ἐπήγαιναν μάλιστα εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ εἰς τὴν παραλίαν τῆς Συρίας, ὅπου ἐξοῦσαν οἱ παλαιότεροι πολιτισμένο

λαοί. Τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς τοὺς ὠνόμασαν *Αἰγαίους*, διότι εἶχαν κέντρον τὸ Αἶγαϊον πέλαγος, καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν πολιτισμὸν τοῦ *Αἰγαίου*.

Ἔλα αὐτὰ τὰ ἐμάθαμεν ἀπὸ τὰς ἀνασκαφάς. Εἰς τὴν Κρή-

Ἄγγεῖα κρητικά

Τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ εὐρέθησαν εἰς τὰς ἀνασκαφάς, τὰς ὁποίας ἔκαμαν οἱ ἄγγλοι εἰς τὴν Κνωσὸν τῆς Κρήτης. Καὶ τὰ δύο εἶναι κοσμημένα με ἄνθη. Τὸ πρῶτον ἀριστερὰ ἔχει κρίνους, τὸ ἄλλο δεξιὰ πάπυρον, ἕνα φυτὸν τῆς Αἰγύπτου. Εἶναι μεγάλοι ὕδραιοι, ὕψους 1,20 μ. Ἔχουν ζωηρότατα χρώματα καὶ εἶναι με τέχνην ζωγραφισμένα.

τὴν κυρίως σοφοὶ ἄγγλοι εὐρῆκαν θαυμάσια πράγματα, ἐρείπια ἀπὸ ἀνάκτορα, καταστήματα καὶ οἰκίας, πολλὰ ἔργα τέχνης, εἰκόνας, ἀγάλματα, ἀγγεῖα, ἐργαλεῖς, ὄπλα, κοσμήματα, τὰ ὅποια δεικνύουν πόσον ἦσαν ἀνεπτυγμένοι οἱ ἄνθρωποι τοῦ καιροῦ ἐκείνου. Φαίνεται ὅτι εἰς τοὺς παλαιούς χρόνους ἢ 2500 Κρήτη ἦτο τὸ κέντρον μεγάλου κράτους. Εἶχε δυνατοὺς βασιλεῖς, οἱ ὅποιοι ἐξουσίαζαν πολλὰς χώρας. Οἱ Ἕλληνες ἀργότερα ἐλησμόνησαν τοὺς παλαιωτάτους χρόνους καὶ ἐδιηγούντο

μόνον μερικούς μύθους. Ἔλεγαν π. χ. ὅτι εἰς τὴν Κρήτην ἐβασίλευν ἕνας πολὺ δυνατὸς βασιλεὺς, ὁ **Μίνως**, καὶ αὐτὸς ὑπεχρέωσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ στέλλουν κατ' ἔτος ἑπτὰ νέους καὶ ἑπτὰ νέας, τοὺς ὁποίους ἔρριπτεν εἰς τὸν Μινώταυρον. Ἀλλὰ κάθε μῦθος εἰς τὸ βάθος του ἔχει μίαν ἀλήθειαν. Φαίνεται ὅτι οἱ βασιλεῖς τῆς Κρήτης εἶχαν δυνατὸν στόλον, ἐξουσίαζαν τὰ παράλια τῆς Ἑλλάδος καὶ ἠνάγκασαν τοὺς Ἀθηναίους νὰ πληρώνουν φόρους. Ὅσον διὰ τὸν Μινώταυρον, αὐτὸς ἦτο τὸ ἄγαλμα ἐνὸς θεοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἐθυσίαζαν ἀνθρώπους κατὰ τὸ βάρβαρον ἔθιμον τῶν παλαιῶν ἀνθρώπων. Πράγματι εἰς τὰς ἀνασκαφὰς εὐρέθη ἕνα ἄγαλμα, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει τὸν Μινώταυρον, ὅπως τὸν περιγράφουν οἱ ἀρχαῖοι.

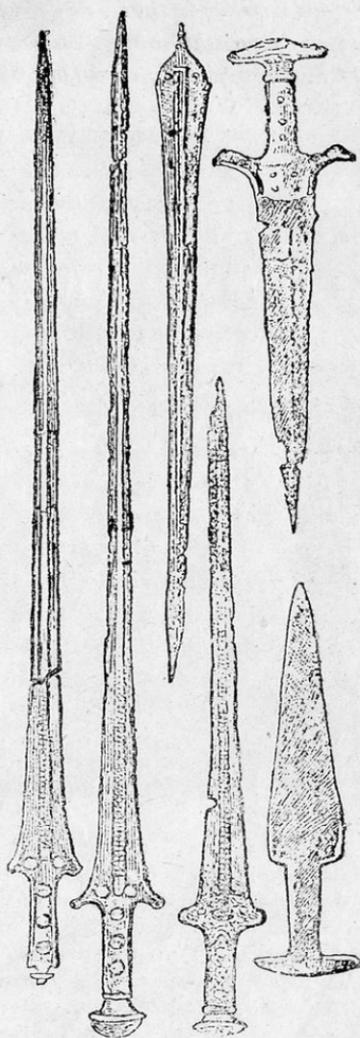
ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ—Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Κατὰ τὸ 2000 π. χ. ἔφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἕλληνες. Οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἦλθαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἦσαν μία 2000 μεγάλη καὶ δυνατὴ φυλὴ, οἱ **Ἀχαιοί**. Αὐτοὶ ἐνίκησαν τοὺς Πελασγούς καὶ ἐκυρίευσαν τὰ καλύτερα μέρη τῆς χώρας. Οἱ Ἀχαιοὶ λοιπὸν εὐρέθησαν μέσα εἰς τὸν πολιτισμὸν τοῦ Αἰγαίου καὶ ἔμαθαν πολλὰ ἀπὸ τοὺς παλαιούς κατοίκους. Ἰδρυσαν πολλὰ μικρὰ βασίλεια καὶ ἔζησαν ὡς πολεμισταὶ καὶ ὡς γεωργοί. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν Ἀχαιῶν ἦσαν πλούσιοι καὶ δυνατοί. Ἐκτιζαν ἀκροπόλεις, τὰς ὁποίας ὠχύρωναν μὲ πελώρια τείχη. Μέσα εἰς τὰς ἀκροπόλεις κατασκεύασαν πολυτελῆ ἀνάκτορα καὶ ἦσαν ὀνομαστοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν των. Ἀγαποῦσαν τὰ πολυτελῆ ὄπλα καὶ τὰ χρυσᾶ κόσμήματα. Οἱ Ἀχαιοὶ ἔγιναν δυνατοὶ καὶ εἰς τὴν θάλασσαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐτρομοκράτησαν τὸ Αἰγαῖον ὡς πειραταί. Ὑστερα ἔκαμαν πολεμικὸν στόλον, ἐνίκησαν τὸν στόλον τῆς Κρήτης, ἐκυρίευσαν τὴν νῆσον καὶ κατέστρεψαν τὰ περίφημα ἀνάκτορα της, κατέλαβαν πολλὰς θέρεις εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας, ἐπῆγαν νὰ κτυπήσουν τὴν Αἴγυπτον καὶ ἔφθασαν ἕως τὴν Ἰταλίαν.

Φαίνεται ὅτι ὁ ἰσχυρότερος βασιλεὺς τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἦτο ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηναίων. Αἱ Μυκηναῖοι ἦσαν μία πόλις εἰς τὰ βορειοανατολικά τῆς Πελοποννήσου κοντὰ εἰς τὸ Ἄργος. Ἀκόμη σήμερον σφύζονται ἐκεῖ τὰ ἔρειπια μιᾶς παμπалаίας ἀκροπόλεως, τῆς ὁποίας τὰ τείχη κινοῦν τὸν θαυμασμὸν μας...

Εἶναι κατασκευασμένα μὲ πελώριους ὀγκολίθους χωρὶς ἀσβέστι, οἱ ὅποιοι ἔχουν πολλάκις ὕψος 9 μ. καὶ πάχος 6. Ὑπολογίζουν ὅτι ἠμποροῦν νὰ ζυγίσουν 120.000 χιλιόγραμμα, δηλαδὴ 90 χιλ. ὀκάδας περίπου. Αὐτὰ ἔκαμναν τὴν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους Ἕλληνας, ὥστε ὑπέθεταν ὅτι τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα ἔζησαν πελώριοι μεγαλόσωμοι ἄνθρωποι, οἱ *Κύκλωπες*, οἱ ὅποιοι ἔκτισαν ἐκεῖνα τὰ τεῖχη. Διὰ τοῦτο τὰ ἔλεγον *Κυκλώπεια τεῖχη*.

Ἐπίσης δὲν εἶχαν λησμονήσει δλωσδιόλου τὴν παλαιὰν δόξαν τῶν Μυκηναίων. Ἐδιηγούντο ὅτι τὸν παλαιὸν καιρὸν ἔζησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα πλούσιοι καὶ φιλοπόλεμοι βασιλεῖς. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς εἶχαν ὑπεράνθρωπον δύναμιν καὶ ἔπραξαν θαυμαστά ἔργα. Αὐτοὺς τοὺς ὠνόμαζαν ἥρωας, ὅπως ἦσαν π. χ. ὁ *Ἡρακλῆς*, ὁ *Θησεύς*, ὁ *Ἰάσων* κτλ. Εἰς τοὺς ἥρωικοὺς ἐκείνους χρόνους οἱ Ἕλληνες ἔκαμαν μίαν μεγάλην ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν ἐναντίον τῆς Τροίας, ἣ ὅποια κεῖται εἰς τὴν ἀσιατικὴν παραλίαν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἐκεῖ-

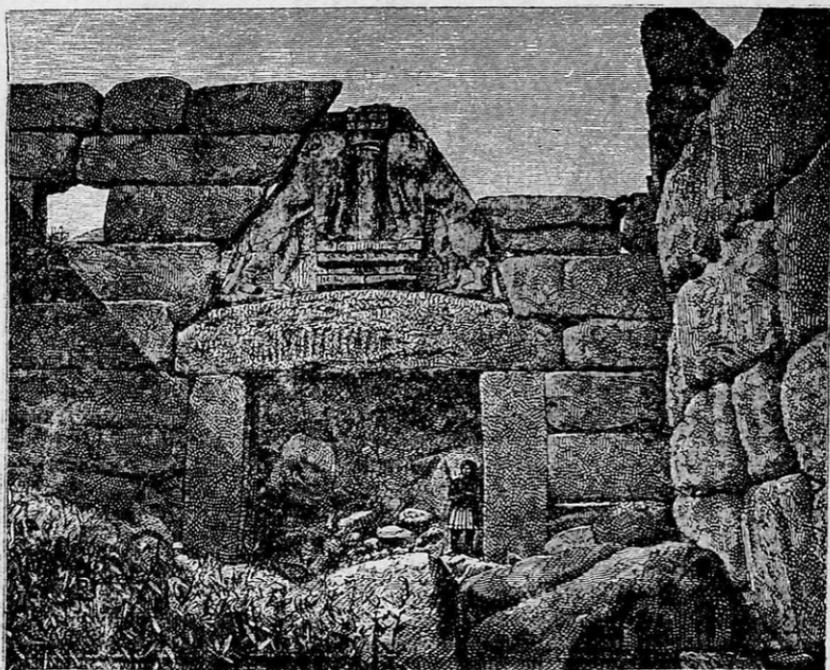

Ὅπλα

Ὅπλα τῆς κρητικῆς ἐποχῆς. Τὰ μεγαλύτερα εἶναι ξίφη, τὰ μικρότερα ἐγχειρίδια.

νης ἦτο ὁ πλουσιώτερος καὶ ἰσχυρότερος ἡγεμὼν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὁ **Ἀγαμέμνων**, ὁ βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν.

Ἄλλ' ἡμεῖς ἐμάθαμεν πολλὰ ἀπὸ τῆς ἀνασκαφῆς διὰ τὴν ἐπο-

Ἡ πύλη τῶν λέόντων

Ἐνα κομμάτι ἀπὸ τὰ κυκλώπεια τεῖχη τῆς ἀκροπόλεως τῶν Μυκηνῶν. Εἶναι ἡ περίφημος πύλη τῶν λέόντων. Ἐπάνω φαίνονται δύο πελώριοι λέοντες, τῶν ὁποίων ὄμως τὰ πρόσωπα εἶναι κατεστραμμένα. Ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος στέκεται κάτω ἀπὸ τὴν πύλην δεξιὰ, ἠμποροῦμεν νὰ λάβωμεν μίαν ἰδέαν πόσον μεγάλοι εἶναι οἱ λίθοι τῆς πύλης.

χὴν αὐτὴν. Ἐνας γερμανὸς σοφὸς, ὁ **Σλημαν**, ἔσκαψε τὴν ἀκρόπολιν τῶν Μυκηνῶν καὶ εὗρε μερικοὺς παλαιοτάτους τάφους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μέσα ὄπλα, ἀγγεῖα πῆλινα καὶ χρυσᾶ, διάφορα, κοσμήματα ἀπὸ χαλκὸν καὶ χρυσόν, προσωτίδας, ὀστᾶ νεκρῶν

κτλ. Τὰ εὐρήματα αὐτὰ εἶναι τῶρα εἰς τὸ Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τῶν Ἀθηνῶν. Ὁ Σλήμαν ἔσκαψε καὶ τὴν θέσιν, ὅπου ἔκειτο ἡ Τροία, καὶ εὗρε σπουδαίας ἀρχαιότητας. Ὑστερα ἔγιναν ἀνασκαφαὶ καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ἀπ' ὅλα αὐτὰ ἐμάθαμεν

Ἐνδυμασία γυναικὸς

Εἰς τὴν εἰκόνα βλέπομεν τὴν ἐνδυμασίαν τῶν γυναικῶν εἰς τὴν μυκηναϊκὴν ἐποχὴν. Τὸ φόρεμα εἶναι μακρὺ καὶ φθάνει ὡς τοὺς ἀστραγάλους, ἡ μέση εἶναι σφιγμένη πολὺ καὶ τὰ μαλλιά πλεγμένα κατεβαίνουν κάτω ἀπὸ τὴν μέσην.

Ἄρκετὰ διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν παλαιῶν αὐτῶν χρόνων. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ σπουδαιότερα εὐρήματα ἔγιναν εἰς τὰς Μυκήνας, τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὀνομάζουσι *Μυκηναϊκὸς χρόνος* καὶ τὴν ἀνάπτυξίν τῆς *Μυκηναϊκῶν πολιτισμῶν*.

1500

Ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς εἶναι ὁ πρῶτος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς.

Η ΕΛΛΑΣ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΩΝ ΔΩΡΙΕΩΝ

Αἱ πρῶται ἑλληνικαὶ φυλαὶ ἀφοῦ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, εἶχαν ἀρχίσει νὰ πολιτίζωνται καὶ νὰ προοδεύουν. Αὐτὸ μᾶς δεικνύουν τὰ σπουδαῖα λείψανα τοῦ μυκηναϊκοῦ πολιτισμοῦ Αἴφνης ὅμως ἦλθε τρομερὰ καταστροφή.

Κατὰ τὸ 1200 π. Χ. ἤρχισαν νὰ κατεβαίνουν εἰς τὴν Ἑλλάδα νέαι ἑλληνικαὶ φυλαί. Ἰσχυροτάτη ἀπ' αὐτὰς ἦσαν οἱ **Δωριεῖς**, οἱ ὁποῖοι ἔφεραν μεγάλην ἀναστάωσιν. Φαίνεται ὅτι ἦσαν ἀνθρώποι δυνατώτεροι καὶ πολεμικώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους καὶ εἶχαν τελειότερα, πιθανὸν σιδηρᾶ ὄπλα. Ἐνίκησαν τοὺς παλαιούς κατοίκους, ἐκυρίευσαν τὰς ὀχυρὰς ἀκροπόλεις, ἐφόνευσαν τοὺς βασιλεῖς καὶ διήρπασαν τοὺς θησαυρούς των. Αἱ μυκηναϊκαὶ ἀκροπόλεις κατεστράφησαν ἀπὸ τότε καὶ ἔμειναν ἔρημοι.

Οἱ Δωριεῖς ὑπέταξαν τὴν Θεσσαλίαν, ἐπροχώρησαν εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἐπέρασαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐκυρίευσαν τὸ μεγαλύτερον μέρος τῆς Πελοποννήσου, τὴν Κόρινθον, τὸ Ἄργος, τὴν Λακωνικὴν, τὴν Μεσσηνίαν κλπ. Εἰς τὴν Λακωνικὴν ἐγκατεστάθη ἡ ἰσχυροτάτη δωρικὴ φυλὴ, οἱ Λάκωνες ἢ Σπαρτιαῖται, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν ὀνομαστοὶ εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους.

Οἱ Δωριεῖς κατέστρεψαν τὸν μυκηναϊκὸν πολιτισμὸν καὶ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας ἀμάθεια καὶ βαρβαρότης ἐπεκράτησεν εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα.

Αἱ ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΗΣ Μ. ΑΣΙΑΣ

Ἡ μετανάστευσις τῶν Δωριέων ἔφερε μεγάλην ἀναστάωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς πολλὰ μέρη ἢ χώρα ἤλλαξε κατοίκους. Οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, οἱ Ἄχαιοί, ἢ ἐφονεύθησαν ἢ ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς ἐπιδρόμεις ἢ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πατρίδα των. Ὅσοι ὑπετάχθησαν εἰς τοὺς κατακτητὰς ἔγιναν **δουλοπάροικοί των**, δηλαδὴ

αὐτοὶ ἐκαλλιέργουν τὰ κτήματα τῶν κατακτητῶν καὶ ἔδιδαν εἰς αὐτοὺς τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τὰ προϊόντα, ἐνῶ οἱ ἴδιοι ἔζων πτωχοὶ καὶ περιφρονημένοι.

Ὁ πολιτισμὸς ὅμως δὲν ἐχάθη ὀλωσδιόλου, διότι οἱ περισσό-
τεροι ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς κατοίκους ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ
ἐπῆγαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκεῖ ἔκτισαν νέας πόλεις,
ἔφεραν μαζί των τὸν πολιτισμὸν καὶ ἤρχισαν νέαν ζωὴν. 1000
Τοιουτοτρόπως ἐγιναν αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ Ἑλ-
ληνες λοιπὸν περίπου 1000 ἔτη π. Χ. ἐγκατεστάθησαν εἰς τὰ
δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας.

Ἡ πολυπληθεστέρα καὶ ἀκμαιότερα φυλὴ τῶν Ἀχαιῶν, ἡ
ὁποία ἐπέρασεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἦσαν οἱ
Ἴωνες. Ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους εἰς τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ὀνο-
μάζομεν Ἴωνας, εἶναι ἀπόγονοι τῶν Ἀχαιῶν. Οἱ Ἴωνες ἐγκατε-
στάθησαν εἰς τὸ μέσον τῆς μικρασιατικῆς παραλίας, εἰς μίαν χώ-
ραν εὐφορον καὶ μὲ λαμπρὸν οὐρανόν, ἡ ὁποία ἀπὸ τὸ ὄνομά
των ὠνομάσθη Ἴωνία. Ἐκεῖ ἔκτισαν ἀξιολόγους πόλεις, τὴν
Ἐφεσον, τὴν Φώκαιαν καὶ ἄλλας. Ἡ πλουσιωτάτη καὶ ἀκμαιο-
τάτη τῶν Ἴωνικῶν ἀποικιῶν ἦτο ἡ *Μίλητος*. Ἐπίσης Ἴωνες
κατέλαβαν τὰς νήσους Χίον καὶ Σάμον. Αὐταὶ ἦσαν αἱ *Ἴωνικαὶ*
ἀποικίαι.

Βορειότερον ἐκτίσθησαν *Αἰολικαὶ ἀποικίαι*. Αἱ σημαντικώ-
τεραι ἀπὸ αὐτὰς ἦσαν ἡ Κύμη καὶ ἡ Σύμωρη καὶ ἀπὸ τὰς νή-
σους ἡ Λέσβος. Ἀργότερα ἐπέρασαν πολλοὶ Δωριεῖς εἰς τὴν Μ.
Ἀσίαν, οἱ ὁποῖοι ἔκτισαν μερικὰς πόλεις νοτιώτερα ἀπὸ τὰς
Ἴωνικὰς ἀποικίας. Σημαντικώτεραι ἀπ' αὐτὰς ἦσαν ἡ Ἀλικαρνασ-
σὸς καὶ ἡ Ρόδος. Αὐταὶ εἶναι αἱ *Δωρικαὶ ἀποικίαι*. Αἱ ἀποι-
κίαι λοιπὸν τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν τριῶν εἰδῶν, Αἰολικαί, Ἴωνικαὶ
καὶ Δωρικαί. Ἡ διαφορὰ των ἦτο εἰς τὴν γλῶσσαν, δηλαδὴ
ὠμίλουν τρεῖς διαφόρους διαλέκτους.

ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

Ἡ μετανάστευσις εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν ὠφέλησε πολὺ τοὺς Ἑλ-
ληνας. Ἡ Ἑλλάς, ἡ ὁποία ἦτο ἄλλοτε μικρὰ καὶ περιορισμένη
εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ Στερεάν, ἐμεγάλωσε καὶ ἀπλωσεν εἰς
τὰ δύο παράλια τοῦ Αἰγαίου. Αἱ ἀποικίαι δὲν ἄργησαν νὰ προο-
δεύσουν, διότι τὸ ἔδαφός των ἦτο εὐφορον καὶ τὸ κλίμα πολὺ

καλόν. Ἐκεῖ εἶχαν καταφύγει οἱ καλύτεροι καὶ οἱ περισσότερον ἀνεπτυγμένοι Ἕλληνες. Οἱ Ἕλληνες τῶν ἀποικιῶν ἦσαν πλησιέστερον εἰς τοὺς παλαιούς ἀνεπτυγμένους λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς, εἰς τοὺς Φοίνικας, τοὺς Αἰγυπτίους καὶ Χαλδαίους, τοὺς ἐγνώρισαν καλύτερα καὶ ἔμαθαν ἀπ' αὐτοὺς πολλὰ πράγματα.

Αἱ ἀποικίαι λοιπὸν ἐπειδὴ εἶχαν πλούσιον τόπον, ἐπροόδευσαν εἰς τὴν γεωργίαν. Αὕξησεν ὁ πληθυσμὸς τῶν καὶ αἱ πόλεις ἐμεγάλωσαν καὶ ἔκτιζαν διαρκῶς νέας.

ΟΙ ΒΑΣΙΛΕΙΣ

Οἱ Ἕλληνες εἰς τὰς ἀποικίας ἐξηκολούθησαν νὰ ζοῦν ὅπως εἰς τὴν παλαιὰν πατρίδα τῶν. Εἰς τὴν ἀρχὴν εἶχαν βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐκυβερνοῦσαν τὸ κράτος μαζί με τοὺς εὐγενεῖς. Ἐκτιζαν ἀνάκτορα ὅμοια μετὰ τὰ ἀνάκτορα τῶν Μυκηναίων, κατεγίνοντο εἰς τὰ πολεμικά, ἐθεώρουν τὴν πολεμικὴν ἀνδρείαν ὡς τὸ μεγαλύτερον προτέρημα, ἦσαν εὐθυμοὶ καὶ γεμᾶτοι ἀπὸ νεανικὴν ὁρμῆν. Οἱ ἀποικοὶ δὲν ἐλησμόνησαν τὴν παλαιὰν πατρίδα τῶν. Ἦξευραν ὅτι οἱ πρόγονοὶ τῶν εἶχαν ζῆσει εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐδιηγοῦντο πολλοὺς μύθους διὰ τὴν ζωὴν καὶ τὰ κατορθώματά τους καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν ἦσαν ὑπερήφανοι, ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῶν ἡρωικῶν χρόνων, ἀπὸ τοὺς ἥρωας, δηλαδὴ τὸν Ἡρακλέα, τὸν Θησέα, τὸν Ἀχιλλέα καὶ τὸν Ἀγαμέμνονα καὶ τοὺς ἄλλους ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου. Εἰς τὰ συμπόσια καὶ εἰς τὰς διασκεδάσεις τῶν περίφημοι μουσικοὶ, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν *ραψωδούς*, ἔψαλλαν τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα τῶν μυθικῶν ἐκείνων ἡρώων καὶ ἡ τιμὴ καὶ ἡ δόξα ἐκείνων ἦτο τιμὴ καὶ δόξα διὰ τοὺς ἀπογόνους τῶν.

Ἡ ΝΑΥΤΙΛΙΑ

Ἀργότερα οἱ ἀποικοὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ναυτιλίαν. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἔκαμαν ἀτελῆ πλοῖα καὶ εἶχαν πολλὰς δυσκολίας. Σιγὰ σιγὰ ὅμως ἐτελεοποίησαν τὴν ναυτικὴν τέχνην καὶ ἔπλεαν διαρκῶς μακρύτερα. Δὲν τοὺς ἐτρόμαζαν τὰ παραμύθια, τὰ ὁποῖα διηγοῦντο τότε διὰ τὰς μακρινὰς θαλάσσους καὶ διὰ τὰ θαλάσσια τέρατα, τὰ ὁποῖα ἔλεγαν ὅτι καταστρέφουν τὰ πλοῖα καὶ ἀρπάζουν τοὺς ἀνθρώπους.

Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας ἔγιναν σπουδαῖοι θαλασσινοὶ καὶ

ἤρχισαν δυνατὸν συναγωνισμὸν μὲ τοὺς Φοίνικας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν τότε οἱ μεγαλύτεροι ναυτικοὶ εἰς τὴν Μεσόγειον. Ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἄρχισαν νὰ κάμνουν καλύτερας κατοικίας καὶ νὰ φοροῦν λεπτότερα ἐνδύματα. Ὁ νοῦς των ἐξέπληνσε περισσότερο, διότι τὰ ταξίδια, οἱ ξένοι τόποι καὶ τὸ ἐμπόριον ἐξυπνοῦν τοὺς ἀνθρώπους. Τότε οἱ ποιηταὶ των ἄρχισαν νὰ ψάλλουν τὰ θαλασσινὰ ταξίδια καὶ τὰς περιπετείας τῶν ναυτικῶν.

ΤΑ ΟΜΗΡΙΚΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Κατὰ τὸ 800 π. χ. αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν ἀρκετὰ προωδευμένα. Ἐπλούτησαν ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ναυτιλίαν. Οἱ ἀνθρώποι ἔγιναν ἡμερώτεροι, ἔκτιζαν ἀναπαυτικὰς κατοικίας, ἀγαποῦσαν τὰ συμπόσια καὶ τὰς διασκεδάσεις καὶ τοὺς ἐμάγευεν ἡ μουσικὴ καὶ τὰ ποιήματα.

Ἐκ τούτων τῶν χρόνων σώζονται δύο σπουδιῖα ποιήματα, ἡ Ἰλιάς καὶ ἡ Ὀδύσεια, τὰ ὁποῖα λέγεται ὅτι τὰ ἔκα- 800 μενος ὁ ποιητὴς Ὀμηρος. Πότε ἔζησε καὶ τί ἦτο ὁ Ὀμηρος δὲν γνωρίζομεν. Οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγαν ὅτι ἐγεννήθη εἰς τὴν Σμύρνην ἢ τὴν Χίον. Ἀλλὰ τὰ ποιήματά του εἶναι τόσον ὠραῖα, ὥστε ἀποροῦμεν πῶς ἡ ποιητικὴ τέχνη εἶχε φθάσει τότε εἰς τὴν τελειότητα.

Ἡ ΙΛΙΑΣ

Ἡ Ἰλιάς μᾶς διηγεῖται τὸν Τρωικὸν πόλεμον. Ἀρχίζει ἀπὸ τὸ σημεῖον, ὅπου ὁ Ἀχιλλεὺς μαλώνει μὲ τὸν Ἀγαμέμνονα, διότι ἠθέλε τὰ τοῦ ἀφαιρέσει τὴν Βρῆσηϊδα, ἀποσύρεται εἰς τὴν σκηνὴν του καὶ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὸν πόλεμον. Ὁ ποιητὴς θέλει νὰ μᾶς δείξῃ τὰ καταστρεπτικὰ ἀποτελέσματα τῆς φιλονικίας τῶν δύο ἀρχηγῶν, τοῦ Ἀγαμέμνονος, τοῦ μεγαλυτέρου βασιλέως τῆς Ἑλλάδος τότε, καὶ τοῦ Ἀχιλλέως, τοῦ ἀνδρειοτάτου ἀπὸ τῶν ἥρωας τῆς τρωικῆς ἐκστρατείας. Ἀλλὰ μὲ τὸ ἐπεισόδιον αὐτὸ πλέκει πολλὰς ἄλλας διηγήσεις. Ὅλοι αὐταὶ αἱ διηγήσεις εἶναι μῦθοι, ἀλλὰ μᾶς δεικνύουν τὴν ζωὴν καὶ τὰς συνήθειας τῶν ἀνθρώπων.

Εἰς τὴν Ἰλιάδα μᾶς ἐμφανίζονται οἱ Ἕλληνες ὡς νέοι γεμᾶτοι ὀρμῆν. Ἀγαποῦν τὴν ζωὴν, λατρεύουν τὰ ὠραῖα πράγματα.

καὶ θυσιάζονται διὰ τὴν τιμὴν. Ἄλλ' εἶναι ἀκόμη τραχεῖς, δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐξουσιάσουν τὰ πάθη των. Εἶναι ἄμετροι εἰς τὴν ἀγάπην των, ἄμετροι καὶ εἰς τὸ μῖσος καὶ τὴν ἐκδίκησιν. Ὁ Ἀχιλλεὺς π.χ. θέλει νὰ ἀφήσῃ ἄταφον τὸν ἐχθρόν του Ἑκτορα, διὰ νὰ τὸν ἐξευτελίσῃ περισσότερον.

Ἡ ΟΔΥΣΣΕΙΑ

Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν βλέπομεν τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσεύς. Ὁ πονηρὸς βασιλεὺς τῆς Ἰθάκης ἀφοῦ ἐπολέμησε δέκα χρόνια εἰς τὴν Τροίαν καὶ ἀφοῦ τέλος μὲ τὴν πανουργίαν του ἐκυρίευσε τὴν πόλιν τοῦ Πριάμου, πλανᾶται ἄλλα δέκα ἔτη εἰς τὴν θάλασσαν προσπαθῶν νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖ τὸν περιμένει ἡ πιστὴ σύζυγός του Πηνελόπη. Εἰς τὴν Ὀδύσσειαν οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἡμερώτεροι. Γνωρίζουν πολὺ περισσότερα πράγματα ἀπὸ τοὺς ἥρωας τοῦ Τρωικοῦ πολέμου, τὰ πάθη των δὲν εἶναι τόσον βίαια, ἡ ζωὴ των καὶ οἱ τρόποι των εἶναι λεπτότεροί.

Τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου εἶναι τὰ ἀρχαιότερα ἔργα ἀπ' ὅσα ἐδημιούργησε τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα. Καὶ σήμερον ἀκόμη τὰ διαβάζομεν μὲ θαυμασμόν.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΚΥΡΙΟΙ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΗΣ

Όταν ήρχισαν οι Έλληνες να καταγίνονται εις τὰ ναυτικά, τὴν θάλασσαν ἐξουσίαζαν οἱ Φοίνικες. Αὐτοὶ ἔκαμναν τότε τὸ ἐμπόριον ὄλου τοῦ κόσμου. Πρῶτοι ήρχισαν νὰ τοὺς συναγωνίζωνται οἱ Έλληνες τῆς Μ. Ἀσίας, διότι εἰς τὴν ἀρχὴν μόνοι αὐτοὶ ἦσαν ἀνεπτυγμένοι, ἐνῶ ἡ κυρία Ἑλλάς εἶχε μείνει πολὺ ὀπίσω μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Δωριέων. Ἀργότερα ὅμως ήρχισε νὰ ἀναπτύσσεται καὶ αὐτή. Πολλαὶ πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδος ἐπλούτησαν καὶ κατασκεύασαν πλοῖα, ὅπως π. χ. ἡ Κόρινθος, ἡ Αἴγινα κτλ.

Ἦρχισε λοιπὸν φοβερὸς συναγωνισμὸς μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Φοινίκων. Εἰς τὸν συναγωνισμὸν αὐτὸν ἐνίκησαν οἱ Έλληνες. Ἐγίναν κύριοι εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ ἔλαβαν εἰς τὰς χεῖρας τῶν τὸ ἐμπόριον.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΙΣ

Τότε ἐγινε κάτι θαυμάσιον. Όλοι οἱ Έλληνες ἐκινήθησαν πρὸς τὸ ἐξωτερικόν. Όλοι εἶχαν τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ταξιδεύσουν, νὰ φύγουν εἰς ξένας μακρὰς χώρας, νὰ πλουτήσουν ἀπὸ τολμηρὰς ἐπιχειρήσεις ἢ νὰ εὑρουν ἄλλον τόπον πλουσιώτερον καὶ εὐτυχεστέρον διὰ νὰ ζήσουν. Κατὰ τὸν 7ον καὶ 6ον π.Χ. αἰῶνα λοιπὸν ἐγινε γενικὴ ἔξοδος ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΤΟΥ ΕΥΞΕΙΝΟΥ ΠΟΝΤΟΥ

Πρῶται ἔδωσαν τὸ σύνθημα αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ κάτοικοι τῆς Μιλήτου ἐγέμισαν μὲ ἀποικίας τὰ παράλια τοῦ Εὐξείνου Πόντου καὶ τῆς Προπονίδος. Ἐκεῖ ἔκτισαν τὴν Τραπεζοῦντα, ἡ ὁποία ἔκαμνε σπουδαῖον ἐμπόριον μὲ τὸ ἐσωτερικόν τῆς Ἀσίας, καὶ εἰς τὴν Ἀζοφικὴν θάλασσαν ἔκτισαν τὸ Παντικάπαιον, τὸ ὁποῖον ἠγόραζε τὸν σῖτον τῆς Ρωσσίας. Ἄλλαι ἀποικίαι ἐγίναν εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

ΑΠΟΙΚΙΑΙ ΙΤΑΛΙΑΣ ΚΑΙ ΣΙΚΕΛΙΑΣ

Οἱ Ἴωνες λοιπὸν ἐξαπλώθησαν εἰς τὴν Ἀνατολικὴν Μεσόγειον καὶ εἰς τὸν Εὐξείνιον Πόντον. Ἀντιθέτως οἱ Κορίνθιοι καθὼς καὶ ἄλλοι Δωριεῖς ἤρχισαν νὰ ἐξαπλώνωνται εἰς τὴν Δυτικὴν Μεσόγειον. Οἱ Κορίνθιοι ἔκτισαν μίαν σπουδαίαν ἀποικίαν εἰς τὴν Κέρκυραν, ἡ ὁποία ἐπροόδευσε πολὺ. Μετ' ὀλίγον τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν. Εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν καὶ σχεδὸν εἰς ὅλην τὴν Σικελίαν ἔκτισαν σπουδαιοτάτας ἀποικίας. Αἱ σημαντικώτεραι ἀπ' αὐτὰς ἦσαν ἡ *Κρότων* καὶ ὁ *Τάρας* εἰς τὴν Ἰταλίαν, αἱ *Συρακοῦσαι* εἰς τὴν Σικελίαν, ἡ ὁποία ὅλη σχεδὸν ἔγινεν ἑλληνικὴ νῆσος. Ὅταν οἱ Πέρσαι κατέβηκαν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, οἱ Φωκαεῖς διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν δουλείαν, εἰσῆλθαν εἰς τὰ πλοῖα μαζί με τὰς γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα των, ἔφυγαν μακριὰ καὶ ἔκτισαν εἰς τὰ παράλια τῆς σημερινῆς Γαλλίας τὴν *Μασσαλίαν*. Ἄλλοι Ἕλληνες ἔκτισαν μίαν σπουδαίαν πόλιν εἰς τὴν παραλίαν τῆς σημερινῆς Τριπόλεως τῆς Ἀφρικῆς, τὴν *Κυρήνην*. Ἐπίσης ἑλληνικαὶ ἀποικίαι ἐκτίσθησαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰσπανίας. Ἡ Κρήτη καὶ ἡ Κύπρος εἶχαν γίνει ἑλληνικαὶ ἀπὸ παλαιὰ χρόνια.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΙΚΙΣΜΟΥ

Οἱ λόγοι τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐξόδου τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰς ἀποικίας εἶναι 1) ἡ αὔξησης τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἑλλάδος 2) ἡ ἐπιθυμία νὰ ἀποκτήσουν πλοῦτη καὶ νὰ γνωρίσουν νέας χώρας 3) αἱ πολιτικαὶ μεταβολαί. Αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ὑπῆρχαν δύο κόμματα εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, οἱ *ἀριστοκρατικοὶ* καὶ οἱ *δημοκρατικοί*, οἱ ὁποῖοι ἐπάλαιον μετ' ἀνάθεμα, καὶ πολλάκις τὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔχανεν, ἠναγκαζέτο νὰ ἀφήσῃ τὴν πατρίδα του.

Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΤΟΝ ΕΚΤΟΝ ΑΙΩΝΑ

Οἱ Ἕλληνες λοιπὸν ἐκυριάρχησαν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐξapλώθησαν εἰς τὰ τέσσαρα ἄκρα τῆς Μεσογείου. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ, ἡ ὁποία ἄλλοτε κατοικοῦσεν εἰς τὴν μικρὰν Ἑλλάδα, τώρα μεγαλώνει καὶ ἀπλώνεται ἀπὸ τὸ βάθος τοῦ Εὐξείνου Πόντου μέχρι τοῦ σημερινοῦ Γιβραλτάρ. Εἰς ὅλας ἐκεῖνας τὰς ἐκτάσεις ὁμιλεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὑπάρχουν μεγάλα καὶ ἄκματα

ἑλληνικαὶ πόλεις. Τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη ὁ ἀρχαῖος ἑλληνικὸς κόσμος.

Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος κατὰ τὸν βον αἰῶνα εἶναι γεμάτος νεότητα καὶ σφοδρῶς. Εἰς τὰς μακρινὰς ἐκεῖνας ἐκτάσεις ὁμιλεῖται ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ παντοῦ περνοῦν τὰ ἑλληνικὰ νομίσματα. Εἰς τοὺς μεγάλους θαλασσίους δρόμους συναντῶνται τὰ ἑλληνικὰ πλοῖα. Τὰ ἀκρωτήρια καὶ οἱ βράχοι τῶν ἀγνώστων καὶ ξένων ἄλλοτε χωρῶν, τοῦ Εὐξείνου, τῆς Κυρήνης, τῆς Ἰταλίας, τῆς Σικελίας, τῆς Γαλατίας καὶ τῆς Ἰσπανίας, ἐστολίσθησαν με ναοὺς καὶ με κτίρια ἑλληνικά, τὰ ὅποια χαιρετοῦν οἱ ναυτικοὶ ὡς γνώριμα καὶ φιλικὰ σημεῖα. Οἱ Ἕλληνες εἶναι δραστήριοι καὶ ἐργατικοὶ εἰς τὰς ἀποικίας. Διαρκῶς εὐρίσκουν νέας ἐπιχειρήσεις καὶ ἀνοίγουν νέας ἀγοράς, διὰ νὰ πωλήσουν τὰ προϊόντα τῆς παραγωγῆς των. Ἡ ἑλληνικὴ φυλὴ ἐπολλαπλασιάσθη, ἐπλούτησε, ἀπέκτησε θάρος καὶ ὁ νοῦς της ἐξύπνησεν. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶναι μέγας ἀποικιακὸς λαὸς καὶ μόνον οἱ σημερινοὶ Ἀγγλοὶ ἠμποροῦν νὰ συγκριθοῦν μαζί τους.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

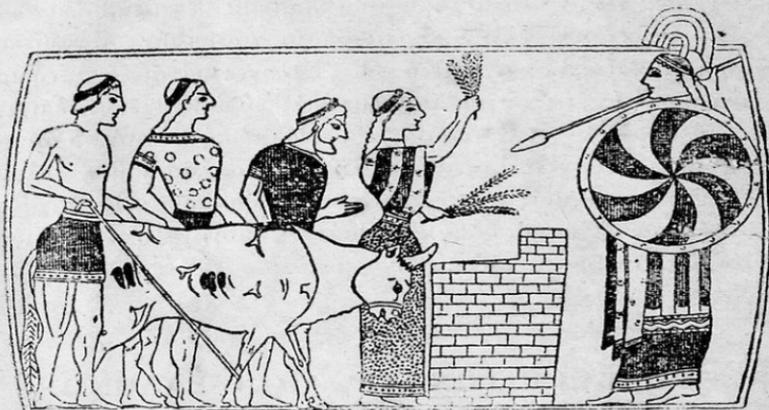
ΟΙ ΘΕΟΙ

Ὅλην τὴν ὠραιότητα τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων βλέπομεν εἰς τὴν θρησκείαν των. Οἱ θεοὶ των, ὅπως τοὺς ἐφραντάσθησαν, εἶναι ὠραῖοι καὶ ἀξιαγάπητοι. Ὁμοιάζουν μὲ ἀνθρώπους καὶ ζοῦν ὅπως καὶ οἱ ἀνθρώποι. Ἄλλ' εἶναι μεγαλύτεροι, δυνατώτεροι καὶ ὠραιότεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Δὲν ἔχουν ἀσθενείας καὶ λύπας οὔτε γηράζουν. Ζοῦν μακάριοι. Τρώγουν τὴν ἀμβροσίαν καὶ πίνουν τὸ νέκταρ. Εἶναι ὠραῖοι καὶ κάτασπροι. Εὐχαριστοῦνται ἀπὸ τὰ ὠραῖα πράγματα καὶ πρὸ πάντων τοὺς μαγεύει ἡ μουσικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν ἐφραντάσθησαν κανένα θεὸν μαῦρον ἢ κακόψυχον. Οἱ θεοὶ των δυσαρεστοῦνται, θυμῶνουν καὶ ἠμποροῦν νὰ κάμουν κακόν. Ἄλλ' εὐκόλα ἀλλάζουν γνώμην, διότι δὲν εἶναι κακοί, καὶ ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ τοὺς εὐμενίσῃ μὲ θυσίας καὶ μὲ προσευχάς.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Οί ἀρχαῖοι Ἕλληνες διηγῆθησαν πολλοὺς μύθους διὰ τοὺς θεοὺς τῶν. Οἱ μῦθοι αὐτοὶ φανερώνουν τὴν καλαισθησίαν τῶν. Ἡ ἑλληνικὴ μυθολογία εἶναι ἀπὸ τὰς ὠραιότερας διηγήσεις, τὰς ὁποίας ἐφαντάσθησαν οἱ ἄνθρωποι. Οἱ ποιηταί, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἔλαβαν ὑποθέσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν.

Οἱ μεγαλύτεροι θεοὶ τῶν Ἑλλήνων κατοικοῦν εἰς τὸν Ὀλυμπον. Εἶναι δώδεκα καὶ πατὴρ καὶ βασιλεὺς ὧν εἶναι ὁ Ζεὺς

Θυσία

Κοντὰ εἰς τὸν βωμὸν στέκεται ἡ ἱέρεια καὶ ραντίζει με καθαρτήριον ὕδωρ. Ὅπισω εἶναι τὸ ζῷον, τὸ ὁποῖον θὰ θυσιάσουν. Τὸ κρατεῖ ἓνας ὑπηρετὴς μ' ἓνα σχοινί δεμένον ἀπὸ τὸ πόδι. Οἱ ἄλλοι δύο εἶναι αὐτοί, οἱ ὁποῖοι προσφέρουν τὴν θυσίαν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν. Ἡ Ἀθηνᾶ στέκεται ὠπλισμένη δεξιᾷ.

Ὁ Ζεὺς ἐξουσιάζει τὸν οὐρανόν, συναρίζει τὰ νέφη, ἀστράπτει καὶ στέλλει τὴν βροχὴν. Ὁ ἀδελφός του Ποσειδῶν ἐξουσιάζει τὴν θάλασσαν. Ὁ τρίτος ἀδελφός Πλούτων ἐξουσιάζει τὸν Ἄδην. Ἡ Ἥρα εἶναι σύζυγος τοῦ Διὸς καὶ προστάτις τοῦ γάμου. Αἱ σχέσεις τῶν δύο συζύγων δὲν εἶναι πολὺ ὀμαλαί. Εἰς τὸν Ὀλυμπον γίνονται συχνὰ μαλώματα. Ὁ Ζεὺς θυμῶνεται μετὴν γυναῖκα του καὶ ταράζει τὴν ἡσυχίαν τῶν θεῶν καὶ τὴν χάριν τοῦ δείπνου. Εἶναι ἀνάγκη τότε νὰ ἐπέμβουν οἱ ἄλλοι, διὰ νὰ τοὺς ἡσυχάσουν. Εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπίσης ζῆ ὁ ὠραιότερος ἀπὸ

ὅλους τοὺς θεοὺς **Ἀπόλλων**. Εἶναι κάτασπρος, ὑψηλὸς καὶ δυνατός. Χαριτωμένον φῶς εἶναι χυμένον γύρω εἰς τὴν ὠραίαν κεφαλὴν του. Εἶναι στεφανωμένος με κλάδον δάφνης, παίζει τὴν κιθάραν, ἐνῶ τραγουδοῦν αἱ ἐννέα οὐράνιοι κόραι, αἱ **Μοῦσαι**. Ἡ μουσικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὸ ἄσμα τῶν Μουσῶν χύνει

Ὁ Ζεὺς

Κεφαλὴ ἀπὸ τὸ ἄγαλμα τοῦ Λιός, τὸ ὁποῖον ἔκαμεν ὁ περίφημος γλύπτης Φειδίας. Εἶναι σοβαρὸς καὶ αὐστηρὸς, ὅπως τὸν ἐφαντάζοντο οἱ ἀρχαῖοι.

Ἡ Ἀρτεμις

Φορεῖ κοντὸν φόρεμα ὅπως τὰ κοράσια εἰς τὴν Σπάρτην καὶ κρατεῖ ἔλαφον ἀπὸ τὰ κέρατα.

παιδρότητα καὶ λεπτὴν συγκίνησιν εἰς τὸν οὐρανόν, ξεχειλίζει ἀπὸ ἐκεῖ, φθάνει ἕως τὴν γῆν καὶ ἡσυχάζει τὸν πόνον καὶ τὰς θλίψεις τῶν ἀνθρώπων. Ἡ **Ἀρτεμις** εἶναι ἡ ἀδελφὴ τοῦ Ἀπόλλωνος, σεμνὴ καὶ εὐγενὴς κόρη, γεμάτη ζωὴν, ἀγαπᾷ τὰ δάση καὶ τὸ κυνήγι. Ὁ Ὀλυμπος ἔχει καὶ τὸν ταχυδρόμον του. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Ἑρμῆς**, εὐκίνητος καὶ ἔξυπνος. Φορεῖ περωτὰ ὑποδήματα, μετὰ τὰ ὁποῖα πετᾷ ἐπάνω ἀπὸ βουνὰ καὶ θαλάσσας. Ἀνακατώνεται εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ δὲν ἔχει πολὺ τίμιον χέρι. Ἡ **Ἀθηνᾶ** εἶναι ἡ θεὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς σοφίας. Αὐτὴ προστατεύει τὰς Ἀθῆνας καὶ κάμνει τοὺς Ἀθηναίους εὐφρεῖς καὶ δραστηρίους. Ἐκεῖ εἰς τὸν Ὀλυμπον ἐπίσης ζῆ ὁ θεὸς τοῦ πολέμου **Ἄρης**, ἕνας νέος μετὰ γιγάντιον σῶμα, μετὰ περικεφαλαίαν εἰς τὴν κεφαλὴν

και δόρυ εις τὸ χέρι. Οἱ θεοὶ τὸν μισοῦν, διότι τοῦ ἀρέσουν ἀφιλονικία. Ἡ Ἀφροδίτη ἦτο ἡ θεὰ τῆς ὠραιότητος. Ἐγεννήθη ἀπὸ τοὺς ἀφροὺς τῶν κυμάτων, εἶχε θαυμασίαν καλλονὴν καὶ

Ὁ Ἀπόλλων

μάτια σπινθηροβολοῦντα. Ὁ Ὀλυμπος ἔχει καὶ τὸν τεχνίτην του. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἥφαιστος, ὁ ὁποῖος κατασκεύασε δι' ὄλους τοὺς θεοὺς ὠραία ἀνάκτορα. Εἶναι χωλὸς καὶ ἐργάζεται εἰς τὰ ὑπόγεια ἐργοστάσιά του.

ΟΙ ΘΕΟΙ ΤΗΣ ΓΗΣ

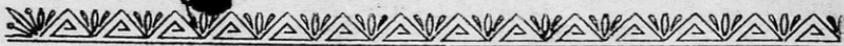
Ἐκτός ἀπὸ τοὺς Ὀλυμπίους Θεοὺς ὑπάρχουν πλῆθος θεοὶ εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὸν οὐρανόν. Οἱ κυριώτεροι θεοὶ τῆς γῆς εἶναι ἡ **Δημήτηρ**, ἡ θεὰ τῆς γεωργίας, ἡ κόρη τῆς **Περσεφόνη**, ἡ θεὰ τῆς ἀνθήσεως, ἡ ὁποία ὀνομάζεται καὶ **Κόρη**, καὶ ὁ **Διώνυσος**, θεὸς τῶν ἀμπέλων καὶ τοῦ τρυγητοῦ, τὸν ὁποῖον τριγυρίζουν οἱ **Σάτυροι** καὶ οἱ **Σειληνοί**. Εἰς τὴν γῆν

Ἡ Ἀθηνᾶ

Ἡ Ἀθηνᾶ ὀπλισμένη ἐτοιμάζεται ν' ἀναβῆ εἰς τὸ ἄρμα. Πλησίον τῆς εἶναι ὁ Ἀπόλλων καὶ κρατεῖ λύραν. Εἰς τὸ μέσον εἶναι ὁ Ἡρακλῆς. Τοὺς ἵππους κρατεῖ ὁ Ἐρμῆς, ὁ ὁποῖος φορεῖ πτερωτὰ πέδιλα.

Ἐπίσης ζοῦν πλῆθος ἄλλοι μικρότεροι θεοὶ καὶ θεαί. Εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια κατοικοῦν αἱ **Νύμφαι**, εἰς τὴν θάλασσαν αἱ **Νηρηίδες**. Κάθε δένδρον, κάθε βρύση, κάθε ρεῦμα ἔχει τὸν θεόν του. Ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην φαντάζεται ὅλα ἔμπυχα γύρω του, ὅλα γεμᾶτα μάτια καὶ αὐτιά. Τὸ γλυκοφύσημα τοῦ ζεφύρου, τὸ θρόϊσμα τοῦ δένδρου, οἱ μακρῖνοι ἦχοι, τοὺς ὁποῖους ἀκούομεν εἰς τὰς εἰρηνικὰς ἡμέρας τῆς ἀνοιξέως, εἶναι ἀντίλαλοι ἀπὸ τὸν χορὸν καὶ ἀπὸ τὸ ἔσμα τῶν Νυμφῶν. Αἱ καλαὶ Νηρηίδες στρώνουν τὰ ἀγριεμένα κύματα, τὰ ὁποῖα σηκώνει ὁ Ποσειδῶν μετὴν τριάινάν του, καὶ φέρουν πάλιν τὴν γαλήνην.

Η ΣΠΑΡΤΗ

ΤΑ ΔΥΟ ΚΡΑΤΗ ΤΗΣ ΚΥΡΙΩΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Τὸν ἴον καὶ τὸν βον αἰῶνα ἡ Ἑλλάς ἦτο πολὺ ἀνεπτυγμένη. Μεγάλην ἀκμὴν εἶχαν αἱ ἀποικίαι. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν κυρίως Ἑλλάδα ἤρχισαν νὰ σχηματίζονται ἀξιόλογοι πολιτεῖαι. Τὰ σημαντικώτερα κράτη ἦσαν τὸ **Κράτος τῆς Σπάρτης** κα' τὸ **Κράτος τῶν Ἀθηνῶν**. Ἡ Σπάρτη εἶναι τὸ πρότυπον ἀριστοκρατικῆς πόλεως, αἱ Ἀθῆναι δημοκρατικῆς. Οἱ Σπαρτιάται εἶναι κυρίως γεωργοὶ καὶ καταγίνονται πρὸ πάντων εἰς τὰ πολεμικά. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶναι ναυτικοί, καταγίνονται εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ δὲν θὰ ἀργήσουν νὰ προοδεύουν πολὺ.

ΟΙ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΙ

Οἱ Σπαρτιάται εἶναι Δωριεῖς. Ἦλθαν τὸν καιρὸν τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Δωριέων, ἐκυρίευσαν τὴν Λακωνικὴν, ὕστερον τὴν Μεσσηνίαν. Ἰδρυσαν στρατιωτικὸν κράτος. Ἐπειδὴ ἦσαν πάντοτε ὀλιγώτεροι ἀπὸ τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποίους ὑπεδούλωσαν, ἔζησαν ὡς νὰ ἦσαν διαρκῶς εἰς πόλεμον. Ἡ Σπάρτη ὁμοίαζε μὲ στρατόπεδον, εἰς τὸ ὁποῖον οἱ πολῖται ἦσαν πάντοτε ὀπλισμένοι καὶ ἐγυμνάζοντο διαρκῶς εἰς τὰ πολεμικά.

Ἡ Λακωνικὴ εἶναι μία πεδιάς τριγυρισμένη ἀπὸ ὑψηλότατα βουνά, τὰ ὁποῖα σχεδὸν ὅλον τὸ ἔτος ἔχουν χιόνι εἰς τὴν κορυφήν. Πρὸς βορρᾶν εἶναι τὰ βουνὰ τῆς Ἀρκαδίας, πρὸς ἀνατολὰς ὁ Πάρνων καὶ πρὸς δυσμὰς ὁ Ταΰγετος. Ὁ Πάρνων καὶ ὁ Ταΰγετος φθάνουν ἕως τὴν θάλασσαν. Ἐπειδὴ τὰ βουνὰ κατεβαίνουν ἀπότομα εἰς τὴν θάλασσαν, ἡ Λακωνικὴ δὲν εἶχε κανένα καλὸν λιμένα καὶ δι' αὐτὸ οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔγιναν ποτὲ θαλασσινοί. Εἰς τὸ μέσον τῆς πεδιάδος τρέχει ὁ Εὐρώτας ποταμὸς καὶ εἰς τὴν ὄχθην αὐτοῦ ἦτο ἡ Σπάρτη. Ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο μία μεγάλη πόλις, ἀλλὰ πολλὰ χωριά σκορπισμένα εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Εὐρώτα. Ἐπειδὴ τὰ βουνὰ εἶναι ὡς φυσικὸν ὀχύρωμα, οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐφρόντισαν νὰ ἀσφαλίσουν μὲ τεῖχη τὴν πόλιν των.

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ

Ἀπὸ τὸν παλαιότατον καιρὸν εἰς τὴν Σπάρτην ὅλην τὴν ἔξουσίαν ἐκράτησαν οἱ εὐγενεῖς κτηματῖαι. Αὐτοὶ εἶχαν μοιρᾶσαι ἀναμεταξύ των τὰ κτήματα. Οἱ ἴδιοι δὲν κατεδέχοντο νὰ ἐργάζωνται. Τὰ χωράφια των καλλιεργοῦσαν οἱ *Ἐλλωτες*, δηλαδὴ οἱ παλαιοὶ κάτοικοι, τοὺς ὁποίους εἶχαν ὑποδουλώσει οἱ Σπαρτιᾶται. Ἦσαν καὶ αὐτοὶ Ἕλληνες, ἀλλ' ἡ ζωὴ των ἦτο τρισαθλία. Οἱ Σπαρτιᾶται τοὺς ἐκαχόμεταχειρίζοντο. Μάλιστα ἐσκότωναν τοὺς δυνατωτέρους καὶ τοὺς τολμηροτέρους, διότι εἶχαν φόβον μήπως ἐπαναστατήσουν.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἦσαν οἱ ἄρχοντες, δὲν ἐδούλευαν καὶ κατεγίνοντο μόνον εἰς τὰ πολεμικά. Αὐτοὶ εἶχαν ὅλην τὴν ἔξουσίαν. Τὸ κράτος ἐκυβερνοῦσεν ἓνα συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *Γερουσία*. Ἡ Γερουσία εἶχεν 28 μέλη, τὰ ὁποῖα ἐξέλεγαν οἱ Σπαρτιᾶται ἀπὸ τοὺς γεροντοτέρους καὶ δυνατωτέρους κτηματίας. Ἡ Σπάρτη εἶχε καὶ *δύο βασιλεῖς*. Ἀλλ' αὐτοὶ δὲν εἶχαν καμμίαν δύναμιν. Ἦσαν μόνον ἀρχηγοὶ εἰς τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς. Τὸ κυριώτερον ἀξίωμα των ἦτο νὰ εἶναι ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ εἰς τὸν πόλεμον. Ἀργότερα οἱ εὐγενεῖς περιορίσαν καὶ αὐτὸ τὸ δικαίωμα τοῦ βασιλέως. Ἡ γερουσία διώριζε κατ' ἔτος *Πέντε Ἐφόρους*, οἱ ὁποῖοι ἐπιτηροῦσαν τὰς πράξεις τῶν βασιλέων. Ἐπήγαιναν μαζὶ των εἰς τὰς ἐκστρατείας καὶ δὲν τοὺς ἄφηναν νὰ κάμουν ὅ,τι ἤθελαν. Οἱ ἔφοροι εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ καλέσουν εἰς τὸ δικαστήριον τοὺς βασιλεῖς καὶ νὰ τοὺς καταδικάσουν. Μὲ τὸν καιρὸν οἱ Πέντε Ἐφοροὶ ἔγιναν οἱ ἀνώτατοι ἀρχοντες τῆς Σπάρτης.

ΤΑ ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΑ-ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Ἡ κυρία ἐνασχόλησις τῶν Σπαρτιωτῶν ἦσαν τὰ στρατιωτικά. Εἰς τὴν Σπάρτην ὅλοι, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἐγυμνάζοντο. Οἱ ἄνδρες διὰ νὰ γίνουν καλοὶ στρατιῶται, αἱ γυναῖκες διὰ νὰ γεννήσουν γερὰ παιδιὰ. Ὅταν ἐγεννᾶτο ἓνα παιδί, τὸ ἔφεραν εἰς τοὺς ἄρχοντας. Ἐὰν εἶχε κανένα φυσικὸν ἐλάττωμα, τὸ ἄφηναν εἰς τὸν Ταῦγετον, ὅπου ἀπέθνησκεν. Ἐὰν ἦτο εὐρωστικόν, τὸ ἔδιδαν εἰς τὴν μητέρα του, ἢ ὁποῖα τὸ ἐμεγάλωνε μέχρι ἐπὶ τῶν ἑτῶν. Ἀπὸ τότε τὸ ἐλάμβανεν ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἐμεγάλωνεν ὅπως ἤθελε. Τὰ παιδιὰ τῶν Σπαρτιωτῶν ἦσαν ὑποχρεωμένα νὰ κάμνουν βαρύνοντα γυμνάσια. Οἱ ἴδιοι ἔκοπταν καλάμια ἀπὸ τὰς ὄχθας τοῦ

Ευθρότα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔκαμναν τὴν κλίνην των. Κατ' ἔτος ἔκαμναν ἑορτάς, εἰς τὰς ὁποίας ἔμαστίγωναν τὰ παιδιὰ ἔμπρὸς εἰς τὸν βωμὸν τοῦ θεοῦ τόσον δυνατὰ, ὥστε πολλάκις ἔτρεχαν αἷματα. Αὐτὸ εἶχε σκοπὸν νὰ τὰ συνηθίσῃ εἰς τὸν πόνον. Διὰ νὰ τοὺς συνηθίσουν εἰς τὰς πονηρίας τοῦ πολέμου, ἔδιδαν τὴν ἄδειαν νὰ κλέπτουν. Ἐκλεπταν κυρίως φαγώσιμα, ὅσα ἤθελεν ἡ ὄρεξις των. Ἦτο ὁμως μεγάλη ἐντροπὴ νὰ ἀνακαλυφθοῦν ὡς κλέπται.

Ἐκ τῆς Σπαρτιατικῆς ἀπὸ τοῦ εἰκοστοῦ ἔτους ἐγένετο στρατιώτης. Ἐπήγαινε εἰς τὸ κυνήγιον καὶ ἐγυμνάζετο μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους. Ἐνυμφεύετο τριάντα ἑτῶν. Ἀλλὰ πάλιν δὲν ἔπαυε νὰ ζῆ μὲ τοὺς πολεμιστάς. Οἱ ἄνδρες τῶν Σπαρτιατῶν δὲν ἔτρωγαν εἰς τὴν οἰκίαν μὲ τὴν γυναικίαν καὶ μὲ τὰ τέκνα των. Εἶχαν κοινὰς τραπέζας, ὅπου ἔτρωγαν ὅλοι μαζὶ. Ἦσαν περίφημα τὸ φαγητὰ τῶν Σπαρτιατῶν διὰ τὴν λιτότητά των. Πρὸ πάντων ἦτο περίφημος ὁ μέλας ζωμός, σούπα ἀπὸ ξύδι καὶ κρέας χοιρινόν, ἢ ὁποῖα ἐνόμιζαν ὅτι κάμνει σιδερένιο τὸ σῶμα τῶν Σπαρτιατῶν.

Ο ΣΤΡΑΤΟΣ

Οἱ Σπαρτιαταὶ εἶχαν τὸν καλύτερον περὶ τὸν σιδηρὸν σιδηρὸν τῆς Ἑλλάδος. Ὁ στρατὸς αὐτὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ ὀπλίτας. Ὁ ὀπλίτης ἦτο ἀσφαλισμένος μὲ ἀμυντικὰ ὄπλα ἀπὸ τὴν κεφαλὴν ἕως τοὺς πόδας. Εἰς τὴν κεφαλὴν ἔφερε τὴν περικεφαλαίαν, ἢ ὁποῖα ἐπροφύλαττεν ὄχι μόνον τὸ κρανίον, ἀλλὰ καὶ τὸν λαιμὸν καὶ τὸ πρόσωπον. Ὁ θώραξ ἐσκέπαζε τὸν κορμὸν τοῦ ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ ἕως τοὺς μηρούς. Τοὺς πόδας καὶ τὴν κνήμην τοῦ ἐφύλαττον αἱ κνημίδες. Ἐκτὸς τούτου ἐκράτει εἰς τὸν ἀριστερὸν βραχίονα μεγάλην κυκλικὴν ἀσπίδα, ἢ ὁποῖα ἐφύλαττεν ὅλον τὸ σῶμα του. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα. Τὰ ἐπιθετικὰ ὄπλα ἦσαν τὸ δόρυ, ἓνα βαρὺ ξύλινον κοντάρι, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸ ἄκρον σιδηρᾶν αἰχμήν. Τὸ δόρυ εἶχε μῆκος 2 μέτρα. Ἐκτὸς αὐτοῦ εἶχεν εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν βραχὺ ξίφος.

Εἰς τὴν μάχην οἱ ὀπλίται στέκονται ὁ ἓνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον καὶ κάμνουν μίαν σειρὰν, τὴν ὁποῖαν τὴν σκεπάζουν ἀπὸ ἔμπρὸς αἱ ἀσπίδες. Ἐτσι σχηματίζονται δώδεκα σειραὶ ἢ μία ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἄλλην. Τὸ στρατιωτικὸν αὐτὸ σῶμα εἶναι ἡ φάλαγξ. Οἱ ὀπλίται ἐβάδιζαν εἰς τὴν μάχην ὑπὸ τὸν ἦχον τοῦ ἀ-

λοῦ καὶ ἔψαλλαν τὸν παιᾶνα, δηλ. πολεμικὸν ᾠσμα. Ἐπειδὴ ἡ ἐπίθεσις ἐγένετο ἀπὸ πολὺ κοντὰ τὸν παλαιὸν καιρὸν, ἐφονεύοντο εἰς τὴν μάχην πολὺ περισσότεροι ἀπὸ σήμερον.

Ὁ σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐγένε παραδείγμα εἰς ὅλους τοὺς

Ὅπλιται

Οἱ ὀπλιται φοροῦν περικεφαλαίαν, θώρακα, ὃ ὁποῖος φθάνει ἔως τοὺς μηρούς, κνημίδας εἰς τὰ πόδια καὶ κρατοῦν ἀσπίδα στρογγυλὴν εἰς τὸ ἀριστερὸν χεῖρ. Αὐτὰ ἦσαν τὰ ἀμυντικὰ ὄπλα. Ἐπιθετικὰ ἦσαν τὸ δόρυ, τὸ ὁποῖον εἶχε μῆκος 2 μ., καὶ κοντὸν ξίφος, τὸ ὁποῖον κρατοῦν δεξιᾷ.

Ἕλληνας. Ὅλοι ὤπλισαν τὸν πεζὸν στρατὸν ὅπως οἱ Σπαρτιαῖται καὶ ὅλοι ἔκαμαν φάλαγγας.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Οἱ Σπαρτιαῖται ἐγένιναν περὶφημοὶ διὰ τὴν ἀνδρείαν των. Εἰς τὰ ἄλλα ὅμως δὲν ἦσαν διόλου προοδευτικοί. Δὲν ἔκαμαν τίποτε σπουδαῖον οὔτε εἰς τὰ γράμματα οὔτε εἰς τὰς τέχνας. Δὲν ἤθελαν μὲ κανένα τρόπον νὰ ἀλλάξουν τὰς παλαιὰς συνηθείας των. Δὲν εἶχαν ἀρχιτεκτονικὴν καὶ δὲν ἤξευραν νὰ κτίσουν ὠραῖα οἰκοδομήματα. Εἶχαν ἓνα νόμον, ὃ ὁποῖος δὲν ἄφινε νὰ

μεταχειρίζονται εἰς τὰς οἰκοδομὰς ἄλλο ἐργαλεῖον ἐκτὸς ἀπὸ τῆν σκαπάνην καὶ τὸ πριόνι. Ἐπίσης ἦτο ἀπαγορευμένον νὰ ἐνδύωνται καλὰ καὶ νὰ στολίζωνται.

Οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἤθελαν νὰ προοδεύσῃ τὸ ἐμπόριον. Διὰ τοῦτο δὲν ἄφιναν εἰς τὸ κράτος τὼν νὰ κυκλοφοροῦν χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα.

Ο ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐκράτησαν μὲ μεγάλην αὐστηρότητα τοὺς νόμους τῶν καὶ ἔγιναν δυνατοὶ πολεμισταί. Ἀργότερα διηγήθησαν ὅτι ἡ Σπάρτη εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους εἶχεν ἓνα σοφὸν νομοθέτην, τὸν Λυκοῦργον, ὁ ὁποῖος ἔβαλεν ὅλους αὐτοὺς τοὺς νόμους. Ἔλεγον ὅτι ὁ Λυκοῦργος ἔζησε τὸν 9ον αἰῶνα καὶ ὅτι ἦτο υἱὸς ἐνὸς βασιλέως τῆς Σπάρτης. Ὅλαι αἱ διηγήσεις αὗται εἶναι μῦθοι. Οἱ νόμοι τῆς Σπάρτης ἦσαν αἱ παλαιαὶ συνήθειαι, τὰς ὁποίας ἐκράτησαν μὲ αὐστηρότητα οἱ γαιοκτῆμονες ὕγενεῖς, διότι ἦτο συμφέρον τῶν. Εἶχαν τὸν φόβον μήπως ἐπαναστατήσουν οἱ ὑποδουλωμένοι λαοὶ ἢ μήπως πλουτήσουν μερικοὶ ἄνθρωποι ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τοὺς πάρουν τὴν ἐξουσίαν, ὅπως ἔγινεν αὐτὸ εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς ἄλλας δημοκρατικὰς πόλεις.

ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΤΩΝ ΣΠΑΡΤΙΑΤΩΝ

Ἄλλ' ἐνῶ οἱ Σπαρτιᾶται δὲν ἀγαποῦσαν πολὺ τὸν πολιτισμὸν, ἐν τούτοις ἔγιναν περίφημοι διὰ τὴν στρατιωτικὴν δύναμιν. ἠθέλησαν τότε νὰ κυριεύσουν τὰς χώρας τῶν γειτόνων τῶν. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνοί ἦσαν Δωριεῖς, ἐχειρίσθη νὰ κάμουν μακροὺς καὶ αἱματηροὺς πολέμους. Οἱ περιφημότεροι εἶναι οἱ **Μεσσηνιακοὶ πόλεμοι**, οἱ ὁποῖοι ἔγιναν περίπου 700 χρόνια π. Χ. Οἱ Σπαρτιᾶται ὑπέταξαν τοὺς Μεσσηνίους καὶ τοὺς ἔκαμαν ἔλωτας. Ἐπίσης ἐνίκησαν τοὺς Ἀργεῖους. Τὸν 6ον αἰῶνα σχεδὸν ὅλη ἡ Πελοπόννησος ἀνεγνώριζε τὴν κυριαρχίαν τῆς Σπάρτης. Ἡ φήμη τῆς ἦτο τόσο μεγάλη, ὥστε ὁ Κροῖσος, ὁ ὁποῖος εἶχε πόλεμον μὲ τὸν Κῦρον, ἐζήτησε τὴν βοήθειάν τῆς.

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Η ΑΤΤΙΚΗ

Οἱ Σπαρτιᾶται ἐλάτρευσαν περισσότερο τὸν Ἄρη, τὸν θεὸν τοῦ πολέμου, ἐνῶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐλάτρευσαν τὴν Ἀθηνᾶν, τὴν θεὰν τῆς σοφίας. Διὰ τοῦτο μεγαλυτέρα δόξα στεφανώνει τὰς Ἀθήνας.

Αἱ Ἀθῆναι ἦσαν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἡ ὁποία εἶναι μία πεδιάς τριγυρισμένη ἀπὸ πολλὰ μικρὰ βουνά. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἦτο πολὺ ὠραιότερα ἀπὸ σήμερον. Τὰ βουνά της ἦσαν σκεπασμένα ἀπὸ δάση καὶ ἡ γῆ της εὐφροωτέρα. Οἱ δύο ποταμοὶ της, ὁ Κηφισὸς καὶ ὁ Ἴλισθός, εἶχαν πολὺ περισσότερο νερόν. Ἐπότιζαν τὴν γῆν καὶ τὴν ἔκαμναν πολὺ πρασινωτέραν ἀπὸ σήμερον. Ἡ Ἀττικὴ εἶχε δροσεροὺς κήπους, ὅπου ἐκελαδοῦσαν πλήθος ἀηδόνια. Ἐπάνω εἰς τοὺς λόφους ἐβλάστανον ἡ ἐλαία, ἡ ἄμπελος καὶ ἡ συκῆ. Σήμερον τὸ κλίμα τῆς Ἀττικῆς εἶναι πολὺ καυστικόν, διότι δὲν ὑπάρχουν πολλὰ δάση οὔτε ἀφθονα νερά. Εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους ἦτο γλυκύτερον. Ὁ δυτικὸς ἄνεμος, ὁ ὁποῖος πνέει ἀπὸ τὴν θάλασσαν, τὴν ἐδροοῖζε τὸ θέρος καὶ τὴν ἐθέομαινε τὸν χειμῶνα. «Καλότυχοι οἱ Ἀθηναῖοι, ψάλλει ἕνας ἀρχαῖος ποιητής, ζοῦν μέσα εἰς λαμπρότατον αἰθέρα». Μέσα εἰς τὸ λαμπρότατον αὐτὸ κλίμα οἱ Ἀθηναῖοι ἐγίναν δραστήριοι καὶ ἐργατικοί. Εἶχαν μεγάλην ἀγάπην εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις, εἰς τὰ ὄρατα πράγματα καὶ ἤθελαν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ προσδεύουν.

ΑΘΗΝΑΙ ΚΑΙ ΠΕΙΡΑΙΕΥΣ

Ἡ Ἀττικὴ ἦτο κατάλληλος τόπος, διὰ νὰ γίνῃ ἐκεῖ ἕνα κράτος γεωργικὸν μαζὶ κατ'ναυτικόν. Εἶχεν ἀρκετὸν μέρος διὰ νὰ καλλιεργηθῇ. Εἰς τὸ μέσον ὑπῆρχεν ἕνας λόφος, ὁ ὁποῖος ἦτο δυνατὸν νὰ ὀχυρωθῇ καὶ νὰ γίνῃ φρούριον, ὅπως ἦτο ἀπαραίτητον τότε διὰ κάθε κράτος. Εἰς τὴν παραλίαν ὑπῆρχαν διάφοροι ὄρμοι, οἱ ὁποῖοι ἦτο δυνατὸν νὰ γίνουν καλοὶ λιμένες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὠχύρωσαν τὸν λόφον καὶ ἔκαμαν τὸ περίφημον φρούριόν των, τὴν Ἀκρόπολιν. Εἰς τὴν παραλίαν ἔκαμαν

διαφόρους λιμένας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ σπουδαιότεροι ἦσαν τὸ Φάληρον καὶ πρὸ πάντων ὁ Πειραιεύς. Εἰς τὴν ἀρχὴν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν τολμηροὶ θαλασσινοὶ καὶ ἔμποροι. Τοιοῦτοτρόπως ἡ Ἀττικὴ εἶχε δύο πρωτεύουσας, μίαν εἰς τὰ μεσόγεια, τὰς Ἀθήνας, καὶ μίαν εἰς τὴν θάλασσαν, τὸν Πειραιᾶ.

Μ. ΑΛΛΑΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Τὸν ἕκτον αἰῶνα ἔγινε σημαντικὴ μεταβολὴ εἰς τὸ πολίτευμα πολλῶν ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπως καὶ τῶν Ἀθηνῶν.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα τὴν ἐξουσίαν εἶχαν, καθὼς ἤξευρομεν, ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ εὐγενεῖς. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ κύριοι τῆς γῆς καὶ εἶχαν ὅλα τὰ κτήματα, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι δὲν εἶναι πολὺ ἀνεπτυγμέναι, καθὼς ἦτο εἰς ὅλους τοὺς Ἀνατολικοὺς λαοὺς. Ὁ λαὸς τότε ἦτο ἀπλοῦς. Ἐπίστευεν ὅτι οἱ βασιλεῖς κατάγονται ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ἀπὸ τὸν Δία, καὶ ὅτι οἱ θεοὶ ἔταξαν τοὺς βασιλεῖς καὶ τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνήσουν τὴν χώραν.

Ἀργότερα ὅμως εἰς πολλὰ μέρη οἱ εὐγενεῖς ἔδιωξαν τὸν βασιλέα καὶ ἐκυβέρνησαν οἱ ἴδιοι. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πολίτευμα ἔγινεν ἀριστοκρατικὸν ἢ ὀλιγαρχικόν. Ὅταν ὅμως ἐπλούτησαν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται, ἠθέλησαν νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν καὶ νὰ μὴ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κάμουν ὅ,τι θέλουν. Τότε ἤρχισε δυνατὸς ἀγὼν μετὰ τῶν δύο κομμάτων. Τὸν ἕτον καὶ τὸν ἕκτον αἰῶνα ἔγιναν μεγάλαι πολιτικαὶ ταραχαὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ἓνα κόμμα ἐζήτηε νὰ ἐξοντώσῃ τὸ ἄλλο. Πολλάκις τὸ κόμμα, τὸ ὁποῖον ἔχανεν, ἐφευγεν ἀπὸ τὸν τόπον του καὶ ἐπήγαινε νὰ ζῆσῃ εἰς ξένην χώραν. Τοιοῦτοτρόπως ἔγιναν πολλαὶ ἀποικίαι. Ἐνίοτε ὅμως μερικοὶ τολμηροὶ καὶ ἐπιτήδευοι ἄνθρωποι ἐποφελοῦντο ἀπὸ τὰς κομματικὰς ταραχάς. Ἐκολάκευαν τὸν λαὸν καὶ μετὰ τὴν βοήθειάν του ἐγίνοντο ἀνώτατοι ἄρχοντες. Αὐτοὶ ὀνομάσθησαν Τύραννοι. Τὸ ὄνομα τύραννος τὸν παλαιὸν καιρὸν δὲν εἶχε κακὴν σημασίαν. Ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ τύραννοι ἐφάνησαν κακοὶ καὶ ἀπάνθρωποι, τὸ ὄνομα ἔλαβε κακὴν σημασίαν. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς τυράννους ἦσαν καλοί, ὅπως ὁ Πεισίστρατος εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ὁ Περίανδρος εἰς τὴν Κόρινθον. Αὐτοὶ ἐπροστάτευσαν τὸν λαὸν καὶ ἐξώδευαν πολλὰ

ζρήματα, διὰ νὰ προσδεύσουν τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι. Ἦσαν δηλ. ὅπως λέγουν *φιλόμονοι*.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Μὲ τὰς πολιτικὰς αὐτὰς ταραχὰς ἔγινε μία μεγάλη πρόοδος εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς πολλὰ μέρη ἐκέρδισαν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μὲ τὸ μέρος των τὸν λαόν. Ἡ ἀριστοκρατία ἔχασε τὴν δύναμιν καὶ τὸ κράτος ἤρχισε νὰ κυβερνᾷ ὁ λαός. Τὸ πολίτευμα λοιπὸν ἔγινε *Δημοκρατικόν*, διότι ὁ λαός εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν ἐλέγετο *δῆμος*. Αἱ πρῶται δημοκρατίαι ἔγιναν εἰς τὰς ἀποικίας καὶ ἀπ' ἐκεῖ διεδόθησαν εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Δημοκρατικαὶ ἦσαν αἱ ἰωνικαὶ πόλεις, ἐνῶ αἱ δωρικαὶ ἔμειναν ἀριστοκρατικά.

Ἡ *δημοκρατία* ἐσήμαινε μεγάλην πρόοδον, διότι ἕνα μεγάλο μέρος τοῦ λαοῦ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὴν δουλείαν τῶν ἀριστοκρατικῶν. Ἔγιναν ἄνθρωποι ἀνεξάρτητοι καὶ εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐργάζονται ὅπως ἤθελαν. Αἱ δημοκρατικαὶ πόλεις ἤρχισαν νὰ μεγαλώνουν καὶ νὰ ἀνθοῦν. Ὁ πληθυσμὸς ἐπερίσσειεν, οἱ ἄνθρωποι ἐμόρφωσαν τὸ πνεῦμα των, ἐκαλυτέρευσαν τὴν ζωὴν των. Ἡ *δημοκρατία* ἐβοήθησε πολὺ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἀργότερα πρότυπον μεγάλης δημοκρατικῆς πόλεως ἔγιναν αἱ *Ἀθῆναι*.

ΤΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν μόνον γεωργοί, τὸν τόπον ἐξουσίαζαν οἱ εὐγενεῖς. Οἱ εὐγενεῖς, ὅπως εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς ὅλας τὰς χώρας, ἦσαν κύριοι ὅλης τῆς γῆς. Ὁ λαός ἦτο ὑποδουλωμένος εἰς αὐτούς. Οἱ περισσότεροι κάτοικοι ἐδούλευαν εἰς τὰ κτήματα τῶν εὐγενῶν ὡς δουλοπάροικοι.

Τὸν παλαιότερον καιρὸν ἡ Ἀττικὴ εἶχε βασιλεῖς. Ὁ μῦθος λέγει ὅτι πρῶτος βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος ἴδρυσεν τὸ ἀθηναϊκὸν κράτος, ἦτο ὁ *Θησεύς*. Οἱ βασιλεῖς ὅμως δὲν ἐκυβερνοῦσαν μόνοι. Εἶχαν μαζὶ των τὸ συμβούλιον τῶν εὐγενῶν, τὸ ὁποῖον ἐλέγετο *Ἄρειος Πάγος*. Ὁ Ἄρειος Πάγος ἦτο ὅ,τι εἰς τὴν Σπάρτην ἡ Γερουσία.

Κατόπιν οἱ εὐγενεῖς ἔδιωξαν τὸν βασιλέα. Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι διηγήθησαν ὅτι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς των *Κόδρος*

ἐθνoίασε τὴν ζωὴν τοῦ διὰ τὴν πατρίδα εἰς ἓνα πόλεμον μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καί, διὰ νὰ τὸν τιμήσουν, δὲν ἔκαμαν ἄλλον βασιλέα. Οἱ εὐγενεῖς τότε ἀντὶ ἐνὸς βασιλέως διώρισαν ἐννέα ἄρχοντας, οἱ ὁποῖοι ἐμοιράσθησαν τὴν ἐξουσίαν τοῦ βασιλέως. Ἀργότερα ἐπεκράτησεν ἡ συνήθεια νὰ ἐκλέγουν κάθε ἔτος τοὺς ἄρχοντας.

ΑΙ ΤΑΡΑΧΑΙ

Τὸν καιρὸν αὐτὸν τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηνῶν ὁμοίαζε πολὺ μὲ τὸ πολίτευμα τῆς Σπάρτης. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὅμως ἔγινε πολὺ μεγάλη μεταβολή. Οἱ ναυτικοί, οἱ ἔμποροι καὶ οἱ τεχνῖται ἐπλούτησαν καὶ δὲν ἤθελαν νὰ ἀφήσουν τοὺς εὐγενεῖς νὰ κυβερνοῦν ὅπως ἤθελαν τὸ κράτος. Ὁ λαὸς εἶχε πολλὰ παράπονα ἐναντίον τῶν εὐγενῶν, διότι ἦσαν ἐγωισταί, σκληροὶ καὶ φιλοχρήματοι. Οἱ γεωργοὶ εἰς τὸν καιρὸν τῆς κακῆς ἐσοδείας, οἱ πτωχοὶ τεχνῖται, ὅταν εἶχαν ἀνάγκην, ἐδανείζοντο χρήματα ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν τὸ δικαίωμα, ἀν δὲν ἤμποροῦσαν νὰ πληρώσουν τὸ χρέος, νὰ τοὺς φυλακίζουν ἢ νὰ τοὺς πωλήσουν ὡς δούλους. Ὁ λαὸς στενοχωρημένος ἔκαμε στάσεις. Ἦρχισαν τότε ταραχαὶ καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι καὶ ἦτο κίνδυνος νὰ γίνουν μεγάλαι καταστροφαί.

Η ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΟΣ

Τέλος αἱ δύο μερίδες ἔμειναν σύμφωνοι νὰ ἀναθέσουν εἰς ἓνα σοφὸν ἄνθρωπον, τὸν Σόλωνα, νὰ βάλῃ νόμους καὶ σύμφωνα μὲ αὐτοὺς νὰ κυβερνηθῇ τὸ κράτος.

Ὁ Σόλων ἦτο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, δὲν εἶχεν ὅμως πολλὰ πλοῦτη. Δι' αὐτὸ ἔγινεν ἔμπορος, ἐταξίδευσεν εἰς πολλὰ μέρη, ἔμαθε πολλὰ καὶ εἶχε τὴν φήμην ὅτι εἶναι σοφός. Εἶχε τὴν ἀγάπην τῶν Ἀθηναίων, διότι ἦτο ἄνθρωπος γλυκύς, ἐφάνη πάντοτε καλὸς πατριώτης καὶ ἔδειξε θάρρος. Ἔκαμεν ὠραῖα ποιήματα, μὲ τὰ ὁποῖα ἔδιδε καλὰς συμβουλὰς εἰς τοὺς συμπολίτας του.

594 Τὸ 594 λοιπὸν οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἔκαμαν ἄρχοντα καὶ τοῦ ἔδωκαν μεγάλην ἐξουσίαν. Ὁ Σόλων κατήργησε πρῶτον νὰ γίνωνται οἱ ἄνθρωποι δούλοι, διότι δὲν εἶχαν νὰ πληρώσουν τὰ χρέη των. Ἐλευθέρωσε πολλοὺς δυστυχεῖς. Ἀφοῦ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ καὶ δύναμιν,

ἔδημοσίευσεν τὴν νομοθεσίαν τοῦ Ἐχώρισε τοὺς κατοίκους εἰς τέσσαρας τάξεις ἀναλόγως τῆς περιουσίας των. Εἰς τὴν πρώτην τάξιν ἔβαλε τοὺς πολὺ πλουσίους, εἰς τὴν δευτέραν τοὺς ὀλιγώτερον πλουσίους, εἰς τὴν τρίτην τοὺς εὐκαταστάτους ὀπωσθήποτε, εἰς τὴν τετάρτην ἐκείνους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν καμίαν περιουσίαν. Ὅσον ἀνωτέρα ἦτο ἡ τάξις, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκε κανεὶς, τόσον περισσότερα δικαιώματα εἶχεν, ἀλλὰ καὶ περισσότερας ὑποχρεώσεις εἰς τὴν πολιτείαν. Οἱ πλουσιώτεροι μόνον ἐγίνοντο ἄρχοντες, ἀλλ' εἶχαν ἐπίσης τὴν ὑποχρέωσιν νὰ ἐξοδεύουν εἰς τὸ κράτος καὶ νὰ πηγαίνουν εἰς τὸν πόλεμον. Οἱ πτωχοὶ δὲν εἶχαν δικαίωμα νὰ γίνουν ἄρχοντες, ἀλλὰ δὲν εἶχαν καὶ ὑποχρεώσεις ὅσας οἱ πλούσιοι. Μὲ τὴν νομοθεσίαν αὐτὴν ἐγίνε μεγάλη πρόοδος, διότι δὲν ἦτο ὅπως εἰς τοὺς παλαιότερους χρόνους, ὅτε διὰ νὰ εἰσαίξῃς τὴν ἀνωτέραν τάξιν ἔπρεπε νὰ γεννηθῆς ἀπὸ εὐγενεῖς. Τώρα ἕκαστος ἦτο δυνατὸν νὰ ἀνεβῆ εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, ἂν ἐκέρδιζε χρήματα.!

Σπουδαιότεροι ἀκόμη εἶναι δύο ἄλλοι νόμοι τοῦ Σόλωνος. Ἐδωσε τὸ δικαίωμα εἰς ὅλους τοὺς Ἀθηναίους νὰ συναθροίζωνται εἰς ἓνα μέρος καὶ νὰ σκέπτονται διὰ τὰς σπουδαίας ὑποθέσεις τοῦ κράτους. Ἡ συνάθροσις αὕτη τοῦ λαοῦ ὠνομάσθη **Ἐκκλησία**. Ἡ ἐκκλησία τοῦ δήμου, ὅπως τὴν ἔλεγαν, εἶχε τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν. Ἐπειδὴ ὅμως οἱ κάτοικοι δὲν ἠμποροῦν νὰ συναθροίζωνται κάθε στιγμήν, ἔβαλε νόμον νὰ διορίζουν 400 ἀντιπροσώπους των, οἱ ὅποιοι εἰς τὸ μεταξὺ νὰ κυβερνήσουν τὸ κράτος. Αὕτη ἦτο ἡ **Βουλὴ**.

Ὁ Σόλων λοιπὸν ἀπὸ ἀριστοκρατικὸν ἔκαμε δημοκρατικότερον τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων.

Ο ΠΕΙΣΙΣΤΡΑΤΟΣ

Ἡ νομοθεσία τοῦ Σόλωνος εἰς τὴν ἀρχὴν δὲν εὐχαρίστησεν οὔτε τοὺς εὐγενεῖς οὔτε τὸν λαόν. Τότε ἐκεῖνος ἐφυγεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας καὶ ἐγύρισε πολλὰς χώρας. Λέγουν ὅτι ἐπῆγε καὶ εἰς τὴν αὐτὴν τοῦ βασιλέως τῆς Λυδίας Κροίσου.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ἤρχισαν πάλιν ταραχαί. Τότε ἕνας ἐπιτήδειος καὶ ἱκανὸς ἄνθρωπος, ὁ Πεισίστρατος, ἐκολάκευσε τὸν λαὸν καὶ μὲ τὴν βοήθειάν του κατέλαβε τὴν Ἀκρόπολιν 560 καὶ ἐγίνε κύριος τῶν Ἀθηναίων. Ἐγίνε δηλαδὴ **τύραννος**. Ἐκυ-

βέρονησεν ὅπως ἤθελεν ὁ ἴδιος, ἀλλ' ἦτο γλυκὺς καὶ φιλόανθρωπος καὶ ἐπροσπάθησε πολὺ νὰ κάμῃ καλὸν εἰς τὸν λαόν. Ἦτο ἐπίσης φιλόκαλος καὶ φιλόμουσος, ἔκαμε πολλὰ ὄρατα κτίρια εἰς τὰς Ἀθήνας, ἔβαλε τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς. Αὐτὸς λέγεται ὅτι ἔβαλεν ἀνθρώπους νὰ μαζεύσουν τὰ ποιήματα τοῦ Ὀμήρου, νὰ τὰ τακτοποιήσουν καὶ νὰ τὰ ἀντιγράψουν καλά.

Μετὰ τὸν θάνατόν του ἐκυβέρνησεν ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του **Ἰππίας**. Ἀλλὰ τὰ παιδιὰ τοῦ Πεισιστράτου δὲν εἶχαν τὴν ἀξίαν του. Δυσαρέστησαν πολλούς. Ὁ Ἰππαρχος προσέβαλεν ἕνα εὐγενῆ νέον, τὸν Ἀρμόδιον, ὁ ὁποῖος τὸν ἐδολοφόνησε μὲ τὸν φίλον του Ἀριστογείτονα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων. Ἀπὸ 510 τότε ὁ Ἰππίας ἐγίνε πολὺ κακός. Διὰ τοῦτο οἱ Ἀθηναῖοι ἐπαναστάτησαν ἐναντίον του καὶ ἔδιωξαν τοὺς Πεισιστρατίδας ἀπὸ τὴν πόλιν. Ὁ Ἰππίας ἔφυγε τότε εἰς τὴν αὐλὴν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας.

ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Ἀφοῦ ἔφυγαν οἱ τύραννοι, εἰς τὰς Ἀθήνας ἐγιναν νέαι σημαντικαὶ μεταβολαί. Ἐνας σπουδαῖος πολιτικός, ὁ Κλεισθένης, ἐχώρισε τοὺς κατοίκους εἰς 10 φυλὰς καὶ ὥρισε κάθε φυλὴ νὰ ἐκλέγῃ 50 βουλευτάς, δηλ. ὁ ἀριθμὸς τῶν βουλευτῶν ἐγίνε 500. Ὁ Κλεισθένης ἔβαλε καὶ ἄλλους νόμους, οἱ ὁποῖοι ἔδωσαν μεγάλην δύναμιν εἰς τὸν λαόν. Τοιοῦτοτρόπως τὸ πολίτευμα τῶν Ἀθηναίων ἐγίνε δημοκρατικώτερον.

ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΠΟΛΕΩΝ

Ἡ ἀρχαία Ἑλλάς δὲν ἦτο ἐνωμένη εἰς ἓν κράτος ὅπως σήμερον. Τότε κάθε πόλις ἦτο ἀνεξάρτητος. Εἶχε τοὺς νόμους τῆς τὴν κυβέρνησιν καὶ τοὺς ἀρχοντίας τῆς. Κάθε πόλις λοιπὸν τότε μὲ τὰ περὶχωρά τῆς ἦτο ἰδιαίτερον κράτος. Ἐὰν ἓνας Κορινθίος ἤρχετο εἰς τὰς Ἀθήνας, ἐθεωρεῖτο ἐκεῖ ὡς ὑπήκοος ξένου κράτους. Δὲν εἶχε κανὲν πολιτικὸν δικαίωμα. Δὲν ἤμποροῦσε νὰ ψηφίσῃ εἰς τὰς ἐκλογάς, πολὺ ὀλιγώτερον νὰ γίνῃ βουλευτής. Δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ πάρῃ γυναῖκα ἀθηναίαν οὔτε νὰ ἀγοράσῃ κτήμα εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ ἀρχαῖοι ἔδιδαν πολὺ μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν πόλεων. Δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἐννοήσουν πῶς μία πόλις ἤμπορεῖ νὰ ἐξουσιάσῃ μίαν ἄλλην. Ἦσαν πρόθυμοι νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ χύσουν τὸ αἷμα των, διὰ νὰ φυλάξουν τὴν ἐλευθερίαν τῆς πόλεώς των, ὅπως ἡμεῖς τώρα πολεμοῦμεν διὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ κράτους μας. Εἰς αὐτὸ τὸ ζήτημα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν πολὺ ὀπίσω. Δὲν κατώρθωσαν νὰ ἐννοήσουν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι μαζὶ καὶ νὰ κάμουν ἓνα κράτος.

Ἡ ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

Μόλα ταῦτα οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες εἶχαν ζωηρὰν συνείδησιν ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος καὶ ὑπῆρχαν δυνατοὶ δεσμοί, οἱ ὁποῖοι ἔγνωσαν ὅλους τοὺς Ἕλληνας. Οἱ δεσμοὶ αὗτοι εἶναι :

1) **Ἡ Γλῶσσα.** — Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ὠμίλουν τὴν ἰδίαν γλῶσσαν. Ὑπῆρχαν μερικαὶ διαφοραὶ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον, δηλαδὴ εἶχαν διαφόρους διαλέκτους, ὅπως ὅλα τὰ ἔθνη. Ἀλλὰ συνεννοοῦντο εὐκόλως μεταξὺ των. Δι' αὐτὸ εὐκόλως ἐπερνοῦσαν αἱ ἰδέαι καὶ αἱ γνώσεις ἀπὸ τὸ ἓνα εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τοῦ ἐλληνικοῦ κόσμου. Τὰ ἔθνη, τὰ ποιήματα καὶ τὰ βιβλία τὰ ἐδιάβαζαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, εἰς ὅποιαν διάλεκτον καὶ ἂν ἦσαν γραμμένα.

2) **Ἡ Θρησκεία.** — Οἱ Ἕλληνες εἶχαν μίαν θρησκείαν. Ἐλά-

τρειναν τούς θεούς των με τὸν ἴδιον τρόπον, εἶχαν τὰς ἰδίας παραδόσεις καὶ διηγούντο τούς ἰδίους μύθους διὰ τούς θεούς καὶ τούς ἥρωάς των.

3) *Οἱ Ἀγῶνες*. — Διὰ τῶν τιμήσουν τούς θεούς των οἱ Ἕλληνες ἔκαμναν μεγαλοπρεπεῖς ἐορτάς. Τότε ἐγίνοντο πολλαὶ θυσίαι καὶ τελεταί, ἔψαλλαν, ἐχόρευαν καὶ ἔκαμναν ἀγῶνας.

Κάθε πόλις εἶχε τὰς ἐορτάς καὶ τούς ἀγῶνας της. Μερικοὶ ἀγῶνες ὅμως ἐγίναν περιφημοὶ καὶ κατήντησαν *Πανελλήνιοι*, δηλαδή ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος ἤρχοντο ἄνθρωποι, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς αὐτούς. Οἱ πανελλήνιοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες.

1) *Ὀλυμπιακοὶ ἀγῶνες*, οἱ ὁποῖοι ἐτελοῦντο εἰς τὴν Ὀλυμπίαν τῆς Ἡλίδος.

2) *Τὰ Πύθια*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τούς Δελφούς.

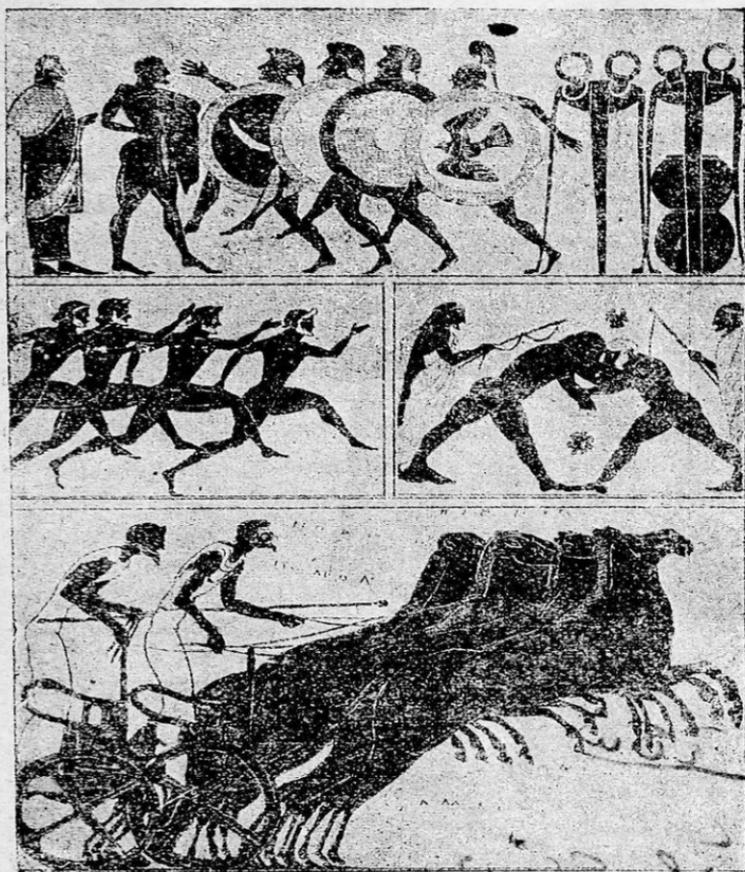
3) *Τὰ Ἰσθμια*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, καὶ

4) *Τὰ Νέμεα*, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο εἰς τὴν Νεμέαν.

Οἱ Ἕλληνες εἶχαν μεγάλην ἀγάπην εἰς τούς ἀγῶνας, διότι τούς ἔδιδαν τὴν εὐκαιρίαν νὰ δείξουν τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐμορφίαν τοῦ σώματός των καθὼς καὶ τὰ πλούτη των. Ἀπ' ὅλα τὰ ἄκρα τοῦ ἑλληνικοῦ κόσμου ἔτρεχαν εἰς τούς μεγάλους ἀγῶνας, διὰ νὰ ἐπιδείξουν τὸ ὠραῖον σῶμα καὶ τὴν ἰκανότητά των, ἢ διὰ νὰ ἴδουν τούς νέους νὰ ἀγωνίζωνται. Ἐκαμναν ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ἀγωνίσματα. Ἐτρεχαν, ἐπάλαιαν, ἔρριπταν τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἐδοκίμαζαν τὴν δύναμιν τῆς πυγμῆς των. Ἐπειτα ἤρχοντο τὰ μεγάλα ἀγωνίσματα, ἡ ἵπποδρομία καὶ ἡ ἄρματοδρομία, ἡ ὁποία ἐγίνετο συνήθως μὲ τέσσαρας ἵππους. Ἡ τιμητικωτέρα νίκη ἦτο εἰς τὸν ἀγῶνα αὐτόν, δηλαδή τοῦ *τεθρίππου*. Οἱ νικηταὶ ἐλάμβαναν ὡς βραβεῖον κλάδον ἐλαίας. Ἀλλ' ὁ κόσμος τούς ἐτίμα πολύ. Οἱ συμπολιταὶ τοῦ νικητοῦ ἦσαν ὑπερήφανοι καὶ τοῦ ἔκαμναν μεγάλην ὑποδοχὴν, ὅταν ἐπέστρεφεν εἰς τὴν πατρίδα του. Ποιηταὶ καὶ μουσικοὶ ὕμνησαν τούς νικητάς τῶν μεγάλων ἀγῶνων.

Εἰς τούς ἀγῶνας οἱ Ἕλληνες ἔδειχναν ἐπίσης τὰς πνευματικὰς ἰκανότητάς των. Οἱ ποιηταὶ ἀπήγγελλαν ἐκεῖ τὰ ποιήματά των, οἱ σοφοὶ ἐδιάβαζαν τὰ βιβλία των, οἱ μουσικοὶ ἔπαιζαν τὰς νέας συνθέσεις των.

Εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐβλεπε κανεῖς τὸν πλοῦτον, τὴν δύναμιν, τὴν

Σκηναὶ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας

Εἶναι ζωγραφισμέναι ἐπάνω εἰς ἀγγεῖα. Ἡ πρώτη ἐπάνω εἶναι *δρομος ὀπλιτῶν*, δηλ. οἱ ἀγωνισταὶ τρέχουν μετὰ τὸν ὀπλισμὸν των. Εἰς τὸ ἄκρον τοὺς περιμένει ὁ κριτὴς, ὁ *Ἑλληνοδίκης*, ὅπως ἐλεγαν. Ἀπὸ τὰς δύο ἄλλας εἰκόνας ἀριστερὰ εἶναι *δρομος κοινὸς* καὶ δεξιὰ *πάλη*. Οἱ παλαισταὶ ἔχουν πιασθῆ καὶ οἱ Ἑλληνοδίκαὶ προσέχουν νὰ μὴ γίνῃ καμμία ἀπάτη. Κάτω εἶναι τὸ περίφημον ἀγώνισμα *τέθριππον*. Δύο ἄρματα μετὰ τέσσαρας ἵππους τὸ καθὲν τρέχουν πρὸς τὸ τέρμα.

ἔξυπνάδα καὶ τὴν εὐμορφίαν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων.

4) **Τὰ Μαντεῖα.** — Μερικοὶ ναοὶ τῆς Ἑλλάδος ἦσαν πολὺ ὄνομαστοὶ καὶ ἀπὸ διάφορα μέρη ἐπήγαιναν νὰ τοὺς προσκυνήσουν. Περίφημοι ἦσαν μερικοὶ ναοί, ὅπου ἐπήγαιναν οἱ Ἕλληνες νὰ ζητήσουν τὴν συμβουλὴν τοῦ θεοῦ, ὅταν εἶχαν δύσκολα ζητήματα. Τοὺς ναοὺς αὐτοὺς ὠνόμαζαν μαντεῖα. Τὴν συμβουλὴν, τὴν ὁποίαν ἔδιδαν ἐκ μέρους τοῦ θεοῦ οἱ ἱερεῖς, ὠνόμαζαν *χρησμόν*. Περίφημον ἔγινεν εἰς τοὺς καλοὺς χρόνους τὸ μαντεῖον τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος εἰς τοὺς Δελφούς, τὸ ὁποῖον ἦτο εἰς τὴν Λοκρίδα, πλησίον τοῦ ὄρους Παρνασσοῦ. Εἰς τὸν ναὸν τῶν Δελφῶν ἤρχοντο ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τοῦ ἑλληνισμοῦ καὶ ἔδιδαν τόσα πολλὰ δῶρα, ὥστε κάθε πόλις ἔκτισε πλησίον τοῦ ναοῦ ἓνα θησαυροφυλάκιον, ὅπου ἔβαζαν τὰ δῶρα τῶν κατοίκων τῆς. Οἱ ἱερεῖς τῶν Δελφῶν ἦσαν ἄνθρωποι σοφοὶ καὶ ἔδωσαν πολὰκις ὠφελίμους συμβουλὰς εἰς τοὺς Ἕλληνας.

Ἡ κοινὴ λοιπὸν γλῶσσα, ἡ κοινὴ θρησκεία, τὰ κοινὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, οἱ ἀγῶνες, τὰ μαντεῖα κλπ. συνήνωναν τοὺς Ἕλληνας. Ὅσον μακρὰν καὶ ἂν ἔζοῦσαν ὁ ἓνας ἀπὸ τὸν ἄλλον, εἶχαν τὴν συνείδησιν ὅτι ἀποτελοῦν ἓνα ἔθνος. Ἦσαν ὑπερήφανοι, διότι ἀνῆκον εἰς τὸ ἀνώτερον ἔθνος ἐκείνου τοῦ καιροῦ καὶ ἦσαν ὑπερήφανοι νὰ λέγωνται Ἕλληνες, ἐνῶ ὅλους τοὺς ἄλους λαοὺς, ὅσοι δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ὠνόμαζαν *βαρβάρους*, δηλ. ἀνθρώπους, οἱ ὁποῖοι ἔχουν κατώτερον πολιτισμόν.

αὐτὸ ἔδω

ωδ εδω

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΑΙΤΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Εἰς τὸ τέλος τοῦ ἔκτου αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολὺ προοδευμένοι. Ἦσαν κύριοι εἰς τὴν θάλασσαν μὲ τὰ πλοῖα των, ἐκέρδιζαν μεγάλα πλούτη ἀπὸ τὸ ἐμπόριον, ὁ πληθυσμὸς τῆς χώρας ἐπερίσσειεν, αἱ πόλεις ἐμεγάλωναν διαρκῶς καὶ ὑπῆρχε μεγάλη κίνησις καὶ ζωὴ εἰς ὅλον τὸν ἑλληνικὸν κόσμον.

Οἱ Ἕλληνες ἤρχισαν νὰ ἀκμαῖζουν. Ἄλλ' αἴφνης ἐξέσπασε μέγας κίνδυνος, ὁ ὁποῖος ὀλίγον ἔλειψε νὰ τοὺς καταστρέψῃ. Εἰς τὴν Ἀσίαν, καθὼς εἶδαμεν, ἐδημιουργήθη τὸν ἕκτον αἰῶνα τὸ μέγα καὶ δυνατὸν Περσικὸν κράτος. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας ἀφοῦ ὑπέταξε πολλὰς χώρας καὶ ἐμεγάλωσε πολὺ τὸ περσικὸν κράτος εἰς τὴν ξηρὰν, κατέβηκεν εἰς τὴν θάλασσαν. Τότε ἦτο ἀδύνατον νὰ μὴ ἔλθῃ εἰς σύγκρουσιν μὲ τοὺς Ἕλληνας. Οἱ Ἕλληνες ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης, οἱ Πέρσαι ἐξουσίαζαν τὴν ξηρὰν, ὁ ἕνας ἦτο ἐμπόδιον εἰς τὸν ἄλλον καὶ ὁ ἕνας ἀπὸ τοὺς δύο ἔπρεπε νὰ λείψῃ. Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑξοῦ αἰῶνος ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας **Δαρεῖος Α'** εἶχε μεγάλην δύναμιν. Αὐτὸς ἐνόμισεν ὅτι ἦτο εὐκόλον νὰ κυριεύσῃ τὴν Ἑλλάδα. Τότε ἤρχισαν οἱ περσικοὶ πόλεμοι, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν πολλὰ ἔτη.

Ἡ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΙΩΝΩΝ

Οἱ Πέρσαι, καθὼς εἶδαμεν, ὑπέταξαν τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας 40 ἔτη ἔμειναν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Περσῶν. Ὁ βασιλεὺς τῆς Περσίας δὲν ἠγάπα βεβαίως τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Ἐβόηθησε λοιπὸν μερικὸς ἀνθρώπους νὰ γίνουν τύραννοι εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, διότι ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἦσαν πιστότεροι εἰς αὐτόν.

Εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ ἑξοῦ αἰῶνος λοιπὸν αἱ ἰωνικαὶ πόλεις εἶχαν τυράννους. Ὁ ὀνομαστότερος ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὁ **Ἰστιάτος**. Ὁ Δαρεῖος τὸν εἶχεν εὐνοούμενόν του καὶ τὸν ἐπροστάτευσεν πολὺ, διότι τοῦ εἶχε κάμει μίαν σπουδαίαν ὑπηρεσίαν. Ὁ Δαρεῖος ἔκαμε μεγάλην ἐκστρατείαν ἐναντίον τῶν **Σκυθῶν**, οἱ

ὅποιοι κατοικοῦσαν εἰς τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν. Ἐπέρασε τὸ στενά, ἔφθασεν εἰς τὸν μεγάλον ποταμὸν Δούναβιν, ἔκτισε γέφυραν ἐπάνω εἰς τὸν ποταμὸν, ἐπέρασε μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν ἀντικρυνὴν ὄχθην καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Φύλακας ἐπάνω εἰς τὴν γέφυραν ἔβαλε τοὺς τυράννους τῶν ἑλληνικῶν πόλεων. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο ὁ Ἰστιαῖος καὶ ὁ Ἀθηναῖος Μιλτιάδης, ὁ ὁποῖος ἦτο τότε τύραννος μικρᾶς πόλεως εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον καὶ εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ ἀκολουθήσῃ τὸν Δαρεῖον. Οἱ Σκύθαι δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀντισταθοῦν εἰς τὸν περσικὸν στρατὸν. Δι' αὐτὸ ὑποχωροῦσαν καὶ ἔκαιαν καὶ ἐρήμωναν τὴν χώραν. Ὁ Δαρεῖος, ὁ ὁποῖος εἶχε προχωρήσει ἄρχετὰ, εὐρέθηκεν εἰς δύσκολον θέσιν. Τοῦ ἔλειψαν τὰ τρόφιμα καὶ ἡ κακοκαιρία ἄρχισε νὰ τοῦ καταστρέφῃ τὰ ζῶα καὶ τοὺν ἀνθρώπους. Τότε οἱ Σκύθαι παρεκάλεσαν τοὺς ἑλλήνας τυράννους καὶ πρῶτος ὁ Μιλτιάδης ἐσυμβούλευσε νὰ χαλάσουν τὴν γέφυραν, διὰ νὰ καταστραφῇ ὁ Δαρεῖος μαζί μὲ τὸν στρατὸς του εἰς τὴν Σκυθίαν. Ὁ Ἰστιαῖος ὅμως δὲν τοὺς ἄφησε. Τοιοῦτοτρόπως ἐσώθη ὁ Δαρεῖος καὶ ἐτίμησε πολὺ τὸν Ἰστιαῖον.

Ἀργότερα ὅμως αἱ σχέσεις των ἄρχισαν νὰ ψυχραίνωνται. Ὁ Δαρεῖος ἐσχημάτισεν ὑποψίας ἐναντίον τοῦ Ἰστιαίου, τὸν ἐκάλεσεν εἰς τὰ Σοῦσα, τὴν πρωτεύουσάν του, καὶ τὸν ἐκράτησεν ἐκεῖ πολὺν καιρὸν. Τὴν θέσιν του τὴν ἔλαβεν ὁ γαμβρός του Ἀρισταγόρας. Ὁ Ἰστιαῖος ἤθελε νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὴν φυλακὴν ἐκείνην. Ἐστενοχωρεῖτο πολὺ καὶ ἐφοβεῖτο διὰ τὴν ζωὴν του. Συνεννόηθη λοιπὸν κρυφὰ μὲ τὸν Ἀρισταγόραν καὶ τὸν παρεκίνησε νὰ ἐπαναστατήσῃ τὰς ἰωνικὰς πόλεις.

Τότε ἔγινε μεγάλη κίνησις εἰς τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ πρὸ πάντων εἰς τὰς ἰωνικὰς ἀποικίας. Οἱ κάτοικοι ἐξεδιώξαν τοὺς τυράννους των καὶ ἐκήρυξαν τὴν ἐλευθερίαν, διότι εἶχαν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ τοὺς βοηθήσουν οἱ δυνατοὶ ὁμογενεῖς των ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ἀρισταγόρας ἐταξίδευσε τότε εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἐπῆγεν εἰς τὰς μεγάλας πόλεις καὶ ἐζήτησε βοήθειαν. Εἰς τὴν κρίσιμον στιγμὴν οἱ Σπαρτιάται δὲν ἐβοήθησαν τοὺς Ἴωνας. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν 20 πλοῖα καὶ μία μικρὰ πόλις τῆς Εὐβοίας, ἡ Ἐρέτρια, 5 πλοῖα.

Ἄμα ἔφθασαν τὰ πλοῖα εἰς τὴν Ἐφεσον, ἡ Ἰωνία ἐπανε-

στάτησιν. Οἱ Ἴωνες ἀφοῦ ἐνώθησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Ἐρετριεῖς, ἐπροχώρησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ἐκυρίευσαν τὰς Σάρδεϊς καὶ τὰς Ἔκασσαν. Ἀλλὰ τὰ πράγματα ἄλλαξαν, ὅταν ἔφθασεν ὁ περσικὸς στρατός. Οἱ Ἴωνες δὲν κατώρθωσαν νὰ ἀντισταθοῦν, ἐχωρίσθησαν καὶ ἔφυγαν ὁ καθεὶς εἰς τὴν πατρίδα του. Ὑστερον ἔφθασε καὶ ὁ φοινικικὸς στόλος, ὁ ὁποῖος ἐνίκησε τὸν στόλον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς ἐπέστρεψιν εἰς τὴν πατρίδα των καὶ οἱ Πέρσαι ἐκυρίευσαν πάλιν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἐτιμώρησαν σκληρῶς τοὺς ἐπαναστάτας.

▷ Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ

Ὁ Δαρεῖος ἠθέλησε τότε νὰ κτυπήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν πατρίδα των. Δὲν ἦτο ὅμως εὐκρλον μὲ τὰ μέσα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ στείλῃ στρατὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὑπῆρχαν δύο δρόμοι ὁ πρῶτος ἦτο ἀπὸ τὴν ξηράν. Ἐπρεπε νὰ περάσῃ ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον, τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, Θεσσαλίαν κτλ. Ὁ ἄλλος ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ὁ στόλος του ἔπρεπεν ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας νὰ ἀνεβῆ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, νὰ πλεύσῃ τὴν παραλίαν τῆς Θράκης, τῆς Μακεδονίας κτλ., διότι τότε τὰ πλοῖα δὲν ἤμποροῦσαν νὰ ἀνοιχθοῦν εἰς τὸ πέλαγος, ἀλλὰ ἀκολουθοῦσαν τὴν παραλίαν. Ἐστειλε λοιπὸν τὸν γαμβρόν του Μαρδόνιον μὲ στρατὸν ἀπὸ τὴν ξηράν, ἔστειλε μαζὶ καὶ στόλον ὁ ὁποῖος παρακολουθοῦσεν ἀπὸ τὴν παραλίαν. Ἀλλ' οὔτε ὁ στρατός οὔτε ὁ στόλος τοῦ Μαρδονίου ἐφθασαν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ὁ στόλος του κατεστράφη ἀπὸ τὴν τρικυμίαν, ἐνῶ παρέπλεε τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὁ δὲ στρατός του ἀπὸ τοὺς πολεμικοὺς κατοίκους τῆς Θράκης.

Ὁ Δαρεῖος ἐτοίμασε νέον στρατὸν. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὅμως τὸν ἔστειλε μὲ πλοῖα καὶ ἔβριλε δύο στρατηγοὺς, τὸν Δάτιν καὶ τὸν Ἀρταφέρνην. Αὐτὴν τὴν φορὰν ὁ περσικὸς στόλος ἀκολούθησεν ἄλλον δρόμον. Ἐπέρασεν ἀπὸ τὰς Κυκλάδας, ἔφθασεν

εις την Εύβοιαν, ανέβη ὡς τὴν Ἐρέτριαν, τὴν ὁποίαν ἐκυρίευσεν, ἐπώλησε τοὺς κατοίκους ὡς δούλους καὶ τοὺς πρωταίτιους τοὺς ἔδωσε καὶ τοὺς ἔστειλεν εἰς τὸν Δαρεῖον.

Η ΜΑΧΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΜΑΡΑΘΩΝΑ

Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ κατόρθωμα ὁ περσικὸς στόλος ἐπλευσεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἔβγαλε στρατὸν εἰς τὴν ξηράν, ὁ ὁποῖος ἐπῆγε καὶ ἔστησε στρατόπεδον εἰς τὴν μικρὰν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος.

Ὁ κίνδυνος ἦτο μέγας διὰ τὰς Ἀθήνας, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες ἐταράχθησαν πολὺ. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν ἀμέσως ταχυδρόμον εἰς τὴν Σπάρτην, διὰ νὰ παρακαλέσῃ νὰ τοὺς στείλουν βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιαῖται ἤρχισαν νὰ ἐτοιμάζωνται, ἀλλ' ἄρρησαν νὰ κινηθοῦν ὅπως πάντοτε. Εἰς τὴν δύσκολον αὐτὴν στιγμὴν μόνον 1000 Πλαταιεῖς ἦλθαν νὰ βοηθήσουν τὴν πόλιν, ἢ ὁποία ἐκινδύνευεν.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρεξαν μὲ πολὺ θάρρος νὰ συναντήσουν τὸν ἐχθρόν. Εἶχαν ὀπλίσει τοὺς κατοίκους καὶ τοὺς δούλους καὶ εἶχαν γίνει ὅλοι μαζί ἕως 30 χιλιάδες. Οἱ Ἕλληνες ὅμως ἦσαν πολὺ καλύτεροι στρατιῶται. Εἶχαν ἀνάστημα ὑψηλὸν καὶ δυνατὸν σῶμα, ἦσαν γυμνασμένοι ἀπὸ παιδιὰ εἰς τὰς παλαιστρας καὶ εἶχαν πολὺ καλύτερα ὄπλα. Αὐτοὶ πολεμοῦσαν μὲ δόρυ καὶ μὲ μεγάλην ἀσπίδα, ἐνῶ οἱ Πέρσαι εἶχαν μικρὰς ἀσπίδας καὶ τόξα. Ἐπειτα οἱ Ἕλληνες ἦσαν πολῖται ἐλευθέρως πόλεως, ἤξεραν διατὶ πολεμοῦν καὶ τί συμφορὰ τοὺς ἐπερίμενον, ἀν ἔχαναν τὴν μάχην. Εἶχαν καὶ ἓνα πολὺ καλὸν στρατηγόν, τὸν γνωστὸν μας *Μιλτιάδην*, ὁ ὁποῖος ἤξευρε καλὰ πῶς πολεμοῦν οἱ Πέρσαι.

Μὲ δυνατὴν ὁρμὴν, μεθυσμένοι ἀπὸ ἐνθουσιασμὸν καὶ παραφοράν, ἐπρόσβηλαν τὸν ἐχθρόν καὶ τὸν ἐνίκησαν. Ὁ νέος, τὸν ὁποῖον ἔστειλαν διὰ νὰ εἰδοποιήσῃ τὴν νίκην εἰς τὴν πόλιν, ἔτρεξε τόσον πολὺ, ὥστε μόλις ἐπρόφθασε νὰ πῆ «ἐνίκησαμεν» καὶ ἔπεσε νεκρός.

Ἀμέσως ὅμως παρετήρησαν ὅτι ἡ ἀπόβασις εἰς τὸν Μαραθῶνα ἦτο τέχνασμα. Οἱ Πέρσαι εἶχαν κρατήσῃ τὸν καλύτερον στρατὸν, τὸ ἱππικόν, ἐπάνω εἰς τὰ πλοῖα καὶ ἐκινοῦσαν διὰ νὰ κτυπήσουν τὰς Ἀθήνας τώρα, πού ἔλειπεν ὁ στρατός. Οἱ Ἀθη-

ναῖοι ὅμως μὲ τὴν ἰδίαν ὁρμὴν ἔτρεξαν εἰς τὴν πόλιν καὶ ἐτάχθησαν εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Φαλήρου. Ἄμα εἶδαν αὐτὰ οἱ Πέρσαι, δὲν ἐπέμεναν περισσότερον, ἀλλὰ ἐπῆραν ἀπόφασιν νὰ γυρίσουν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἄλλωστε ἐκείνην τὴν στιγμήν ὁ σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐπερνοῦσε τὸν Ἴσθμὸν καὶ δύο ἡμέρας ὕστερα ἀπὸ τὴν μάχην ὀλόκληρον στράτευμα ἀπὸ 2000 Σπαρτιατίας μαζί μὲ τοὺς βοηθοὺς τῶν εἰλωτας καὶ περιοίκους ἐστρατοπέδευσε κοντὰ εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιαταὶ ἐθαύμασαν τὴν ἀνδρείαν τῶν Ἀθηναίων καὶ τοὺς ἐξήλευσαν ὀλίγον, διότι εἶχαν νικήσει μόνοι τοὺς Πέρσας. Ἀπ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἄρχισαν νὰ μεγαλώνουν αἱ Ἀθῆναι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔγιναν ἔνδοξοι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Μεγάλην ὑπόληψιν ἐκέρδισαν καὶ οἱ Πλαταιεῖς, διότι μόνοι αὐτοὶ ἀπ' ὅλους τοὺς Ἕλληνας ἐπολέμησαν μαζί μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος μάχη τοῦ Μαραθῶνος.

490

Εἰς τὸν Μαραθῶνα ἐνίκησεν ἡ ἐξυπνάδα, τὸ δυνατόν σῶμα καὶ ἡ νεανικὴ ὁρμὴ. Ἕνας περίφημος ποιητὴς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔκαμε τὸ ἔξῃς ἐπίγραμμα εἰς τοὺς ἀνδρείους, οἱ ὅποιοι ἔπασαν εἰς τὴν μάχην.

» Πολεμοῦντες δι' ὅλην τὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὸν Μαραθῶνα σώρισαν τὴν δύναμιν τῶν χουσοφοροτῶμένων Μήδων.

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ

Ο ΞΕΡΞΗΣ

Ὁ Δαρεῖος ὅμως δὲν ἦτο ἄνθρωπος νὰ ἀπελισθῇ μὲ μίαν ἀποτυχίαν. Ἦρξισε λοιπὸν νὰ ἐτοιμάζῃ νέον στόλον καὶ στρατόν. Δὲν ἐπρόφθασεν ὅμως, διότι ἀπέθανε μέσα εἰς τὰς ἐτοιμασίας. Ὁ υἱὸς του Ξέρξης, ὁ διάδοχός του, ἐξηκολούθησε μὲ πολὺ μεγαλύτεραν προθυμίαν τὴν ἐτοιμασίαν. Ἦθελε νὰ κερδίσῃ αὐτὸς τὴν δόξαν, τὴν ὁποίαν δὲν κατώρθωσε νὰ κερδίσῃ ὁ πατὴρ του.

Ο ΑΘΗΝΑΪΚΟΣ ΣΤΟΛΟΣ—ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΗΣ

Εἰς τὴν Ἑλλάδα κανεὶς δὲν ἐπίστευεν ὅτι οἱ Πέρσαι ἦτο δυνατόν νὰ ἐπανέλθουν. Ὀλιγότερον ἀπ' ὅλους τὸ ἐπίστευαν οἱ

Ἄθηναῖοι, οἱ ὁποῖοι ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν νίκην τῶν.

Ἄλλὰ εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχεν ἕνας εὐφυέστατος πολιτικός, ὁ ὁποῖος προεῖδεν ὅτι οἱ Πέρσαι θὰ κάμουν καὶ ἄλλην δοκιμὴν. Αὐτὸς ἦτο ὁ **Θεμιστοκλῆς**. Δὲν κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν. Ἡ μήτηρ του μάλιστα ἦτο ξένη. Οὔτε ἔμαθε πολλὰ πράγματα εἰς τὴν νεότητά του. Τὸ ἐναντίον, ἦτο γνωστὸς διὰ τὸν ἄτακτον βίον του. Εἶχεν ὅμως ἀπεριόριστον φιλοδοξίαν καὶ πνεῦμα πολὺ ἔξυπνον. Ἡ νίκη τοῦ Μιλτιάδου τοῦ ἔκαμε μεγάλην ἐντύπωσιν. Τὰς νύκτας δὲν ἐκοιμᾶτο καὶ ἔλεγεν εἰς τοὺς φίλους του : « Δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμηθῶ τὸ κατόρθωμα τοῦ Μιλτιάδου.

Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐσυμβούλευσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν δυνατὸν στόλον. Ἐκεῖνοι δὲν ἠθελαν νὰ ἀκούσουν ὅτι ἦτο δυνατὸν νὰ ἔλθουν πάλιν οἱ Πέρσαι. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦτο δημοκρατικός, ἀνήσυχος καὶ τολμηρός. Εἶχε μεγάλα σχέδια καὶ ἠθελε τὴν ἀλλαγὴν καὶ τοὺς νεωτερισμούς. Οἱ ἀριστοκρατικοὶ τὸν ἐμισοῦσαν πολὺ καὶ τὸν ἐπολέμησαν μὲ ὅλα τὰ μέσα. Τοῦ ἔφεραν πολλὰ ἐμπόδια καὶ ἐπροσπάθησαν γὰ πειράξουν τὴν ὑπόληψίν του μὲ συκοφαντίας. Ἐκεῖνος ὅμως ἐνίκησεν ὅλας τὰς δυσκολίας.

Μεγάλῃ πληγῇ εἰς τὴν πόλιν ἦσαν τότε οἱ ὀπαδοὶ τῶν τυράννων. Πολλοὶ δηλαδὴ δὲν εἶχαν ἀφήσει τὴν ἐλπίδα νὰ φέρουν πάλιν τὰ παιδιὰ τοῦ Πεισιστράτου. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐξώρισαν πολλοὺς ἀντιδραστικούς καὶ ἐψήφισαν ἕνα νόμον νὰ ἐξορίζωνται ὅσοι ἐφαινόνοτο ἐπικίνδunami εἰς τὴν δημοκρατίαν. Αὐτὸ τὸ ὄνομασαν *ἐξοστρακισμόν*.

Τὸ ἀντίθετον τοῦ Θεμιστοκλέους ἦτο ἕνας ἄλλος πολιτικός τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, ὁ **Ἀριστείδης**. Ὁ Ἀριστείδης κατήγετο ἀπὸ εὐγενῆ οἰκογένειαν, ἡ ὁποία ὅμως εἶχε χάσει τὴν περιουσίαν της. Εἰς ὅλην τὴν ζωὴν του ἔζησε πτωχός, ἀλλ' ἦτο τίμιος, εὐλικρινὴς καὶ εἶχε μεγάλην ἐκτίμησιν τοῦ κόσμου. Ἦτο φιλήσυχος, δὲν ἠγάπα τὰς μεταβολὰς καὶ ἠθελε νὰ διατηρήσῃ τὸ παλαιὸν πολίτευμα. Ὁ Ἀριστείδης ἔγινεν ἀρχηγὸς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἐπροσπάθησε νὰ ματαιώσῃ τὰ σχέδια τοῦ Θεμιστοκλέους, τὰ ὁποῖα ἐνόμιζεν ἐπικίνδυνα. Ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης ἔγιναν πολιτικοὶ ἀντίπαλοι. Τέλος ὁ Θεμιστοκλῆς κατόρθωσε νὰ

Σελ. 59, π. 1

ἔξοστρακίση τὸν Ἀριστείδην. Ἀπὸ τότε ἐκβέβηκε μόνος τὰς Ἀθήνας καὶ κατώρθωσε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ ναυικὸν πρόγραμμά του. Αὐτὸς ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ κατασκευάσουν τὸν στόλον, ὃ ὁποῖος ἔσωσε τὴν Ἑλλάδα.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΞΟΥ

Καὶ οἱ Πέρσαι ἐπανῆλθαν, ὅπως εἶχε προῖδει ὁ Θεμιστοκλῆς. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἦσαν πολὺ περισσότεροι. Ὁ κόσμος δὲν εἶχεν ἴδει ἔως τότε τόσον μεγάλον ἱστράτον. Οἱ Ἕλληνες ἱστορικοὶ λέγουσι ὅτι ὁ Ξέρξης ἔφερεν μαζί του περισσότερον ἀπὸ 2 ἑκατομμύρια στρατιώτας. Οἱ ποταμοὶ ξηραίνοντο ἀπ' ὅπου ἐπεννοῦσεν. Αὐτὸ βεβαίως εἶναι ὑπερβολή. Ἄλλ' ὁ στρατὸς τοῦ Ξέρξου ἦτο πολυάριθμος. Εἶχε στρατολογήσει ἀπ' ὅλους τοὺς λαοὺς, τοὺς ὁποῖους ἐξουσίαζεν. Εἰς τὸ στρατόπεδόν του ἤκουε κανεὶς ὅλας τὰς γλώσσας τῆς Ἀσίας καὶ ἔβλεπεν ὅλας τὰς ἐνδυμασίας. Ὁ Ξέρξης εἶχεν ἐπίσης ἰσχυρότατον στόλον, 1200 πλοῖα, Φοίνικας καὶ Ἑλλήνας τῆς Μ. Ἀσίας, τοὺς ὁποῖους ἐστρατολόγησε διὰ τῆς βίας, καὶ 3000 μεταγωγικά.

Ἀρχηγὸς τῆς ἐκστρατείας ἦτο ὁ ἴδιος ὁ Ξέρξης. Ἐκαμε μίαν γέφυραν ἀπὸ πλοῖα εἰς τὸν Ἑλλήσποντον καὶ ἐχρηιάσθησαν ἐπτὰ ἡμέρας διὰ νὰ τὴν περάσῃ ὁ στρατὸς του. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Θράκης, κατέβηκεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ὁ στόλος του τὸν παρακολουθοῦσεν ἀπὸ τὴν θάλασσαν. Ἐπλευσε τὴν παραλίαν τῆς Θράκης, κατόπιν τῆς Μακεδονίας καὶ ἦτο ἕτοιμος νὰ καταβῇ ἀπὸ τὴν παραλίαν τῆς Θεσσαλίας εἰς τὴν Εὐβοίαν.

ΕΤΟΙΜΑΣΙΑΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὁ κίνδυνος ἦτο φοβερός. Οἱ Ἕλληνες ὅμως δὲν κατώρθωσαν νὰ συνεννοηθοῦν καὶ νὰ πολεμήσουν ὅλοι μαζί ἐναντίον τοῦ δυνατοῦ ἐχθροῦ. Πολλοὶ πόλεις εἴτε ἀπὸ φόβον, εἴτε διότι εἶχον μῖσος ἐναντίον ἄλλων πόλεων, εἴτε διότι οἱ ἀρχηγοὶ των ἔλαβαν χρήματα ἀπὸ τοὺς Πέρσας, ἔμειναν οὐδέτεροι ἢ ἐπῆγαν μὲ τοὺς ἐχθροὺς τῆς πατρίδος των, ἐμήδισαν δηλαδή, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἕλληνες.

Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως καὶ οἱ Σπαρτιάται καθὼς καὶ ἄλλαι πόλεις ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσουν. Γενικὸν ἀρχηγὸν τοῦ πολέμου

εις τὴν ξηρὰν καὶ εἰς τὴν θάλασσαν ἔταξαν τοὺς Σπαρτιάτας, διότι ἦσαν δυνατοὶ εἰς τὴν ξηρὰν καὶ εἶχαν μεγάλην ἐπιβολήν.

Ἐστάθη εὐκολώτερον νὰ κινήσουν τὸ ναυτικόν. Ὁ στόλος τῶν Ἀθηναίων, τὸν ὁποῖον εἶχαν κατασκευάσει κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους, ἐνωμένος μὲ τὸν στόλον τῶν ἄλλων πόλεων ἦτο σημαντικὴ δύναμις. Οἱ Ἕλληνες εἶχαν 400 πλοῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ 180 ἦσαν ἀθηναϊκά. Ὁ στόλος αὐτὸς ἔπλευσεν εἰς τὸ βορειότατον ἄκρον τῆς Εὐβοίας, εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον ἄκρωτήριον, διότι ἐκεῖ θὰ ἔφθανεν ὁ περσικὸς στόλος παραπλέων τὴν παραλίαν τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θεσσαλίας. Γενικὸς ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στόλου ἦτο ὁ Σπαρτιάτης **Ἐυρυβιάδης**, ναύαρχος τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου ὁ **Θεμιστοκλῆς**.

Πολὺ δυσκολώτερον ἐτοίμασαν τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς. Ὁ Ξέρξης κατέβαινεν ἤδη εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ οἱ Ἕλληνες δὲν ἦσαν ἀκόμη ἐτοιμοί. Οἱ Θεσσαλοὶ ἐμήδισαν καὶ ὁ Ξέρξης ἐπέρασε τὴν χώραν τῶν χωρὶς νὰ συναντήσῃ ἀντίστασιν.

ΘΕΡΜΟΠΥΛΑΙ

Βιάστικα τότε οἱ Ἕλληνες ἔστειλαν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης **Λεωνίδα** μὲ 300 Σπαρτιάτας καὶ ἄλλους 7 χιλ. Ἕλληνας, διὰ νὰ φυλάξῃ τὰ στενά τῶν Θερμοπυλῶν. Ἀπ' ἐκεῖ ἔπρεπε νὰ περάσῃ ὁ Ξέρξης, διὰ νὰ κατεβῇ ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ὁ Ξέρξης ὅταν εἶδε τόσον ὀλίγους τοὺς Ἕλληνας, ἔστειλε κήρυκα καὶ ἐζήτησε νὰ τοῦ παραδώσουν τὰ ὄπλα. Ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ἔδωσε τὴν περίφημον ἀπάντησιν *μοβὸν λαβέ*, δηλαδή *ἔλα νὰ τὰ πάρῃς*. Ὁ Ξέρξης διέταξε τότε τὸν στρατὸν του νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ νὰ τοὺς αἰχμαλωτίσῃ. Πολὺ γλήγορα ὅμως εἶδεν ὅτι δὲν ἦτο εὐκόλον τὸ παιγνίδι. Οἱ Ἕλληνες τοῦ ἔκαμαν δυνατὴν ἀντίστασιν.

Ὁ Λεωνίδας ὅμως ἐβλεπεν ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐμποδίσῃ τὸν Ξέρξη. Διέταξε λοιπὸν τοὺς ἄλλους Ἕλληνας νὰ φύγουν, διότι ἠμποροῦσαν νὰ ὑπηρετήσουν ἄλλοῦ τὴν πατρίδα. Ὁ ἴδιος ἔμεινε μὲ 300 Σπαρτιάτας, διότι ὁ νόμος τῆς Σπάρτης τοὺς ἀπηγόρευε νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν μάχην. Οἱ Σπαρτιάται ἐτοιμάσθησαν ὅπως ἐτοιμάζοντο εἰς τοὺς ἀγῶνας. Ἐλούσθησαν, ἐκτένισαν τὰ μαλλιά των, ἀλείφθησαν μὲ λάδι. Ὑστερὰ ἐκτυπῆθησαν μὲ τοὺς Πέρσας. Ἡ μάχη ἔγινε μέσα εἰς τὸ στενὸν καὶ

ἀπὸ πολὺ κοντιά. Τὸ πλῆθος τῶν Περσῶν ἐκύκλωσε τοὺς ὀλίγους Σπαρτιάτας. Ἐπολέμησαν μὲ τὸ δόρυ καὶ μὲ τὸ ξίφος. Ὅλοι ἐφονεύθησαν ἐκεῖ, μαζὶ καὶ ὁ γενναῖος ἀρχηγός των. Ὁ Λεωνίδας καὶ οἱ τριακῶσιό του ἔγιναν περιφημοὶ εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τὸν ἥρωισμόν των. Ἀργότερα ἔστησαν μνημεῖον εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἔπεσε, καὶ ὁ ἴδιος ὁ μεγάλος ποιητής, ὁ ὁποῖος εἶχε ψάλει τοὺς Μαραθωνομάχους, ἔγραψε τὸ ἐπίγραμμα :

480

Θερμοπύλαι

Ὁ συντομότερος καὶ εὐκολότερος δρόμος διὰ νὰ περάσῃ ὁ Ξέρξης ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἦτο τὸ στενὸν τῶν *Θερμοπυλῶν*. Εἰς τὴν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου μεταξὺ ἑνὸς βουνοῦ, τὸ ὁποῖον λέγεται *Καλιδρόμων ὄρη*, καὶ τῆς θαλάσσης, πλησίον τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σπερχεῖου ποταμοῦ, ὑπάρχει στενὴ διάβασις, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἤθελε νὰ περάσῃ ὁ στρατός τοῦ Ξέρξου. Τὸν παλαιὸν καιρὸν ἡ διάβασις αὕτη ἦτο πολὺ στενὴ.

« Διαβάτη, πήγαινε νὰ πῆς στοὺς Σπαρτιάτας, πὼς σκοτώσαμε ὅλοι ἐδῶ, διὰ νὰ ὑπακούσωμεν εἰς τοὺς νόμους των ».

Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπολέμησε πολὺ καλὰ εἰς τὸ Ἄρτεμισιον. Εἶχεν ἀρκετὰς ἐπιτυχίας καὶ ἔβλαψε τὸν ἐχθρόν. Ὁ Εὐρυβιάδης καὶ οἱ Πελοποννήσιοι μόλις ἔμαθαν τὴν εἶδησιν ὅτι ἔπεσαν αἱ Θερμοπύλαι, ἀπεφάσισαν νὰ φύγουν εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἀπ' ἐκεῖ μὲ τὸν Πελοποννησιακόν

στρατὸν νὰ ἐμποδίσουν τὸν Ξέρξην νὰ περάσῃ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ματαίως ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπροσπάθησε νὰ τοὺς κρατήσῃ. Ὁ ἑλληνικὸς στόλος ἐπλευσε πρὸς τὰ κάτω, ἔφθασεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς καὶ ἐπῆγε νὰ σταθμεύσῃ εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ Ἀττικῆς καὶ τῆς νήσου Σαλαμῖνος.

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΚΥΡΙΑΕΥΕΙ ΤΑΣ ΑΘΗΝΑΣ

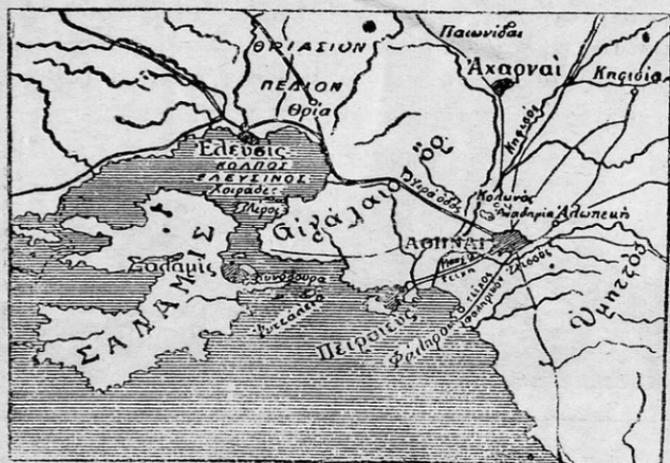
Ὁ δρόμος διὰ τὰς Ἀθήνας ἦτο ἀνοικτὸς εἰς τὸν Ξέρξην. Οἱ Ἀθηναῖοι μόνον δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ τὸν ἐμποδίσουν. Ἀποφασίζουσι λοιπὸν κατὰ συμβουλήν τοῦ Θεμιστοκλέους νὰ ἀφήσουν τὴν πόλιν. Εἰς τὴν δύσκολον ἐκείνην στιγμὴν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν τοὺς ἔδωκε μίαν χρήσιμον συμβουλήν. Τὰ ξύλινα τεῖχη, εἶπε, θὰ σώσουν τὴν πόλιν. Ξύλινα τεῖχη ἦσαν τὰ πλοῖα. Οἱ γέροντες ἐδίσταζαν. Οἱ νεώτεροι ὁμως ὤρμησαν πρὸς τὴν θάλασσαν. Πρῶτος ἐκίνησε μὲ τοὺς φίλους του ὁ υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου Κίμων, ὃ ὁποῖος ἔγινεν ἀργότερα ἔνδοξος. Ὅλοι ἤρχισαν νὰ κινουῦνται. Ἡ πόλις κατέβαινε πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἦτο συγκινητικὸν τὸ θέαμα. Οἱ ἄνθρωποι ἄφηναν τὰς κατοικίας των. Μαζὶ ἔτρεχαν τὰ παιδιά καὶ κατοικίδια ζῶα, αἱ ἀγελάδες, τὰ πρόβατα καὶ οἱ σκύλοι. Ἦθελαν καὶ αὐτὰ νὰ φύγουν ἐμπρὸς εἰς τὴν θύελλαν, ἣ ὁποία ἐπλησίαζεν.

Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἔχασαν τὸ θάρρος των. Οἱ ἄνδρες εἰσῆλθαν εἰς τὰ πλοῖα. Τὰς γυναῖκας καὶ τὰ παιδιά τὰ ἔστειλαν εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ὁ Ξέρξης, τὸν ὁποῖον κανεὶς δὲν ἐμπόδιζε, κατέβηκεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Οἱ Θηβαῖοι ἐμῆδισαν. Ἀπ' ἐκεῖ ἐπέρασεν εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας, ἔσφαξε τοὺς ὀλίγους, οἱ ὁποῖοι εἶχαν μείνει ἐκεῖ, κατέστρεψε τὴν πόλιν καὶ ἔκαυσε τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερὰ τῆς Ἀκροπόλεως.

Η ΕΝ ΣΑΛΑΜΙΝΙ ΝΑΥΜΑΧΙΑ

Εἰς τὴν Σαλαμίνα, εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Ἑλλήνων, ἦτο μεγάλη ταραχή. Οἱ Πελοποννήσιοι ἤθελαν νὰ φύγουν. Ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπέμενε νὰ τοὺς κρατήσῃ. Ἐλεγεν ὅτι ἦτο συμφέρον νὰ πολεμήσουν εἰς τὰ στενὰ αὐτά, ὅπου θὰ ἐδυσκολεύοντο νὰ κινήθωῦν τὰ μεγάλα πλοῖα τῶν Περσῶν. Ὑπῆρχε μεγάλος φόβος μήπως φύγουν οἱ Ἕλληνες καὶ σκορπίσουν εἰς τὰς πόλεις

των. Τότε θὰ ἦτο εὐκολον εἰς τὸν Ξέρξην νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Τέλος ἐδήλωσε καθαρὰ ὅτι, ἐὰν ἐκεῖνοι φύγουν, θὰ πάρῃ καὶ αὐτὸς τὰ πλοῖα του, θὰ βάλῃ μέσα τὰ γυναικόπαιδα καὶ θὰ τραυήξῃ εἰς τὴν Σικελίαν, διὰ νὰ κτίσῃ ἐκεῖ νέαν πόλιν. Οἱ Πελοποννήσιοι ἐδειλίασαν καὶ ἀπεφάσισαν νὰ μείνουν. Ἀλλὰ τὴν ἄλλην ἡμέραν ἅμα ἐφάνη ὁ περσικὸς στόλος καὶ ἐσκέπασε

Σαλαμίς

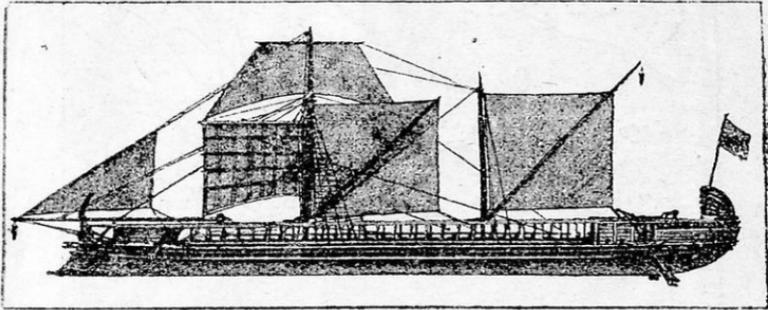
Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τὸν Πειραιᾶ καὶ πλησίον εἰς τὴν παραλίαν τῆς Ἀττικῆς εὐρίσκεται ἡ νῆσος Σαλαμίς. Ἀπὸ τὸ στενὸν μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς παραλίας εἰσέρχεται κανεὶς εἰς τὸν κόλπον τῆς Ἐλευσίνας, ὁ ὁποῖός ἔχει καὶ ἄλλην διάβασιν εἰς τὸ ἄλλο ἄκρον τῆς νήσου.

τὰς παραλίας γύρω, ἤρχισαν πάλιν νὰ δειλιοῦν. Προτοῦ ὅμως πάρουν ὀριστικὴν ἀπόφασιν οἱ Ἕλληνες, τοὺς ἐπρόλαβεν ὁ Ξέρξης. Ἐπειδὴ τοὺς ἔβλεπε ταραγμένους, διέταξε τὸν στόλον του νὰ τοὺς ἀποκλείσῃ εἰς τὰ στενά.

Οἱ Πελοποννήσιοι λοιπὸν ἐπρεπε θέλοντας καὶ μὴ νὰ ναυμαχήσουν. Τὴν ἀρχὴν ἔκαμαν οἱ Ἀθηναῖοι. Τὴν αὐγὴν τῆς 1 Σεπτεμβρίου ὤρμησαν ἐναντίον τῶν Φοινίκων. Τὰ βουνὰ γύρω ἀντηχοῦσαν ἀπὸ τοὺς παιᾶνας τῶν : «Ἐμπρὸς παληκάρια ! ἔλεγε τὸ τραγοῦδι. Τραυᾶτε στὴν μάχην, ἐλευθερώσατε τὴν πατρίδα,

ἐλευθερώσατε τὰ παιδιά καὶ τὰς γυναῖκας σας, τὰ ἱερά τῶν Θεῶν καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων σας. Ὁ ἀγὼν εἶναι γιὰ ὅλην τὴν Ἑλλάδα».

Ἐκαμιν ὄρεξιν τότε καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες. Μὲ μεγάλην ὄρμην καὶ ἀπ' ὅλα τὰ μέρη τὰ μικρὰ ἑλληνικὰ πλοῖα ἐκτύπησαν τὰ μεγάλα πλοῖα τῶν Περσῶν, τὰ ὁποῖα ἐδυσκολεύοντο νὰ κινηθοῦν εἰς τὴν στενὴν θάλασσαν. Ἐκτυποῦσε τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο καὶ εἶχαν μεγάλην σύγκυσιν. Οἱ Ἕλληνες ἔπλεαν σύρριζα εἰς τὰ ἐχθρικά πλοῖα, ἐπροσπαθοῦσαν νὰ τοὺς σκεπάσουν τὰ κουπιά ἢ νὰ τρουπήσουν τὰ σκάφη μὲ τὸ ἔμβολόν των. Πρὶν τελειώσῃ

Ἀθηναϊκὴ τριήρης (ἀναπαράστασις)

Ἡ εἰκὼν μᾶς δεικνύει πῶς ἦσαν τὰ πολεμικὰ πλοῖα τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων, αἱ *τριήρεις*, ὅπως ἔλεγον. Ἡ τριήρης ἦτο πλοῖον σχετικῶς χαμηλὸν καὶ μικρὸν καὶ ἀρεκτὰ ἐλαφρὸν διὰ νὰ τρέχῃ καλά. Εἶχε μῆκος 40 περίπου μέτρα καὶ τρεῖς σειρὰς κουπιᾶ. Κάθε πολεμικὸν εἶχε 200 περίπου ἀνθρώπους μέσα. Ἐκωπηλάτουσιν συνήθως οἱ δούλοι καὶ ἦτο δυνατόν νὰ τρέξῃ ὅσον ἓνα ἀτμόπλοιον τῆς ἐποχῆς μας.

Ἡ ἡμέρα, ἐκρίθη ἡ μάχη. Οἱ Ἕλληνες ἐβύθισαν καὶ ἐπλήγωσαν 480 πολλὰ περσικὰ πλοῖα. Τὰ ἄλλα ἀπεσύρθησαν εἰς κακὴν κατάστασιν πρὸς τὸ Φάληρον.

Αὐτὴ εἶναι ἡ ὀνομαστὴ ναυμαχία τῆς Σαλαμίνοσ. Ἀργότερα ἔπλεσαν διαφόρους μύθους. Εἶπαν ὅτι οἱ ναύαρχοι ἐφιλονίκησαν πρὸ τῆς ναυμαχίας. Ὁ ναύαρχος τῶν Κορινθίων ἔβρισε τὸν Θεμιστοκλῆν. Τοῦ εἶπεν ὅτι δὲν ἔχει πατρίδα. Ἐπίσης ὁ Εὐρυβιάδης τὸν ἔκακομεταχειρίσθηκεν. Ἐσήκωσε μάλιστα τὸ ραβδί του νὰ τὸν κτυπήσῃ. Ὁ Θεμιστοκλῆς ὁμως τοῦ εἶπε

«Κτύπα, δὲν πειράζει. Ἄλλ' ἄκουσε αὐτά, ποῦ σοῦ λέγω». Διηγήθηκαν ἀκόμη περιεργότερα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τὴν ἀναγκάση τοὺς Πελοποννησίους νὰ ναυμαχήσουν εἰς τὸ στενόν, ἔστειλεν ἕνα δοῦλον του κρυφὰ εἰς τὸν Ξέρξην καὶ τὸν παρακίνησε νὰ ἀποκλείσῃ τοὺς Ἕλληνας. Τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι ἀλήθεια.

Ο ΞΕΡΞΗΣ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετὰ τὴν ἦτταν τοῦ στόλου εἰς τὴν Σαλαμίνα ὁ Ξέρξης δὲν ἠμποροῦσε νὰ μείνῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι οἱ Ἕλληνες ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης καὶ εἰς κάθε στιγμήν ἠμποροῦσαν νὰ διακόψουν τὴν συγκοινωνίαν μὲ τὸ κράτος του. Ὑπῆρχε κίνδυνος νὰ καταστρέψουν τὴν γέφυραν τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ νὰ τὸν ἀποκλείσουν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου θὰ κατεστρέφετο χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ λαμβάνῃ τροφίμα καὶ πολεμοφόδια ἀπὸ τὴν χώραν του. Ὁ Ξέρξης λοιπὸν ἔφυγεν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἄφησε τὸν γαμβρὸν του **Μαρδόνιον**, ὅχι τόσον διὰ νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα, ὅσον διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τοὺς Ἕλληνας νὰ τὸν καταδιώξουν.

Η ΕΝ ΠΛΑΤΑΙΑΙΣ ΜΑΧΗ

Ὁ Μαρδόνιος ἐπέρασε τὸν χειμῶνα εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τὴν ἀνοιξὴν ἐπροσπάθησε νὰ πείσῃ τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἔλθουν μαζί του. Ἔστειλε λοιπὸν τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Ἀλέξανδρον καὶ ὑποσχέθηκεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅτι θὰ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν των, τὰ ἱερὰ καὶ τοὺς ναοὺς των καὶ ὅτι θὰ τοὺς κάμῃ ἡγεμόνας τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως τοῦ ἔδωσαν τὴν περίφημον ἀπάντησιν. «Ἐφόσον ὁ ἥλιος ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιον δρόμον, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνουν σύμμαχοι μὲ τοὺς Πέρσας». Ὁ Μαρδόνιος ἦλθε τότε πάλιν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ κατέστρεψεν ὅ,τι εἶχεν ἀπομείνει ἀπὸ τὴν πρώτην καταστροφὴν.

Οἱ Ἕλληνες ὅμως εἶχαν πάρει θάρρος καὶ ἐτοιμάσθησαν αὐτὴν τὴν φορὰν καλά. Τὴν ἀνοιξὴν ἐκίνητοποίησαν 100 χιλ. στρατόν, ὁ ὁποῖος μὲ ἀρχηγὸν τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Πausanίαν ἐκτύπησε τὸν Μαρδόνιον εἰς τὴν Βοιωτίαν κοντὰ εἰς τὰς Πλαταιάς. Στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἦτο τώρα ὁ Ἀριστείδης, ὁ ὁποῖος εἶχε γυρίσει ἀπὸ τὴν ἑξορίαν καὶ ἔγινε πολὺ χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐκεῖ ἔγινεν ἡ μεγάλη μάχη

τῶν Πλαταιῶν τὸ 479. Ὁ Μαρδόνιος ἐφονεύθη, ὁ στρατός του κατεστράφη. Ἡ Ἑλλάς ἦτο ἐλευθέρα τελείως.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΙΚΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ

Οἱ Ἕλληνες ἀπέκρουσαν τὴν μεγάλην ἐπίθεσιν τῶν Περσῶν. Εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ εἰς τὴν Σαλαμίνα ἐπολέμησαν ἄνθρωποι ἀπὸ δύο διαφορετικῶν κόσμων. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἦτο ἡ Ευρώπη, ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ Ἀσία. Οἱ Πέρσαι ὅσον καὶ ἂν ἦσαν περισσότεροι ἐνίκηθησαν, διότι δὲν εἶχαν οὔτε τὴν ἐξυπνάδα, οὔτε τὴν μόρφωσιν, οὔτε τὴν φιλοπατρίαν τῶν Ἑλλήνων. Ὁ στρατός των ἦτο ἄτακτον κοπάδι ἀπὸ ἀνθρώπων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγνώριζαν διατὶ πολεμοῦν. «Πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ ὀλίγοι στρατιῶται», ὅπως εἶπεν ὁ ἱστορικός Ἡρόδοτος. Τὸ ἐναντίον οἱ Ἕλληνες ἦσαν καλοὶ στρατιῶται, γυμνασμένοι ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τὰς παλαιστράς. Οἱ ἀγῶνες εἶχαν κάμει σιδερένιο τὸ σῶμα των καὶ εἶχαν ἀναπτύξει τὴν εὐκινησίαν των. Εἶχαν καλύτερα ὅπλα καὶ δυνατώτερον βραχίονα. Τέλος εἶχαν τὴν συναίσθησιν ὅτι πολεμοῦν διὰ τὴν πατρίδα των.

Ἡ νίκη των ἔσωσε τὸν πολιτισμόν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἕλληνες ἔλαβαν θάρρος, ἐπλούτησαν καὶ ἐπροόδευσαν περισσότερο. Μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀρχίζει ἡ μεγάλη ἀκμὴ τῆς Ἑλλάδος.

Ο ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ἡ νίκη ἐγένετο χαρὰν καὶ ὑπερηφάνειαν τοὺς Ἕλληνας. Ὀλόκληρον τὸ ἔθνος ἦτο τότε ὡς νέος ἄνθρωπος γεμᾶτος θάρρους καὶ ἐλπίδας. Ἐλαβαν λοιπὸν τὴν ἀπόφασιν νὰ μὴ ἀφήσουν ἡσυχίαν εἰς τοὺς Πέρσας, ἕως οὗτου τοὺς ἐκδιώξουν ἀπὸ τὴν θάλασσαν καὶ ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Τώρα ἐπῆραν αὐτοὶ νὰ κτυπήσουν τοὺς Πέρσας. Ὁ πόλεμος δηλ. ἐνῶ προηγουμένως ἦτο ἀμυντικός, τώρα ἐγένετο ἐπιθετικός.

Τὸ 479, ἀκριβῶς τὴν ἡμέραν τῆς μάχης εἰς τὰς Πλαταιάς, ὁ Ἀθηναῖος ναύαρχος Ξάνθιππος ἐκτύπησε μὲ τὸν στόλον του τοὺς Πέρσας εἰς τὸ ἀκρωτήριο τῆς Μυκάλης, δηλ. εἰς τὴν παραλίαν τῆς Μ. Ἀσίας βορείως τῆς Μιλήτου, καὶ τοὺς ἐνίκησε. Τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ὁ ἐπιθετικὸς πόλεμος.

Ἡ ΣΥΜΜΑΧΙΑ

Αἱ πόλεις, αἱ ὁποῖαι ἐπολέμησαν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας, ἔκαμαν *συμμαχίαν*, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον. Ἐδωσαν στρατὸν καὶ στόλον. Ἀρχηγὸς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου ἐγένετο ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Πausanίας, ὁ νικητὴς τῶν Πλαταιῶν. Ὁ ἐλληνικὸς στόλος ἐξεδίωξε τοὺς Πέρσας ἀπὸ τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ἐλευθέρωσε τὰς νήσους καὶ τὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας, τὰς ὁποίας ἐξουσίαζαν οἱ Πέρσαι. Οἱ Ἕλληνες τῆς Μ. Ἀσίας τότε, οἱ Χίοι δηλ., οἱ Σάμιοι, οἱ Μυτιληναῖοι, οἱ Μιλήσιοι κτλ. ἐνώθησαν μὲ τοὺς Ἕλληνας, τοὺς ἔδωσαν χρήματα, πλοῖα καὶ ἀνθρώπους, διὰ νὰ ἐξακολουθήσουν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Περσῶν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐμεγάλωσε καὶ ἐδυνάμωσεν ἡ συμμαχία.

Κατόπιν ὁ στόλος ἀνέβηκεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, εἰσῆλθεν εἰς τὴν Προποντίδα καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Βυζάντιον, τὸ ὁποῖον ἦτο ἐλληνικὴ ἀποικία κειμένη εἰς τὴν θέσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀλλ' ὁ Pausanίας ἐφάνη ἀνάξιος τῆς τιμῆς, τὴν ὁποίαν

τοῦ ἔκαμαν οἱ Ἕλληνες. Ὑπερφηανεύθη διὰ τὰ κατορθώματά του, τὰ ὅποια κυρίως ἦσαν κατορθώματα ὄλων μαζί τῶν Ἑλλήνων, καί ἐνόμισεν ὅτι ἦτο δυνατόν νά γίνη βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος. Ἐτόλμησε μάλιστα νά συνεννοηθῆ μὲ τὸν βασιλέα τῆς Περσίας. Ἐπίσης ἦτο πολὺ ἐγωιστὴς καὶ πολὺ ἀπότομος εἰς τοὺς συμμάχους καὶ εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν μικροτέρων πόλεων. Ἄλλ' εὗρε κακὸν τέλος. Οἱ ἔφοροι τὸν ἐκάλεσαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ τὸν κατεδίκανον εἰς θάνατον.

ΟΙ ΑΘΗΝΑΙΟΙ ΑΡΧΗΓΟΙ ΤΗΣ ΣΥΜΜΑΧΙΑΣ

Οἱ σύμμαχοι τότε ἐγύρισαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἐξυπνοὶ καὶ δραστήριοι. Ναύαρχός των ἦτο τώρα ὁ Ἄριστειδης, ὁ ὅποιος ἐκέρδισε τὴν ἀγάπην ὄλων, διότι ἦτο γλυκὺς καὶ περιποιητικὸς. Οἱ Σπαρτιάται ἔφυγαν τότε ἀπὸ τὴν συμμαχίαν ἐντροπιασμένοι διὰ τὴν διαγωγὴν τοῦ Πλευσανίου.

Ἄλλως τε δὲν ἀγαποῦσαν πολὺ τὰ ταξίδια καὶ τὴν ξενιτιάν. **478** Ἀρχηγοὶ τῆς συμμαχίας ἔγιναν τότε οἱ Ἀθηναῖοι. Ὁ Ἄριστειδης ὥρισε πόσα χρήματα, πόσα πλοῖα καὶ πόσους ἀνθρώπους ἔπρεπε νά δώσῃ ἡ κάθε πόλις. Καὶ ἔκαμεν αὐτὸ μὲ τόσην δικαιοσύνην, ὥστε ὅλοι ἦσαν εὐχαριστημένοι καὶ τὸν ὠνόμασαν *δίκαιον*.

Ἐδραν τῆς συμμαχίας ἔκαμαν τὴν νῆσον Δῆλον. Ἡ Δῆλος εἶναι σήμερον ἀκατοίκητος, τότε ὅμως εἶχεν ἓνα περίφημον ναὸν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἦτο σπουδαῖον προσκύνημα. Ἐκεῖ εἰς τὸν ναὸν ἔβαλαν τὸ ταμεῖον τῆς συμμαχίας. Διὰ τοῦτο ἡ συμμαχία αὐτὴ τῶν ἑλληνικῶν πόλεων ὠνομάσθη *Συμμαχία τῆς Δήλου*.

ΑΙ ΝΙΚΑΙ ΤΟΥ ΚΙΜΩΝΟΣ

Τὴν συμμαχίαν ἐδόξασεν ὀλίγον ἀργότερον ὁ Κίμων. Ὁ Κίμων ἦτο υἱὸς τοῦ Μιλτιάδου, τοῦ νικητοῦ τοῦ Μαραθῶνος. Ἦτο πλούσιος, ἀριστοκράτης καὶ γενναϊόδωρος. Πολὺ ἐνωρίς ἐκέρδισε τὴν ἐκτίμησιν τῶν συμπολιτῶν του. Εἶδαμεν τὸ θάρρος, τὸ ὅποιον ἔδειξε τὴν φοβερὰν στιγμὴν, ὅταν ὁ Ξέρξης κατέβαιναν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Κίμων ἔκαμε πολλὰς ἐκστρατείας ἐναντίον τῶν Περσῶν. Ἐχρειάσθη 15 ἔτη, διὰ νά τοὺς διώξῃ ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος. Τὸ 465 ἐνίκησε τὸν φοινικικὸν στόλον εἰς τὰς ἐκβολὰς ἐνὸς

ποταμοῦ, ὃ ὁποῖος εὐρίσκεται εἰς τὰ νότια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ ὀνομάζεται *Εὐρουμέδων*. Ὑστερον ἔβγαλε στρατὸν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐνίκησεν ἐπίσης τὸν περσικὸν στρατὸν.

Μετὰ 15 ἔτη ἀφοῦ ἔγινε πάλιν στρατηγός, ἔδωσε τὸ τελευταῖον κύπτημα εἰς τὸν φοινικικὸν στόλον. Τὸν κατεδίωξεν ἕως τὴν μεγάλην ἑλληνικὴν νῆσον Κύπρον καὶ τὸν ἐνίκησεν. Ἀλλ' ἐνῶ ἐπολιοῦρκει μίαν πόλιν τῆς νήσου, ὁ Κίμων ἀπέθανεν. Οἱ Ἕλληνες ὁμοῦς ἐνίκησαν τελειωτικῶς τὸν ἐχθρόν. Ἀπὸ τότε οἱ Ἕλληνες ἔγιναν κύριοι τῆς θαλάσσης. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας ἦσαν ἐλεύθεραι. Πολεμικὸν πλοῖον περσικὸν δὲν ἐτολμοῦσε νὰ ἐμφανισθῇ εἰς τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν οὔτε στρατὸς περσικὸς κατέβαινεν εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Πολλὰ ἔτη ἡσυχία καὶ εἰρήνη ἐβασίλευσεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν θάλασσαν καὶ εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Τοῦτο ὠνόμασαν *Κιμῶνιοι εἰρήνην*.

ΤΟ ΑΘΗΝΑΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΟΙ ΣΥΜΜΑΧΟΙ ΓΙΝΟΝΤΑΙ ΥΠΗΚΟΟΙ

Ἀφοῦ ἔλειπεν ὁ φόβος τῶν Περσῶν, οἱ νησιῶται καὶ οἱ ἄλλοι σύμμαχοι ἔδειξαν ὅτι δὲν ἔχουν μεγάλην προθυμίαν νὰ ὑπηρετήσουν εἰς τὸν στρατὸν. Οἱ περισσότεροι ἦσαν φιλήσυχοι ἔμποροι καὶ δὲν ἤθελαν πολέμους καὶ ἐκστρατείας. Παρεκάλεσαν λοιπὸν τοὺς Ἀθηναίους νὰ δίδουν ἀντὶ πλοίων καὶ στρατιωτῶν μόνον χρήματα. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸ ἐδέχθησαν. Μὲ τὸ χρῆμα, τὸ ὁποῖον ἔπαιρναν ἀπὸ τοὺς συμμάχους, ἔκαμαν δυνατὸν στόλον, ἔβαλαν μέσα δικούς των ναῦτας, δικούς των ἀξιωματικούς. Τοιοῦτοτρόπως ἐνῶ εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ στόλος ἦτο συμμαχικός, τώρα ἔγινεν ἀθηναϊκός. Μόνον οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν δύναμιν, ἐνῶ οἱ σύμμαχοι ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ κάμουν ὅ,τι ἐκεῖνοι ἤθελαν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον οἱ σύμμαχοι ἔγιναν *ἐπὶ ἡσυχίᾳ* τῶν Ἀθηναίων.

πάθη μεταξύ τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ ἄλλοι Πελοποννήσιοι ἔμισοῦσαν τοὺς Ἀθηναίους, διότι ἐκέρδισαν μεγάλην δόξαν ὕστερα ἀπὸ τὰ μηδικὰ καὶ διότι ἔβλεπαν διαρκῶς νὰ αὐξάνῃ ἡ δύναμις τῶν. Εὐθύς μετὰ τὴν φυγὴν τοῦ Ξέρξου οἱ Ἀθηναῖοι ἐγύρισαν εἰς τὴν πατρίδα τῶν καὶ μὲ πολλὴν διάθεσιν ἤρχισαν νὰ τὴν ἀνοικοδομοῦν. Οἱ Σπαρτιάται ἐδοκίμασαν μὲ διαφόρους προφάσεις τότε νὰ τοὺς ἐμποδίσουν νὰ κτίσουν τείχη γύρω εἰς τὴν πόλιν τῶν. Ἔλεγαν ὅτι, ἂν ἔλθουν πάλιν οἱ Πέρσαι, θὰ μεταχειρισθοῦν ὡς ὄρμητήριον τὸ φρούριον τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τοὺς ἐπρόλαβαν. Ὑστερα ἔκτισαν δύο σειρὰς τείχη ἀπὸ τὰς Ἀθήνας ἕως τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔνωσαν μὲ αὐτὸ τὸ μέσον τὰς δύο πόλεις. Αὐτὰ ἦσαν τὰ *Μακρὰ Τείχη*. Οἱ Ἀθηναῖοι πλέον δὲν εἶχαν φόβον ἀπὸ τὴν ξηρὰν, ὅσον αὐτοὶ ἐξουσίαζαν τὴν θάλασσαν. Αἱ σχέσεις τῶν τότε ἐχειροτέρευσαν μὲ τοὺς Μακεδαιμονίους καὶ ἐγίναν πολλοὶ πόλεμοι μεταξύ τῶν δύο κρατῶν. Τέλος τὸ 445 ἐγίνεν εἰρήνην διὰ τριάντα ἔτη, αἱ *Τορφακονταετιεὶς σπονδαί*, ὅπως ἔλεγαν οἱ Ἕλληνες.

ΠΩΣ ΚΥΒΕΡΝΑΤΑΙ ΤΟ ΑΘΗΝΑΙΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

ΑΝΙΣΟΤΗΣ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

Τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων εἶχε, καθὼς εἶπαμεν, περίπου 2 ἑκατομμύρια κατοίκους. Ἄλλ' ὅλοι οἱ κάτοικοι δὲν εἶχαν ἴσα δικαιώματα, ὅπως οἱ κάτοικοι τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους σήμερον. Εἰς τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ὑπῆρχαν τεσσάρων εἰδῶν κάτοικοι.

1) **Οἱ δοῦλοι**, οἱ ὁποῖοι ἦσαν αἰχμαλῶτες πολέμου ἢ ἀνθρώποι ἀγορασμένοι μὲ χρήματα, ὅπως ἦτο συνήθεια εἰς τοὺς παλαιοὺς χρόνους. Οἱ περισσότεροι ἦσαν ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἀνθρώποι μικρόσωμοι καὶ μελαχροinoί, καὶ εἰργάζοντο εἰς τὰ ἐργαστήρια, εἰς τοὺς ἀγροὺς ἢ εἰς τὰς οἰκίας τῶν κυρίων. Οἱ δοῦλοι ἦσαν ὅπως τὰ φορτηγὰ ζῶα σήμερον. Ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ δουλεύουν καὶ δὲν εἶχαν κανὲν δικαίωμα.

2) **Οἱ μέτοικοι**, δηλ. Ἕλληνες ἀπὸ ἄλλας πόλεις, οἱ ὁποῖοι ἦλθαν εἰς τὰς Ἀθήνας χάριν ἐμπορίου. Αὐτοὶ δὲν ἐλάμβαναν μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ κράτους, ἀλλ' ἦσαν ἀνθρωπὶ ἐλεύθεροι. Ἐκαμναν ἐμπόριον καὶ χρηματιστικὰς ἐργασίας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἐπλήρωναν φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

3) **Οἱ σύμμαχοι**, δηλ. οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων, οἱ ὁποῖοι ὑπῆκουαν εἰς τοὺς Ἀθηναίους καὶ ἐπλήρωναν φόρον. Οἱ σύμμαχοι ἐκυβέρνηον οἱ ἴδιοι τὴν πόλιν των, εἶχαν δηλ. ἐκκλησίαν, βουλήν, ἄρχοντας, ἀλλὰ δὲν ἐλάμβανον μέρος εἰς τὴν κυβέρνησιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ κράτους.

4) **Οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται**, δηλ. οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς, καταγόμενοι ἀπὸ τοὺς παλαιούς Ἀθηναίους. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ μόνοι κύριοι τοῦ κράτους. Ἐκυβερνοῦσαν τὴν πόλιν καὶ τοὺς συμμάχους κατὰ τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος των καὶ τὸ ἰδικόν των.

Ὡστε τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἦτο διαφορετικὸν ἀπὸ τὰ σημερινὰ κράτη. Δὲν ἦτο ἓνα κράτος, εἰς τὸ ὁποῖον ὅλοι οἱ κάτοικοι ἔχουν ἴσα δικαιώματα, ἀλλὰ εἶχεν ἀποτελεσθῆ ἀπὸ τὴν συνένωσιν πολλῶν μικρῶν κρατῶν, τὰ ὁποῖα ἦνωσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των οἱ Ἀθηναῖοι.

Εἰς τὸ κράτος αὐτὸ ὑπῆρχαν κύριοι καὶ ἐπῆκοι. Κύριοι ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι πολῖται, ἐπῆκοι οἱ σύμμαχοι.

Η ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Συνηθίζομεν ὅμως νὰ λέγωμεν ὅτι τὸ Ἀθηναϊκὸν κράτος ἦτο δημοκρατία καὶ ὅτι ὑπῆρχε μεγάλη ἰσότης μεταξὺ τῶν κατοίκων. Ἡ ἰσότης ἦτο μόνον μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν. Μάλιστα ποτὲ ἕως τότε εἰς κανὲν κράτος δὲν ὑπῆρχε τόση ἐλευθερία καὶ τόσῳ μεγάλη ἰσότης, ὅσον τὸν ὄνον αἰῶνα εἰς τὰς Ἀθήνας μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν.

Τὸ κράτος ἐκυβερνοῦσεν ὅλος ὁ ἀθηναϊκὸς λαός. Τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν εἶχεν ἡ **Ἐκκλησία τοῦ δήμου**, δηλ. ἡ συνάθροισις τοῦ λαοῦ. Ὄταν ὑπῆρχε καμμία σπουδαία ὑπόθεσις, ὁ σαλπικτής ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν ἐκάλει τὸν λαὸν εἰς συμβούλιον. Συνηθοῦντο εἰς ἓνα λόφον κοντὰ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζαν Πνύκα, ἢ εἰς τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου. Ἐπειδὴ οἱ πτωχότεροι ἐδυσκολεύοντο νὰ ἔλθουν εἰς τὰς συνε-

δριάσεις τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολιτεία ἔδιδεν εἰς αὐτοὺς χρηματικὴν ἀποζημίωσιν, διὰ νὰ μὴ στερηθοῦν τὸ δικαίωμα τους ὡς καὶ διὰ νὰ μὴν ἀφήζουσαν τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας μόνον εἰς τοὺς εὐκαταστάτους. Ὅλοι οἱ πολῖται εἶχαν δικαίωμα νὰ ὁμιλήσουσαν. Πρῶτοι ὠμιλοῦσαν οἱ γέροντες, ὕστερον ἔπαιρναν τὸν λόγον μετὰ τὴν σειράν οἱ νεώτεροι. Οἱ Ἀθηναῖοι ἄκουαν τὴν γνώμην τῶν πολιτικῶν ἀρχηγῶν, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν *ρήτορας* καὶ *δημαγωγούς*. Ἡ συζήτησις ἦτο πολλάκις πολὺ ζωηρά. Ἡ Ἐκκλησία ἀπεφάσιζε διὰ τὰ σπουδαιότατα ζητήματα, ἂν θὰ γίνῃ πόλεμος ἢ εἰρήνη, ἐψήφισε τοὺς νόμους καὶ ἐξέλεγε τοὺς στρατηγούς.

Ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας ὅμως χρειάζεται μία ἀρχή, ἡ ὁποία νὰ παραμένῃ διαρκῶς καὶ νὰ διοικῇ τὰς καθημερινὰς ὑποθέσεις. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν ἐξέλεγαν μετὰ κλήρον 500 βουλευτάς, 50 ἀπὸ κάθε φυλῆν, διότι οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν χωρισμένοι εἰς 10 φυλάς. Οἱ 500 βουλευταὶ δὲν συνεδρίαζαν ὅλοι μαζί, ἀλλὰ οἱ 50 βουλ. υταὶ κάθε φυλῆς ἐκυβέρνων τὸ κράτος 35 ἡμέρας, ὕστερον ἤρχετο ἡ σειρά ἄλλης φυλῆς. Αὐτὴ λοιπὸν ἦτο ἡ *Βουλὴ* τῶν Ἀθηναίων. Ἡ βουλὴ ἐφρόντιζε διὰ τὰς καθημερινὰς ὑποθέσεις τῆς πολιτείας, ἐσκέπτετο τοὺς νόμους καὶ τὰ ζητήματα, τὰ ὁποία ἔπρεπε νὰ συζητήσῃ ἡ Ἐκκλησία. Ἡ Βουλὴ τῶν Ἀθηναίων λοιπὸν ἦτο ὅ,τι εἶναι σήμερον ἡ *Κυβέρνησις* ἢ τὸ *Υπουργικὸν Συμβούλιον*.

Ἐκτὸς τῶν βουλευτῶν ὅμως ἡ Ἐκκλησία διώριζε τοὺς *Δέκα στρατηγούς*, οἱ ὁποῖοι εἰς τὸν πόλεμον ἦσαν οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου, εἰς τὴν εἰρήνην εἶχαν πολλὰ ἀπὸ τὰ καθήκοντα τῶν σημερινῶν ὑπουργῶν, ἰδίως τοῦ ὑπουργοῦ τῶν στρατιωτικῶν καὶ τῆς συγκοινωνίας. Στρατηγοί, βουλευταὶ καὶ ἄλλοι ἄρχοντες διωρίζοντο δι' ἓνα ἔτος.

Αὐτὴ εἶναι ἡ *Ἀθηναϊκὴ Δημοκρατία*, τὴν ὁποίαν θεωροῦν ὡς πρότυπον φιλελευθέρου κράτους καὶ ἀργότερα ἔλαβαν ὡς παράδειγμα οἱ νεώτεροι λαοί. Πράγματι ὑπῆρχε μεγάλη ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς Ἀθήνας. Κανεὶς δὲν εἶχε δικαίωμα νὰ συλλάβῃ καὶ νὰ φυλακίσῃ τοὺς πολίτας, ἂν προηγουμένως δὲν ἐστέλλοντο εἰς τὸ δικαστήριον καὶ δὲν κατεδικάζοντο σύμφωνα μετὰ τοὺς νόμους. Ἐπίσης ὁ καθεὶς εἶχε δικαίωμα νὰ λέγῃ

τὴν γνώμην του ἐλεύθερα. Πλούσιοι καὶ πτωχοὶ εἶχαν τὰ ἴδια δικαιώματα, νὰ ἐκλέγουν καὶ νὰ ἐκλέγωνται ἄρχοντες.

Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονήσωμεν ὅτι ἡ ἐλευθερία αὐτὴ καὶ ἡ ἰσότης ἦτο μόνον διὰ τοὺς Ἀθηναίους πολίτας. Ἀλλ' αὐτοὶ ἦσαν μόνον πολὺ μικρὸν μέρος τῶν κατοίκων τοῦ κράτους, μόλις 100 χιλ. ἄνθρωποι. Τὸ ὑπόλοιπον 2 ἑκατομ. ἦσαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῶν ὀλίγων Ἀθηναίων.

Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑπερήφανοι διὰ τὴν ἐλευθερίαν των. Ὁ μικρὸς λαὸς τῶν Ἀθηναίων πολιτῶν εἶχε πλήρη αὐτοδιοίκησιν καὶ ἦτο εἰς θέσιν νὰ κυβερνήσῃ μόνος τὰς ὑποθέσεις του.

Δὲν ἤθελαν νὰ ἔχουν ἐπάνω τους τῶν οὔτε βασιλέα οὔτε ἄλλον ἀπολυταρχικὸν ἄρχοντα. Ἦκουον ὅμως προθύμως τοὺς φρονίμους, οἱ ὁποῖοι τοὺς ἐδίδαν σοφὸς καὶ ὠφελίμους συμβουλὰς. Ἐπὶ πολλὰ ἔτη οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν ὡς σύμβουλον καὶ ὁδηγὸν τὸν Περικλέα.

Ὁ Περικλῆς κατήγετο ἀπὸ ἀρχαίαν ὀνομαστὴν οἰκογένειαν καὶ ὁ πατὴρ του Ξάνθιππος ἐδοξάσθη εἰς τοὺς Περσικοὺς πολέμους, διότι ἐνίκησε, καθὼς εἶδαμεν, τοὺς Πέρσας εἰς τὸ ἀκρωτήριον τῆς Μυκάλης. Ὁ Περικλῆς ὅμως ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὄχι μὲ τὴν καταγωγὴν του οὔτε μὲ τὸν πλοῦτον του, ἀλλὰ μὲ τὰ σπάνια πνευματικὰ χαρίσματά του. Ὁ Περικλῆς ἦτο ἐξαιρετικὸς ἄνθρωπος. Τὸ πρόσωπόν του ἦτο ἐπιβλητικόν

καὶ ἡ ὁμιλία του σοβαρὰ καὶ πειστικὴ. Ἦτο χαρακτὴρ ἀρχοντικὸς, ἀλλὰ εἶχε συγχρόνως ψυχὴν εὐγενικὴν. Εἶχε πάντοτε ὑψηλὰ φρο-

νήματα και μεγάλα σχέδια εις τὸν νοῦν του. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ὠνόμασαν Ὀλύμπιον, διότι ἦτο σοβαρὸς και ἀτάραχος ὅπως ὁ Ζεὺς. Ἔλεγαν ὅτι ὅταν ὀμιλῇ, βροντᾷ και κλονίζει τὴν Ἑλλάδα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὰ ἐξαιρέτα χαρίσματα εἶχε και μεγάλην μόρφωσιν. Εὗρισκεν εὐχαρίστησιν νὰ συναναστρέφεται μὲ τοὺς σοφοὺς και μὲ τοὺς καλλιτέχνας. Ἔπεισε πολλοὺς ἀξιολόγους ἀνθρώπους ἀπὸ τὰ ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος νὰ ἔλθουν εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ὁ Περικλῆς δὲν εἶχε κανὲν ἐξαιρετικὸν ἀξίωμα. Ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι τὸν διώριζαν διαρκῶς στρατηγὸν και μὲ τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς και μὲ τὸ ὑψηλὸν πνεῦμα του ἀπέκτησε σχεδὸν μοναρχικὴν δύναμιν εἰς τὰς Ἀθήνας και ὠδήγησε τοὺς πατριώτας του εἰς ἔργα ὑψηλὰ και ὄραϊα.

Ἐπροστάτευσε τοὺς σοφοὺς και τοὺς καλλιτέχνας και ἔκοιμησε τὴν πόλιν μὲ ἀθάνατα ἔργα. Αἱ Ἀθηναὶ εἰς τὴν ἐποχὴν του ἔσκόρπισαν μίαν δυνατὴν λάμπριν, ἡ ὁποία διαρκεῖ ἕως σήμερον. Διὰ τοῦτο τοὺς χρόνους τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῶν Ἀθηῶν ὠνόμασαν *Αἰῶνα τοῦ Περικλέους*.

ΟΙ ΕΝΔΟΞΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΑΚΜΗ ΤΟΥ ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ 5ου ΚΑΙ ΤΟΥ 4ου ΑΙΩΝΟΣ

Ἀμέσως μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους ἀρχίζουν ἔνδοξοι χρόνοι διὰ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ λαὸς ἐπλούτησε καὶ ἀπέκτησεν ὑψηλὸν φρόνημα. Τὸ πνεῦμα του ἐλεπτύνθη, τὰ γράμματα καὶ αἱ τέχναι ἔφθασαν εἰς ἀξιοθαύμαστον τελειότητα. Ἀρχίζει τότε γενικὴ ἀνθήσις εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει καὶ ὑπάρχει μεγάλη κίνησις καὶ διάθεσις δι' ἐργασίαν. Πρὸ πάντων ὅπως ἀκμάζουν αἱ Ἀθῆναι, αἱ ὁποῖαι τὸν 5ον αἰῶνα ἔγιναν ἡ πνευματικὴ πρωτεύουσα τῆς Ἑλλάδος.

Ἡ πρόοδος τῆς Ἑλλάδος ἀρχίζει κυρίως τὸν 5ον αἰῶνα, ἀλλὰ διαρ-εῖ ἕως τὸν 4ον. Διὰ τοῦτο ὁ 5ος καὶ 4ος αἰὼν εἶναι οἱ χρόνοι τῆς μεγάλης ἀκμῆς τῆς Ἑλλάδος, οἱ κυρίως *κλασικοὶ χρόνοι*, ὅπως λέγουν.

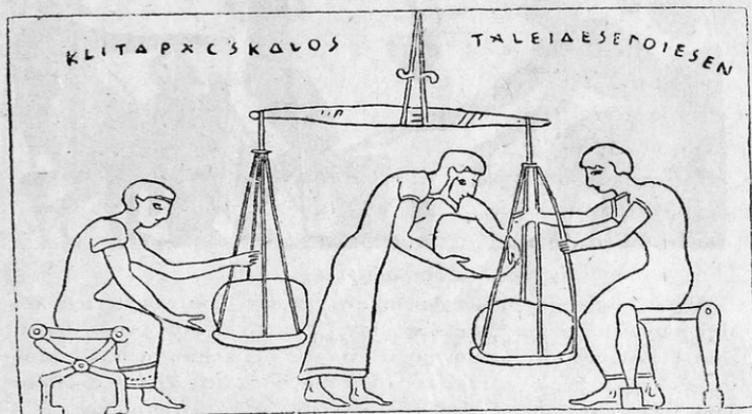
Δύο εἶναι τὰ αἷτια τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀκμῆς. Πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἦσαν εὐφρυνεῖς καὶ δεύτερον ἐπλούτησαν πολὺ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦσαν λαὸς μὲ σπάνια χαρίσματα. Εἶχαν ζωηρὰν φαντασίαν καὶ λεπτὸν αἰσθημα τοῦ ὄρου καὶ μεγαλὴν ἀντοχὴν εἰς τὴν ἐργασίαν. Ἦσαν τολμηροὶ καὶ ἀγαποῦσαν τὰ ταξίδια καὶ τοὺς νεωτερισμοὺς.

Ἀλλὰ διὰ τὴν προοδεύσιν ἑναὶ λαός, χρειάζεται ἐκτὸς τῆς ἰδιοφυΐας καὶ πλοῦτος. Οἱ Ἕλληνες ἐπλούτησαν μετὰ τοὺς περσικοὺς πολέμους. Εἶχαν τακτὴν καὶ σημαντικὰ κέρδη ἀπὸ τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν. Εἰς πολλὰ μέρη ἤρριξε τὴν ἀκμάζην ἡ βιομηχανία. Ἐκτὸς τούτου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν μεγάλα κέρδη ἀπὸ τοὺς φόρους τῶν συμμάχων. P

ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ ΤΩΝ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

Τὸ ἐμπόριον τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἐπροόδευσε πολὺ τὸν 5ον καὶ 4ον αἰῶνα. Οἱ Ἕλληνες, καθὼς εἶδαμεν, κατώρθωσαν τὴν ἐκτοπίσασιν τοὺς Φοίνικας καὶ ἔγιναν κύριοι τῆς θαλάσσης. Μετὰ

τὰ μηδικὰ δὺμος τὸ κράτος τῆς θαλάσσης ἔλαβαν οἱ Ἀθηναῖοι. Εἶχαν πολλὰ καὶ καλὰ ἐμπορικά πλοῖα, μὲ τὰ ὁποῖα ἐταξίδευαν εἰς ὅλην τὴν Μεσόγειον καὶ ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον ὡς εἰς τὰς Ἡρακλείους Στήλας, δηλαδὴ ὡς τὸ σημερινὸν Γιβραλτάρ. Τότε ἔλαβε μεγάλην ἀνάπτυξιν τὸ ἐμπόριον τῶν Ἀθηναίων καὶ ὁ Πειραιεὺς ἔγινεν ὁ μεγαλύτερος λιμὴν τῆς Μεσογείου. Ἐκεῖ ἦσαν ἀναγκασμένα νὰ προσεγγίζουσι ὅλα τὰ πλοῖα, ὅσα ἔπλεαν ἀπὸ τὸν Εὐξείνιον Πόντον εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ εἰς τὴν Σικελίαν

Σκηνὴ ἐμπορίου

Εἰς τὸ μέσον βλέπομεν μίαν μεγάλην ζυγαριάν, κρεμασμένην ἀπὸ τὴν στέγην, μὲ τὴν ὁποίαν ζυγίζουσι δέματα. Ἡ εἰκὼν εἶναι ζωγραφισμένη εἰς ἀγγεῖον.

ἢ ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπ' ἔξω ἔπαιρναν τροφίμα, σιτηρὰ, λαχανικά, ζῶα, ἀλατισμένα ψάρια κλπ., διότι ἡ Ἀττικὴ εἶχε πολὺν πληθυσμὸν καὶ ὀλίγα τροφίμα. Ἐπίσης ἀπ' ἔξω ἔπαιρναν διάφορα ὕλικά, τὰ ὁποῖα ἐχρειαζόντο διὰ τὴν βιομηχανίαν των, ξύλα διὰ ναυπηγίαν, κάνναβιν διὰ νὰ κάμνουσι σχοινιά, πίσσαν, λινᾶ, πάπυρον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, μαλλιά, δέρματα, σίδηρον, χαλκὸν κλπ.

Οἱ ἴδιοι ἔστελλον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὰ προϊόντα τῆς βιομηχανίας των. Ἡ ἀθηναϊκὴ βιομηχανία ἦτο πολὺ προωδευμένη.

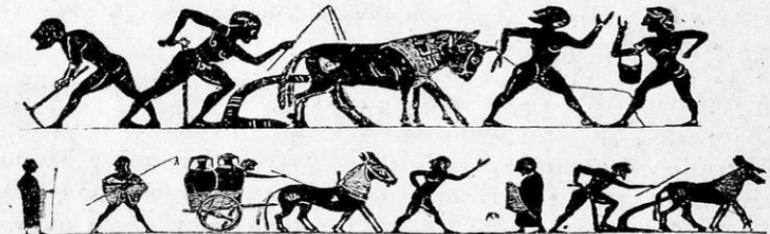
Εἰς τὰς Ἀθήνας ὑπῆρχαν πολλὰ βυρσοδεφεῖα, τὰ ὁποῖα ἐδούλευαν τὸ δέσμα, ὑποδηματοποιεῖα, ἐργαστήρια, τὰ ὁποῖα

κατασκεύαζαν μεταλλικά σκεύη και όπλα. Η κυριώτερα όμως βιομηχανία των Αθηναίων ήσαν τὰ άγγεια. Υπήρχεν ολόκληρη

Σιδηρουργείον

Πολύ ζωηρά εικόν ζωγραφισμένη επίσης επάνω εις άγγειον. Μας παρουσιάζει ένα σιδηρουργείον. Εις τὸ μέσον ένας δούλος κρατεί σίδηρον, τὸν ὁποῖον είναι έτοιμος νά κτυπήσῃ άλλος δούλος με τὴν σφύραν. Δεξιὰ είναι ὁ καταστηματούχος, ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ τὴν έργασίαν. Εις τὸ βάθος είναι άλλος άνθρωπος, ὁ ὁποῖος φαίνεται νά είναι έπισκέπτης. Εις τὸν τοίχον είναι κρεμασμένα διάφορα έργαλεῖα.

Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν

Εις τὸ μέσον τῆς πρώτης εἰκόνας βλέπομεν δύο βώδια, τὰ ὁποῖα σφύρνουν τὸ άροτρον, και ὀπίσω τὸν γεωργόν, ὁ ὁποῖος πατεῖ τὸ ἠννίον τοῦ άρότρου και ὀδηγεῖ τὰ ζῆα. Ἀριστερά είναι δούλος, ὁ ὁποῖος σπάνει τοὺς βώλους. Δεξιὰ δύο άλλοι σπεύρουν. Εις τὴν δευτέραν εἰκόνα βλέπομεν μίαν άμαξαν με δύο μεγάλα δοχεῖα. Δεξιὰ είναι πάλιν ὁ γεωργός και τὸ άροτρον, εις τὸ μέσον σπορεῖς και εις τὴν άκρην ἀριστεράν ὁ έπιστάτης με τὸ ραβδί.

ρος συνοικία, ἡ ὁποία ὠνομάζετο Κεραμεικός, ὅπου οἱ κεραμαῖοι εἰργάζοντο. Αἱ Ἀθηναῖοι σκεύαζαν τὰ διάφορα εἶδη τῶν ἀγγείων. Εἰς τὰς πόλεις αὐτὰ εἰργάζοντο πλῆθος δοῦλοι.

Ἡ τέχνη εἰς τοὺς εὐτυχημένους αὐτοὺς χρόνους ἐγένετο ἐπισημότερα καὶ

Ἐπισημότερα καὶ ἀνεπτυγμένη

Ἡ τέχνη εἰς τοὺς εὐτυχημένους αὐτοὺς χρόνους ἐγένετο ἐπισημότερα καὶ ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ κάμη κάτι ὡραῖον. Δι' αὐτὸ τὰ προϊόντα τῆς ἀθηναϊκῆς βιομηχανίας, ἀκόμη καὶ τὰ πλέον ἀσήμαντα, ἦσαν πολλάκις καλλιτεχνήματα. Ἐπὶ τῶν ἀγγείων, τὰ ὅποια θαυμάζομεν διὰ τὸ σχέδιον, τὴν κομψότητα καὶ τὰ κοσμήματα, τὰ ὅποια ἔχουν ἐπάνω. Τὸ κυριώτερον κόσμημά των εἶναι αἱ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι παριστάνουν σκηνὰς ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ἢ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἐπίσης εὐρέθησαν ἀξιοθαύ-

ἀνεπτυγμένη εἰς τὰς Ἀθήνας. Καὶ ὁ τελευταῖος τεχνίτης εἶχε τὴν φιλοδοξίαν νὰ κάμη κάτι ὡραῖον. Δι' αὐτὸ τὰ προϊόντα τῆς ἀθηναϊκῆς βιομηχανίας, ἀκόμη καὶ τὰ πλέον ἀσήμαντα, ἦσαν πολλάκις καλλιτεχνήματα. Ἐπὶ τῶν ἀγγείων, τὰ ὅποια θαυμάζομεν διὰ τὸ σχέδιον, τὴν κομψότητα καὶ τὰ κοσμήματα, τὰ ὅποια ἔχουν ἐπάνω. Τὸ κυριώτερον κόσμημά των εἶναι αἱ εἰκόνες, αἱ ὁποῖαι παριστάνουν σκηνὰς ἀπὸ τὴν μυθολογίαν ἢ ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν Ἀθηναίων. Ἐπίσης εὐρέθησαν ἀξιοθαύ-

κατασκευάζονται ἡμίτῃ κατασκευασμένα εἰς τὰς Ἀθήνας.
Ἰσχυροὶ ἄλλοι κατασκευασμένοι εἰς τὰς Ἀθήνας.
βιομηχανία. Ἰσχυροὶ λοιπὸν τὸν ὅσον αἰῶνα εἶχαν σπουδαῖον ἐμπόριον
ἀνεπτυγμένην βιομηχανίαν.

Ἐνδύματα

Τὰ ἐνδύματα τῶν γυναικῶν ὅπως καὶ τῶν ἀνδρῶν εἶναι δύο εἰδῶν, ὁ *χιτῶν*, δηλ. τὸ συνηθισμένον ἔνδυμα, τὸ ὁποῖον φοροῦν ἀπὸ κάτω, καὶ τὸ *ἱμάτιον*, τὸ ὁποῖον φοροῦν ἀπὸ ἐπάνω, ὅπως τὸ σημερινὸν ἐπανοφόριον. Ἀπὸ τὰς γυναῖκας αἱ δύο φοροῦν χιτῶνα, ἡ τρίτη ἀριστερά ἔχει καὶ ἱμάτιον. Αἱ γυναῖκες ἐκτένιζαν ὠραία τὴν κόμην καὶ ἦσαν πολὺ κομψαί, πρὸ πάντων αἱ γυναῖκες τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν Ἀθηναίων. Τὰ ἱμάτια ἐσχημάτιζαν ὠραίας πτυχάς.

ἡμᾶς. Ἦσαν ἄνθρωποι πολὺ εὖθυμοι καὶ ἤθελαν νὰ χαροῦν τὴν ζωὴν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀφοῦ ἐπλούτησαν, ἔκαμαν καλυτέρας κατοικίας, εἶχαν ὠραία καὶ ἄνετα ἔπιπλα. Εἰς τοῦτο ὅμως δὲν ἠμπόρεσαν νὰ φθάσουν τοὺς σημερινούς Εὐρωπαίους. Σήμερον μὲ τὴν μεγάλην ἀνάπτυξιν τῆς τέχνης κατασκευάζουν διὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς μεσαίας τάξεως οἰκίας, τὰς ὁποίας δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ὀνειρευθῶν οὔτε οἱ βασιλεῖς εἰς τοὺς παλαιούς.

χρόνους. Αἱ κατοικίαι τῶν ἀρχαίων ἦσαν μικραί. Αἱ Ἀθηναίαι εἰς τὸ κυριώτερον μέρος τῆς ἡτο πόλις με στενοὺς δρόμους, αἱ οἰκίαι ἦσαν κτισμέναι εἰς τὴν κατωφέρειαν τῆς Ἀκροπόλεως χωρὶς τάξιν, κατὰ τὴν ὄρεξιν ἢ τὰ μέσα τοῦ ἰδιοκτήτου. Μετὰ τὴν καταστροφὴν ὁμως ἀπὸ τοὺς Πέρσας ἐγίναν, πολλὰί καὶ συνοικίαι με πλατυτέρους δρόμους, με οἰκίας μεγαλυτέρας καὶ με δενδροστοιχίας.

Ὁ βίος καὶ οἱ τρόποι τῶν Ἀθηναίων ἦσαν πολὺ λεπτοί. Ἐφρόντιζαν νὰ κάμουν εὐχάριστον τὴν ζωὴν καὶ νὰ τὴν μοιρά-

Γυναῖκες παίζουν μουσικὰ ὄργανα

Κυρίαί τοῦ καλοῦ κόσμου ἐπιδίδονται εἰς τὴν μουσικὴν. Αἱ δύο ὄρθαι παίζουν λύραν, ἡ τρίτη εἰς τὸ μέσον παίζει αὐλόν. Οἱ ἀρχαῖοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες κατεγίνοντο εἰς τὴν μουσικὴν. Ἡ διάδοσις τῆς μουσικῆς εἶναι σημεῖον πολιτισμοῦ.

σων μεταξὺ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς διασκεδάσεως. Κυρίως οἱ ἄθηναῖοι πολῖται ἦσαν πλούσιοι. Εἶχαν κτήματα εἰς τὰ περὶχωρα τῶν Ἀθηναίων ἢ ἐργαστήρια ἐντὸς τῆς πόλεως. Οἱ δοῦλοι ἔκαμναν τὴν κυριωτέραν ἐργασίαν. Οἱ ἴδιοι δὲν ἤθελαν νὰ κάμνουν χειρωνακτικὰς ἐργασίας. Κατεγίνοντο εἰς τὴν πολιτικὴν ἢ ἐφρόντιζαν νὰ μορφωθοῦν καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὸ πνεῦμα των.

Αἱ γυναῖκες εἰς τὰς Ἀθήνας δὲν εἶχαν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ὁποίαν ἔχουν σήμερον. Οἱ Ἀθηναῖοι ἤθελαν τὰ κοράσια των νὰ γίνον προ πάντων καλαὶ οἰκοδέσποιναί, νὰ μάθουν

τὰς οἰκιακὰς ἐργασίας, νὰ ὀμιλοῦν ὀλίγον καὶ νὰ μὴ γίνεταί πολὺς θόρυβος δι' αὐτάς. Αἱ γυναῖκες δὲν ἐμάνθαναν πολλὰ γράμματα καὶ ἐζοῦσαν κλεισμέναι εἰς τὴν οἰκίαν. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν τῆς μεγάλης ἀναπτύξεως ἔγιναν λεπτότεροι οἱ τρόποι τῶν καθῶς καὶ ἡ ἐνδυμασία τῶν.

ΑΝΑΤΡΟΦΗ ΤΩΝ ΠΑΙΔΩΝ

Τὰ παιδιά μέχρι τοῦ ἑβδόμου ἔτους ἔμεναν εἰς τὴν οἰκίαν μὲ τὰς γυναῖκας καὶ εἶχαν μεγάλην ἐλευθερίαν νὰ παίζουν. Εἰς τὰς εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι ἐσώθησαν ἐπάνω εἰς τὰ ἀγγεῖα, βλέπομεν τὰ μικρὰ παιδιά νὰ παίζουν μὲ τὰ χῶματα, νὰ κατασκευάζουν

Σχολεῖον

Μία πολὺ ὄραία εἰκὼν, ἡ ὁποία μᾶς παριστάνει ἓνα σχολεῖον τῆς ἀθηναϊκῆς ἐποχῆς. Εἰς τὸ μέσον κάθεται ὁ διδάσκαλος, κρατεῖ χειρόγραφον ποίημα εἰς τὴν χεῖρα καὶ ἀκούει τὸν μαθητὴν, ὁ ὁποῖος ἀπαγγέλλει δειλὰ. Ὅπισθ' ἀπὸ τὸν μαθητὴν εἰσὶν ὁ **Παιδαγωγός**, ὁ ὁποῖος ἦτο συνήθως δούλος καὶ συνώδευε τὰ παιδιά εἰς τὸ σχολεῖον, εἰς τὴν παλαιστραν κλπ. Εἰς τὸ ἄκρον ἀριστερὰ κάθεται ὁ διδάσκαλος τῆς μουσικῆς καὶ ἀκούει τὸν μαθητὴν, ὁ ὁποῖος ἀσκεῖται εἰς τὴν κιθάραν. Εἰς τὸν τοῖχον εἶναι κρεμασμένα ὄργανα μουσικά.

οἰκίας καὶ διάφορα πράγματα μὲ λάσπην, νὰ ζεύγουν σκύλους καὶ πάπιες εἰς τὰ ἀμάξια.

Μετὰ τὸν ἑβδομον ἔτος τὰ στέλλουν εἰς τὸν διδάσκαλον. Οἱ ἀρχαῖοι δὲν εἶχαν δημόσια σχολεῖα ὅπως ἡμεῖς, ἀλλὰ μερικοὶ πτωχοὶ ἄνθρωποι ἐμάζευαν τὰ παιδιά τῆς συνοικίας καὶ τὰ ἐμάνθαναν ἀνάγνωσιν, γραφὴν, ποιήματα καὶ ἀριθμητικὴν. Ἀπαραίτητον ὅμως ἦτο νὰ μάθουν μουσικὴν, διότι ἐπίστευαν

ὅτι ἡ μουσικὴ ἀνυψώνει τὸ πνεῦμα καὶ ἐξευγενίζει τὴν ψυχὴν.

Ἀπὸ τὰ δέκα χρόνια τὰ παιδιὰ ἐγύμναζαν τὸ σῶμα. Ἡ πόλις εἶχε δημόσια γυμναστήρια, τὰς Παλαιίστρας, ὅπου τὰ παιδιὰ ἐγυμνάζοντο εἰς τὴν πάλην, εἰς τὴν πυγμὴν. Ἐμάθαναν νὰ τρέ-

Ἀσκήσεις ἐφήβων

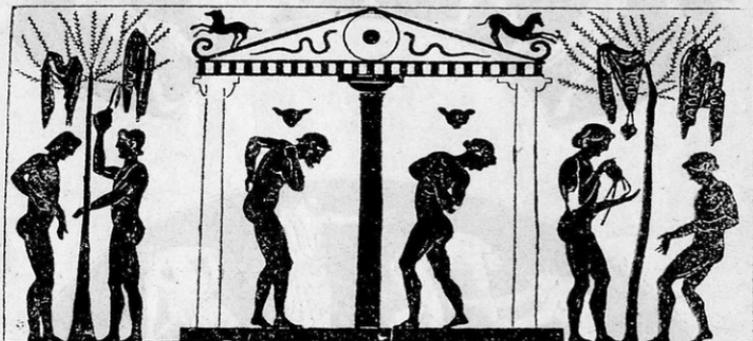
Αἱ δύο εἰκόνες προέρχονται ἐπίσης ἀπὸ ἀρχαῖα ἀγγεῖα καὶ μᾶς δεικνύουν τὴν ἔξωμην εἰς τὰς παλαιίστρας. Οἱ ἐφηβοὶ ἐπιδίδονται εἰς διάφορα γυμνάσια. Εἰς τὴν πρώτην δύο νέοι γυμνάζονται εἰς τὴν πυγμαχίαν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ γυμναστοῦ. Ἀριστερὰ ἄλλος νέος μάξευε σχοινίον, δεξιὰ τέταρτος τρέχει κρατῶν ἄλτηρας. Εἰς τὴν δευτέραν δύο ἐφηβοὶ παλαίουν, ἀριστερὰ ἄλλος νέος ζητεῖ νὰ χαράξῃ γραμμὴν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Εἰς τὸ μέσον εἶναι ὁ γυμναστής.

χουν, νὰ ρίπτουν τὸ ἀκόντιον καὶ τὸν δίσκον. Διὰ τοῦτο τὸ σῶμα τῶν ἀρχαίων ἦτο δυνατόν, κανονικὸν καὶ ὠραῖον. Τώρα οἱ πατέρες ἐπαιρναν τοὺς υἱοὺς των μαζί, διὰ νὰ συνηθίσουν εἰς τὴν σοβαρὰν ὀμιλίαν καὶ εἰς τοὺς τρόπους τῶν ἀνδρῶν.

Ὑστερον κατὰ τὸ 18ον ἔτος τὰ παιδιὰ ἐγράφοντο εἰς τὸν

κατάλογον τῶν ἐφήβων, ἔδιδαν τὸν περίφημον ὄρκον τοῦ ἐφήβου, ὠρχίζοντο δηλαδή ὅτι δὲν θὰ ἐντροπιάσουν τὰ ὄπλα οὔτε θὰ ἐγκαταλείψουν τὴν θέσιν των εἰς τὴν μάχην καὶ ἤρχιζαν τὴν στρατιωτικὴν των ὑπηρεσίαν.

Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ νέος εἶχε πολλὰ μέσα διὰ νὰ μορφώσῃ τὸ πνεῦμα του. Ὅλη ἡ πόλις ἦτο μέγα ἐκπαιδευτήριον. Οἱ νέοι ἐμορφώνοντο συναναστροφόμενοι τοὺς ἡλικιωμένους. Κυρίως ὅμως μέγα σχολεῖον ἦτο ἡ Ἐκκλησία τοῦ δήμου, ὅπου συνεδρίαζαν ὅλοι μαζί οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ ρήτορες ἔλεγαν σπουδαίους

Παλαίστρα

Σκηνὴ ἀπὸ γυμναστήριον ἢ *Παλαίστραν*, ὅπως ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι. Εἰς τὸ μέσον εἶναι μία στοὰ μὲ δύο βρούσεις καὶ δύο νέοι, οἱ ὁποῖοι λούονται. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀλείφονται μὲ ἔλαιον καὶ μύρον. Εἰς τὰ δένδρα εἶναι κρεμασμένα τὰ ἐνδύματά των.

λόγους. Ἐπίσης σπουδαῖον διδασκῆριον ἦτο τὸ θέατρον. Εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ νέος εὗρισκεν ὅ,τι βιβλίον ἤθελεν. Ὑπῆρχαν πολλὰ βιβλιοπωλεῖα, ὅπου οἱ καλλιγράφοι δοῦλοι ἀντέγραφαν τὰ σπουδαῖα βιβλία καὶ τὰ ἐπώλουν ὄχι πολὺ ἀκριβὰ.

Τὸ ὄνειρον τῶν νέων ἦτο νὰ γίνων ὠραῖοι καὶ κομψοί, νὰ κινήσουν τὸν θαυμασμόν εἰς τοὺς ἀγῶνας καὶ νὰ γυρίσουν δοξασμένοι εἰς τὰς πατρίδας των, νὰ ἀποκτήσουν δύναμιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὥστε ὁ λαὸς νὰ κρέμεται ἀπὸ τὰ χεῖλη των ὅταν ὠμιλοῦσαν, νὰ κερδίσουν τὴν ἐκτίμησιν τοῦ λαοῦ, νὰ γίνων στρατηγοὶ καὶ δημαγωγοὶ (ἀρχηγοὶ τοῦ δήμου).

Η ΤΕΧΝΗ

Η ΓΛΥΠΤΙΚΗ

Ἡ καλλιτεχνικὴ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων φανερώναται κυρίως εἰς τὴν τέχνην. Ἔδωσαν ζωὴν καὶ χάριν εἰς τὸ μάρμαρον, κατασκεύασαν φωτολουσμένους ναοὺς καὶ εἰκόνας γεμάτας χάριν καὶ εὐγένειαν. Ἡ τέχνη τῶν Ἑλλήνων ἦτο ἡ *Γλυπτικὴ*, ἡ *Ἀρχιτεκτονικὴ* καὶ ἡ *Ζωγραφικὴ*.

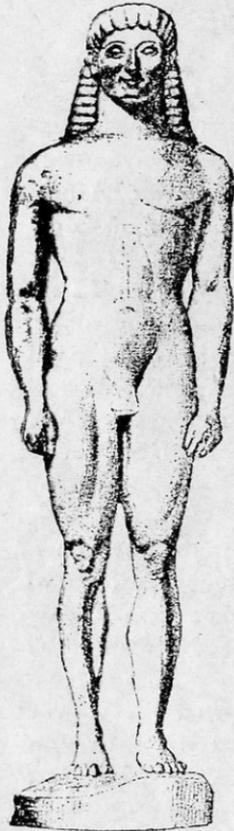
Ἡ *γλυπτικὴ εἶναι κατ' ἐξοχὴν τέχνη τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων*. Οἱ Ἕλληνες ἤξευραν νὰ κατεργάζωνται τὸ μάρμαρον τόσον τέλεια, ὅσον δὲν ἠμποροῦν σήμερον. Εἰς τὴν ἀρχὴν ὅμως ἡ τέχνη τῶν ἦτο ἀρετὰ χονδρὴ. Ἀπὸ τὸν 7ον καὶ ἀπὸ τὸν 6ον αἰῶνα σφύζονται ἀγάλματα, τὰ ὁποῖα εἶναι κακοπελεκημένοι ὄγκοι μαρμάρου. Μόλις διακρίνεται ἡ κεφαλὴ, οἱ πόδες καὶ αἱ χεῖρες εἶναι κολλημένοι εἰς τὸ σῶμα. Τὰ ἀγάλματα ταῦτα τὰ ὀνομάζουσι *ἀρχαϊκὰ ἔργα*.

Ἡ ἑλληνικὴ τέχνη ἐπροόδευσε θαυμασίως τὸν 5ον αἰῶνα κυρίως μετὰ τὰ *μηδικά*. Τώρα οἱ τεχνῖται δουλεύουν ἐξαιρέτα τὸ μάρμαρον, τοῦ δίνουσι ζωὴν. Ὁ περίφημος γλύπτης *Μύρων* κατεσκεύασε τὸν *Διοκοβόλον*, ὁ *Πολύκλειτος* ἔνα ὀνομαστὸν ἄγαλμα ἀθλητοῦ, τὸ ὁποῖον ὀνομάζεται *Δορυφόρος*. Ἀλλ' ὁ ἐνδοξότερος γλύπτης τοῦ 5ου αἰῶνος εἶναι ὁ *Φειδίας*, ὁ φίλος τοῦ Περικλέους, ὁ ὁποῖος κατεσκεύασε τὸ *χρυσελφάντινον ἄγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς* εἰς τὸν Παρθενῶνα, τοῦ Διὸς εἰς τὴν Ὀλυμπίαν, καθὼς καὶ τὰ περίφημα ἀνάγλυφα τοῦ Παρθενῶνος.

Τὸν 4ον αἰῶνα ἔζησεν ὁ περίφημος γλύπτης *Πραξιτέλης*, ὁ ὁποῖος ἐδούλευε τόσων τέλεια τὸ μάρμαρον, ὥστε νομίζει κανεὶς ὅτι τὸ μεταβάλλει εἰς σάρκα ἀληθινὴν, ὅτι κάτω ἀπὸ τὸ μάρμαρον τρέχει ζεστὸν αἷμα. Περίφημον ἄγαλμά του εἶναι ὁ *Ἐρμῆς*.

Η ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ—Ο ΝΑΟΣ

Εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν τὸ σπουδαιότερον μέρος εἶναι πάλιν ἡ γλυπτικὴ. Μετὰ τὰ *μηδικά* κατεσκευάσθησαν περίφημοι ναοὶ εἰς πολλὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος.

Ἀρχαϊκόν ἄγαλμα

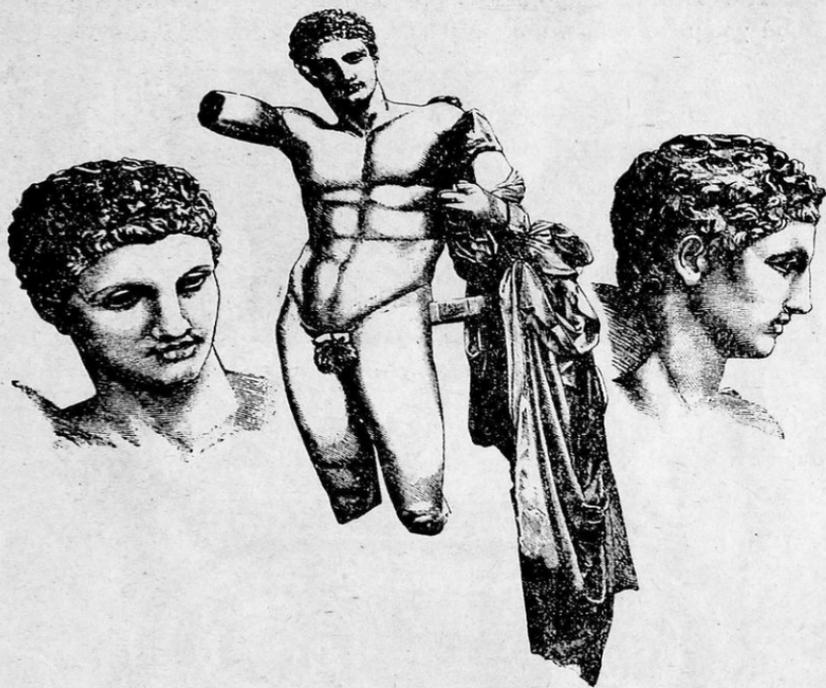
Ἄγαλμα παλαιότερας ἐποχῆς, ὅποτε ἡ τέχνη δὲν ἦτο πολὺ προοδευμένη. Παριστά-
νει τὸν Ἀπόλλωνα. Τὰ μάρμα-
ρα δὲν εἶναι ἀκόμη καλοδου-
λεμένα, τὰ χεῖρα κατεβαίνουν
κατ' εὐθείαν πρὸς τὰ κάτω
ὡς νὰ εἶναι ὁ ἄνθρωπος εἰς
πισκιν προσογῆς.

Δισκοβόλος τοῦ Μύρωνος

Τὶ διαφορὰ ἀπὸ τὸ προη-
γούμενον ἄγαλμα. Ἡ τέχνη
ἔχει προοδεύσει πολὺ. Ὁ Μύ-
ρων δίδει τοῖς κινήσεσιν στά-
σιν εἰς τὸν δισκοβόλον του.
Εἰς τὸ πρόσωπόν του ἐκφρά-
ζεται ἡ προσπάθεια καὶ ἡ
θέλησις.

Τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα τῶν ἀρχαίων ἦσαν οἱ ναοί. Ὁ ἑλληνικὸς ναὸς εἶναι ἓνα τετράγωνον δωμάτιον μετ' κίονας ὀλόγυρα. Ἡ στέγη τοῦ κτιρίου ἐκτείνεται καὶ στηρίζεται ἐπάνω εἰς κίονας. Τοιοῦτοτρόπως σχηματίζεται ἓνας διάδρομος ὀλό-

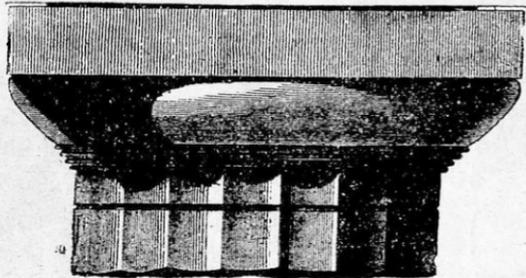

Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους

Ἡ τέχνη ἐπροόδευσε τὸν 4ον αἰῶνα ἀκόμη περισσότερον. Ἀπὸ τὰ θαυμασιώτερα καλλιτεχνήματα τῆς ἀρχαιότητος εἶναι ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ὁ ὁποῖος εὑρίσκεται εἰς τὴν Ὀλυμπίαν. Τὸ μάρμαρον εἶναι δουλευμένον θαυμάσια. Τὸ πρόσωπον τοῦ θεοῦ δεικνύει μεγάλην εὐφυΐαν. Εἰς τὸ μέσον βλέπει κανεὶς τὸ ἄγαλμα ὀλόκληρον, ὅπως εἶναι σήμερον, ἀριστερὰ εἶναι ἡ κεφαλὴ του κατὰ πρόσωπον, δεξιὰ δὲ πῶς φαίνεται ἀπὸ τὰ πλάγια.

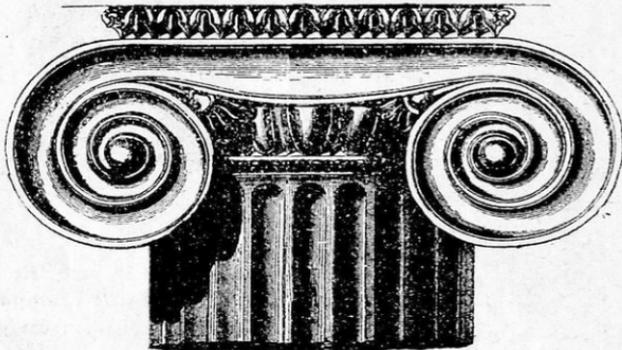
γυρα εἰς τὸν ναόν. Ἡ στέγη τοῦ ναοῦ εἶναι ὑψηλοτέρα εἰς τὸ μέσον καὶ κλίνει πρὸς τὰς δύο πλευράς. Τοιοῦτοτρόπως σχηματίζονται εἰς τὰς δύο προσόψεις τοῦ ναοῦ ἔμπρὸς καὶ ὀπίσω δύο

τρίγωνα, τὰ ὁποῖα ὀνομάζουσι *Ἄετώματα*. Εἰς τὰ *ἄετώματα* κατεσκευάζαν ὥραϊα ἀνάγλυφα μὲ παραστάσεις ἀπὸ τὴν μυθολογίαν. Ἐκτὸς τοῦ *ἄετώματος* ὁ ναὸς ἔχει καὶ ἄλλα γλυπτικὰ κοσμήματα. Ἐπίσης ἐσυνήθιζαν οἱ ἀρχαῖοι νὰ χρωματίζουσι μὲ ζωηρὰ χρώματα τοὺς ναοὺς καθὼς καὶ τὰ ἀγάλματά των.

Δωρικὸς κίων

Οἱ ἑλληνικοὶ ναοὶ ἦσαν πολὺ μικροί, πολλάκις μικρὸν δωμάτιον, εἰς τὸ ὁποῖον χωροῦν ὀλίγοι μόνον ἄνθρωποι. Ἐντὸς τοῦ

Ἴωνικὸς κίων

ναοῦ ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ. Αἱ τελεταὶ ἐγίνοντο ἔξω, ἔμπροσθεν εἰς τὸν ναόν, καὶ ὁ λαὸς ἔμενεν εἰς τὸ ὑπαίθριον.

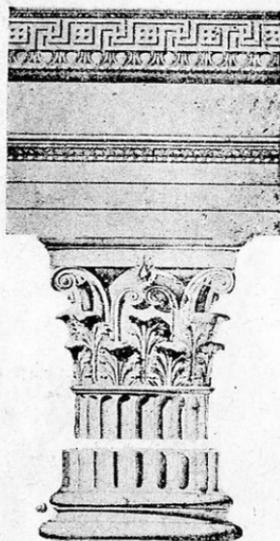
Οἱ παλαιότεροι ναοὶ εἶχαν κίονας παχεῖς, χωρὶς βάσιν καὶ μὲ μικρὸν κιονόκρανον. Αὐτὸς ἦτο ὁ *Δωρικὸς κίων*. Ὅταν ὅμως ἤθελαν νὰ κατασκευάσουσι ὑψηλοὺς καὶ λεπτοὺς κίονας,

ἔθεταν βάσιν καὶ ὑψηλότερον κιονόκρανον μὲ ἐλικοειδῆ κοσμήματα. Αὐτὸς εἶναι ὁ **Ἰωνικὸς κίων**. Τὰ καλύτερα ἔργα τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων ἔχουν δωρικοὺς καὶ ἐνίοτε ἰωνικοὺς κίονας. Ἀργότερα ἔκαμαν ἓνα πολυτελέστερον κίονα, ὁ ὁποῖος ὠνομάσθη **Κορινθιακὸς κίων**.

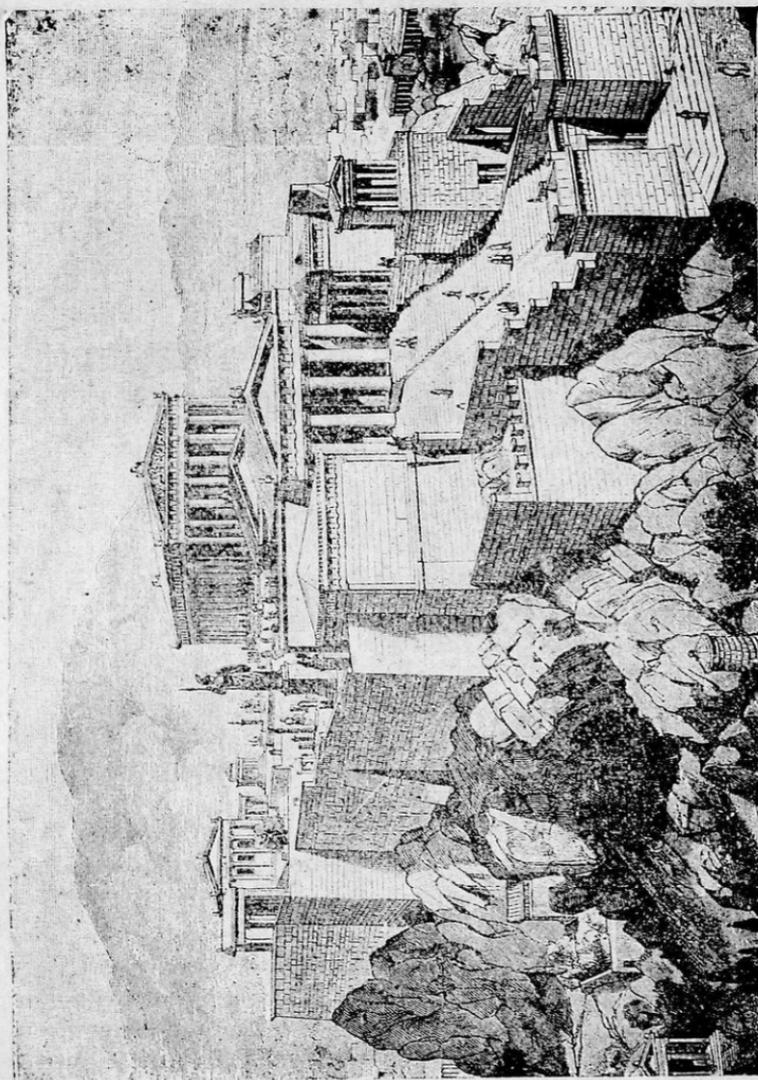
Ἡ ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΩΝ ΑΘΗΝΩΝ

Οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι νίκην ἐγύρισαν εἰς τὴν πόλιν τῶν γεμᾶτοι θάρος καὶ διάθεσιν. Ἐκτίσαν πάλιν τὴν πόλιν τῶν καὶ τὴν ἔκαμαν ὠραιότεραν. Πρὸ πάντων ἐφρόντισαν νὰ ἀνοικοδομήσουν πλουσιωτέρους καὶ λαμπροτέρους τοὺς ναοὺς καὶ τὰ ἱερά, τὰ ὁποῖα κατέστρεψαν οἱ Πέρσαι. Τὰ σπουδαιότερα οἰκοδομήματα ἔκτισαν ἐπάνω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἡ ὁποία τοιουτοτρόπως ἔγινε μέγα καλλιτεχνικὸν μουσεῖον. Τὴν Ἀκρόπολιν κυρίως ἔκτισεν ὁ μέγας πολιτικὸς τῶν Ἀθηναίων Περικλῆς καὶ γενικὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐργασιῶν ἦτο ὁ Φειδίας. Τὸ φρόνημα τῶν Ἀθηναίων ἦτο τότε ὑψηλὸν καὶ ἡ τέχνη τῶν πολὺ προωδευμένη. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἔκτισαν οἱ Ἀθηναῖοι τότε μερικὰ ἀπὸ τὰ ὠραιότερα καλλιτεχνήματα τοῦ κόσμου. Δὲν ὑπάρχει τίποτε ὠραιότερον εἰς τὸν κόσμον ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολιν, γράφει ἓνας γάλλος σοφός. Ἄλλοι εἶπαν ὅτι ἔγινε θαῦμα ἐκεῖ ἐπάνω.

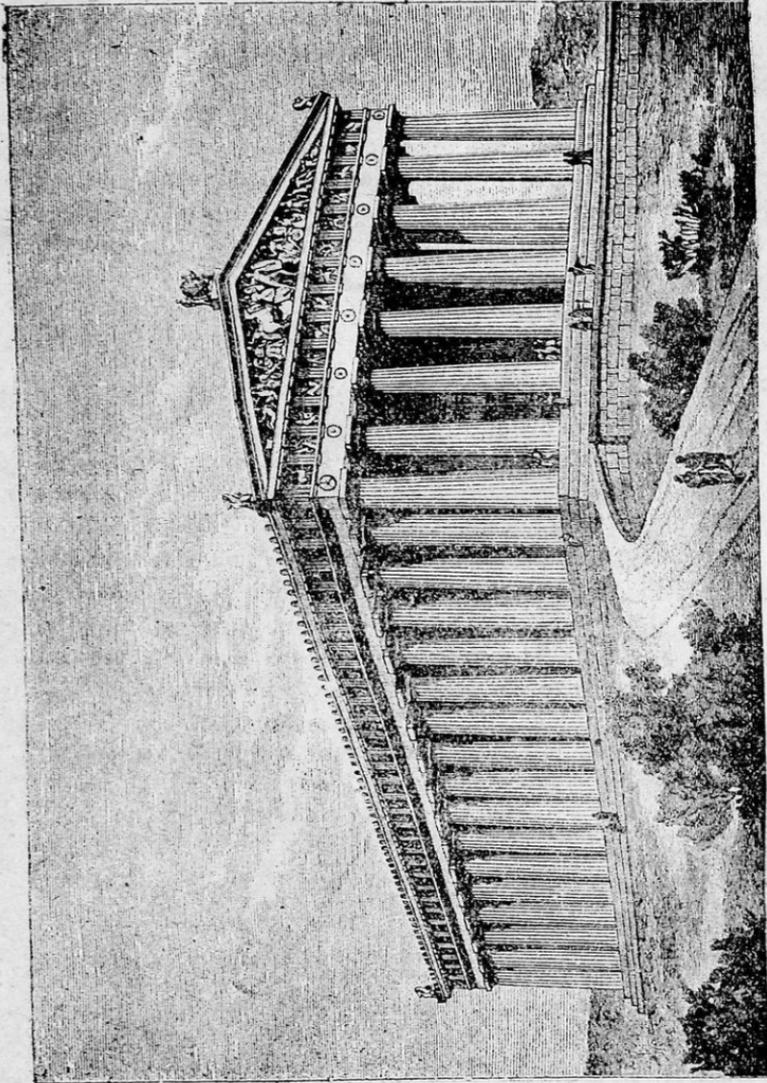
Εἰς τὸν καιρὸν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἀνέβαιναν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀπὸ μίαν μεγαλοκρηπῆ εἴσοδον, τὴν ὁποίαν ὠνόμαζαν **Προπύλαια**. Τὰ προπύλαια ἦσαν ὑψηλὴ μαρμαρίνη στοὰ μὲ δωρικοὺς καὶ ἰωνικοὺς κίονας. Δεξιὰ εἰς τὸ δυτικὸν τῆς Ἀκροπόλεως ἦτο ὁ μικρὸς καὶ κομψὸς **Ναὸς τῆς Ἀπτερου Νίκης**. Ὅταν ἐπροχώρει τις ὀλίγον, ἔβλεπεν ἀριστερὰ τὸ κολοσσαῖον

Κορινθιακὸς κίων

Ἡ Ἐπιδαύρος ἦτο ἀπὸ παλαιῶν καὶ ἰσχυρῶν πόλεων, ἀπὸ τῆς ἑξῆς τῆς Ἀκρόπολιν. Ἡ μεγάλη μὲν μαρμάρινη ἀρχαία ἀγορὰ ἐκτείνετο ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν ὄρειων ὄρεων, ἀλλὰ περὶ τὴν ἀγορὰν οὐκ ἔμελλεν εἶναι οὐδὲν ἄλλο. Ἡ ἀγορὰ ἦτο ἀπὸ τῆς ἑξῆς τῆς Ἀκρόπολιν, ἀπὸ τῆς ἑξῆς τῆς Ἀκρόπολιν, ἀπὸ τῆς ἑξῆς τῆς Ἀκρόπολιν.

Ὁ Παρθενών

δρειχάλκινον ἄγαλμα τῆς *Προμάχου Ἀθηνᾶς*, ὕψους 12 μέτρων, ἔργον τοῦ Φειδίου. Δεξιᾷ ὑψώνετο τὸ σεμνότερον ἀπ' ὅλα τὰ μνημεῖα τῆς ἀρχαιότητος, ὁ *Παρθενών*. Εἶναι ὁ λαμπρότερος ναὸς τῶν ἀρχαίων, ὀλόκληρος ἀπὸ μάρμαρον. Σήμερον ὁ Παρθενών εἶναι θλιβερὰ ἐρείπια. Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὅμως ἀστραπτεν ἀπὸ λευκότητα, ἀπὸ νεότητα καὶ χάριν. Ὀλόγουρα εἶχε τοὺς ὠραίους καὶ δυνατοὺς δωρικοὺς κίονάς του, ἔμπρὸς καὶ πίσω δυὸ θαυμαστὰ ἀετώματα καὶ πλήθος γλυπτικὰ κόσμηματα εἰς διάφορα μέρη. Βραδύτερον κατεσκευάσθη τὸ κομψότατον οἰκοδόμημα μεῖω ἰωνικοὺς κίονας, τὸ *Ἐρέχθειον*.

Ἡ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν λοιπὸν ἦτο θαυμάσιον καλλιτεχνικὸν σύμπλεγμα.

Η ΖΩΓΡΑΦΙΚΗ

Οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν ὀνομαστοὺς ζωγράφους, τὸν *Πολύγνωτον*, τὸν *Ζεῦξιν*, τὸν *Παρθάσιον* κτλ. Τὰ ἔργα των ὅμως ἐχάθησαν καὶ δὲν γνωρίζομεν καλὰ τὴν ἑλληνικὴν ζωγραφικὴν. Ἀλλὰ σχηματίζομεν μίαν ἰδέαν διὰ τὴν ζωγραφικὴν τῶν ἀρχαίων ἀπὸ τὰ ἀγγεῖα. Ἡ ἀγγειοπλαστικὴ ἔφθασεν εἰς μεγάλην τελειότητα εἰς τὴν Ἑλλάδα. Σφύζονται χιλιάδες ἑλληνικὰ ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων πολλὰ εἶναι ἀριστουργήματα διὰ τὴν κομψότητα τοῦ σχήματος καὶ τῆς ἐπεξεργασίας. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ ἔχουν εἰκόνας, αἱ ὁποῖαι με πολλὴν φυσικότητα καὶ χάριν παριστάνουν σκηνὰς τῆς μυθολογίας ἢ τοῦ καθημερινοῦ βίου. Ἀπὸ τὰς εἰκόνας τῶν ἀγγείων μαθάνομεν τὴν ζωὴν καὶ τὰς συνηθείας τῶν ἀρχαίων.

Ἀμφορεύς

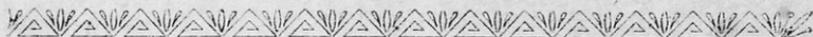
Λήκυθος

Βοιωτική ὑδρία

Ἴωνικός ἀμφορεύς

ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Λαὸς εὐθυμος καὶ καλαισθητικὸς ὅπως οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἦτο φυσικὸν νὰ ἀγαπᾷ πολλὰ τὰς εορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις. Αἱ πανηγύρεις τῶν ἀρχαίων εἶχαν πολλάκις βαθὺ νόημα καὶ ἐορτάζοντο πάντοτε μὲ πολλὴν εὐθυμίαν καὶ χάριν.

Λαμπρόταται ἦσαν αἱ εορταὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ κυβέρνησις ἐδίδοε χρήματα εἰς τοὺς πτωχοτέρους κατοίκους, διὰ νὰ λάβουν μέρος εἰς τὴν κοινὴν χαρὰν. Τρεῖς ἦσαν αἱ σημαντικώτεραι εορταὶ τῶν Ἀθηναίων, τὰ **Παναθήνια**, τὰ ὁποῖα ἐτελοῦντο πρὸς τιμὴν τῆς Ἀθηνᾶς, τὰ **Ἐλευσίνια**, πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος καὶ τὰ **Διονύσια**, πρὸς τιμὴν τοῦ Διονύσου.

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

Τὰ Παναθήνια ἦσαν ἡ ἐθνικὴ εορτὴ τῶν Ἀθηναίων. Ἐτελοῦντο εἰς τιμὴν τῆς πολιούχου θεᾶς κατὰ τριετίαν καὶ διαρκοῦσαν 6 ἡμέρας. Ὅλη ἡ δύναμις καὶ ἡ χάρις τῶν Ἀθηναίων ἐφανερώοντο εἰς τὴν εορτὴν. Τὰς πρώτας ἡμέρας ἔκαμναν μουσικοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ Ὠδεῖον, ἀγῶνα ἀθλητῶν εἰς τὸ Στάδιον, ἵπποδρομίας καὶ λεμβοδρομίας εἰς τὸν Πειραιᾶ. Τὸ κυριώτερον ὅμως μέρος τῆς εορτῆς ἦτο ἡ **Πομπή**. Ὅλη δηλ. ἡ πόλις ἀνέβαινεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσφέρει εἰς τὴν θεὰν τὸν πέπλον, τὸν ὁποῖον εἶχαν κεντήσει κοράσια ἀπὸ εὐγενεῖς οἰκογενεῖας. Ὁ πέπλος ἦτο κρεμασμένος ἐπάνω εἰς τὸν ἰστὸν ἐνὸς πλοίου, τὸ ὁποῖον ἔσθεραν ἐπάνω εἰς τροχοὺς. Ἐπὶ κεφαλῆς τῆς πομπῆς ἦσαν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ γέροντες ἀκμαῖοι καθὼς καὶ κοράσια μεγάλων οἰκογενειῶν, τὰ ὁποῖα ἔφεραν κἀνίστρα εἰς τὴν κεφαλὴν μὲ διάφορα πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν θυσίαν. Κατόπιν ἤρχοντο οἱ ἐπίσημοι μὲ ἔνδυμα εορτῆς, οἱ ἀθληταὶ πεζοὶ ἢ ἔφιπποι, οἱ μουσικοὶ, κατόπιν τὰ ζῶα διὰ θυσίαν, τέλος οἱ πολεμισταὶ, πεζοὶ καὶ ἵππεῖς. Κίνησις, ζωὴ καὶ εὐμορφία ἦτο χυμένη εἰς τὴν πόλιν. Ἡ πομπὴ ἀνέβαινεν εἰς τὴν ἀκρόπολιν, διὰ νὰ προσκυνήσῃ τὸ χρυσελαφάντινον ἀγαλμα τῆς Ἀθηνᾶς, τὸ ὁποῖον ἦτο μέσσω εἰς τὸν Παρθενῶνα. >

ΕΛΕΥΣΙΝΙΑ

Τὰ Ἐλευσίνια ἐτελοῦντο κατ' ἔτος πρὸς τιμὴν τῆς Δήμητρος, ἡ ὁποία εἶχε περίφημον ναὸν εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Ἡ ἑορτὴ διαρκοῦσε 10 ἡμέρας. Τὰς πρώτας πέντε ἐγίνοντο θυσίαι καὶ προσευχαὶ εἰς τὰς Ἀθήνας. Τὴν ἕκτην ἡμέραν μεγάλη πομπὴ ἐξεκινοῦσε διὰ τὴν Ἐλευσίνα. Διήρχετο ἀπὸ τὴν ἀγορὰν καὶ τὸν Κεραμεικόν, ἔφθανεν εἰς τὴν γέφυραν τοῦ Κηφισοῦ καὶ μετὰ πολλοὺς σταθμούς, μὲ ἀστεῖσμούς καὶ μὲ πειράγματα εἰς τὸν δρόμον, ἔφθανεν εἰς τὴν Ἐλευσίνα.

ΔΙΟΝΥΣΙΑ

Εὐθυμότερα ἦσαν τὰ Διονύσια, ἡ ἑορτὴ δηλ. τοῦ θεοῦ τοῦ οἴνου καὶ τῆς βλαστήσεως. Οἱ νέοι μετημφιεσμένοι εἰς Σατύρους διήρχοντο τὴν πόλιν, ἔφθαναν εἰς τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ, ἐκεῖ ἔψαλλαν, ἐχόρευαν καὶ ἔκαμναν ἀστεῖα πρὸ τοῦ βωμοῦ. Μὲ τὸν καιρὸν ἡ ἑορτὴ αὐτὴ ἔλαβε μεγάλην σπουδαιότητα.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟΝ

Αἱ ἑορταὶ τῶν ἀρχαίων ἔδωσαν μεγάλην ὥθησιν εἰς τὴν καλλιτεχνίαν. Οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ μουσικοὶ ἔψαλλαν τὴν χαρὰν καὶ τὴν συγκίνησιν τῶν τελετῶν, οἱ γλύπται καὶ οἱ ζωγράφοι ἔλαβαν πρότυπα ἀπὸ τὰ σώματα τῶν νέων, τοὺς ὁποίους ἔβλεπαν εἰς τὰς ἑορτάς. Ὁ Φειδίας ἐσκάλισεν ἐπάνω εἰς τὸν Παρθενῶνα τὴν *Πομπὴν τῶν Παναθηναίων* καὶ τὰ τεμάχια, τὰ ὁποῖα σφύζονται, δεικνύουν τὴν μεγάλην τέχνην μαζὶ καὶ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐγένειαν τῶν μορφῶν.

Τὸ σημαντικώτερον ὅμως εἶναι ὅτι ἀπὸ τὴν ἑορτὴν τοῦ Διονύσου ἐγεννήθη τὸ θέατρον εἰς τὰς Ἀθήνας. Εἰς τὴν ἑορτὴν αὐτὴν οἱ νέοι μετημφιεσμένοι εἰς σατύρους παρίστανον τὰ κατορθώματα καὶ τὰ παθήματα τοῦ Διονύσου. Ἀργότερα ἄρχισαν νὰ παίζουσι ἐπεισόδια ἀπὸ τὴν ζωὴν ἄλλων θεῶν καὶ ἡρώων. Ἡ πολιτεία εἶδε τὴν ὠφέλειαν, ἡ ὁποία ἦτο δυνατόν νὰ προέλθῃ ἀπ' αὐτὰς τὰς παραστάσεις, καὶ τὰς ἐπροστάτευσεν μ' ὅλα τὰ μέσα. Οἱ Ἀθηναῖοι μὲ τὴν μεγάλην εὐφυΐαν τῶν ἐτελειοποίησαν τὰς παραστάσεις αὐτὰς καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐδημιουργήθη τὸ θέατρον. Ἀργότερα οἱ Ἀθηναῖοι κατασκεύασαν θναυμάσιον θέατρον ἀπὸ μάρμαρον, τὸ *Θέατρον τοῦ Διονύσου*.

Τὸ θέατρον εἰς τὰς Ἀθήνας ἦτο δημοσία ἐορτή, ἣ ὁποία ἐγένετο ὠρισμένας ἡμέρας τοῦ ἔτους. Τὸ ἀρχαῖον θέατρον ἦτο ὑπαίθριον, εἶχε λίθινα καθίσματα καὶ ἐχώρει 12-15 χιλ. ἀνθρώπους. Οἱ ἠθοποιοὶ ἦσαν μετημφιεσμένοι καὶ ἐφόρουν προσωπίδας. Ὅλη ἡ πόλις ἐτρεχεν εἰς τὸ θέατρον. Ἡ κυβέρνησις ἔδιδε χορήματα εἰς τοὺς ἀπορωτέρους, διὰ νὰ μὴ χάσουν τὸ θέαμα, τὸ ὁποῖον ἦτο διδακτικώτατον. Τὸ θέατρον εἰς τοὺς ἀρχαίους ἦτο ἀληθινὸν σχολεῖον.

Ἐπαιζαν δύο εἰδῶν ἔργα, σοβαρὰ καὶ λυπηρὰ, τὰ ὁποῖα ἔλεγαν *Τραγωδίας*, καὶ ἀστεῖα, τὰ ὁποῖα ἔλεγαν *Κωμωδίας*. Μετ' ὀλίγον μεγάλοι ποιηταὶ ἔγραψαν τραγωδίας καὶ κωμωδίας διὰ τὸ θέατρον. Τὸν ὅον αἰῶνα ἔζησαν τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ ποιηταὶ εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ *Αἰσχύλος*, ὁ *Σοφοκλῆς* καὶ ὁ *Εὐριπίδης* καὶ ὁ περίφημος κωμικὸς ποιητὴς *Ἀριστοφάνης*. Σῶζονται πολλὰ δράματα αὐτῶν τῶν ποιητῶν καὶ εἶναι ἀπὸ τὰ ὠραιότερα ἔργα, ὅσα ἔκαμαν οἱ ἄνθρωποι.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

ΟΙ ΕΜΦΥΛΙΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Ἡ ἀκμὴ τῆς Ἑλλάδος δὲν ἐβάσταξε πολὺ. Ἀκόμη καὶ εἰς τὰ καλύτερα χρόνια δὲν εἶχαν λείψει αἱ φιλονικίαι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Δὲν πέρασαν πενήντα χρόνια ἀπὸ τὴν ναυμαχίαν τῆς Σαλαμῖνος καὶ οἱ Ἕλληνες ἄρχισαν φοβερὸν ἐμφύλιον πόλεμον. Εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπολέμησαν οἱ Σπαρτιάται μὲ τοὺς Ἀθηναίους. Ὑστερα ἐπιάσθησαν οἱ Θηβαῖοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἀργότερα ἔγιναν ἄλλοι ἐμφύλιοι πόλεμοι. Οἱ ἄλλοι Ἕλληνες δὲν ἔμειναν οὐδέτεροι, ἀλλὰ ἐπῆγαν μὲ τὸ ἓνα ἢ μὲ τὸ ἄλλο μέρος. Τοιοῦτοτρόπως ἐπὶ 100 ἔτη ἡ Ἑλλὰς αἰματοκυλίσθη καὶ κατέστρεψε τὰς δυνάμεις της. Ὡστε αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἀνισταθοῦν, ὅταν παρουσιάσθῃ ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος καὶ ἠθέλησε νὰ ἐξουσιάσῃ ὅλην τὴν Ἑλλάδα.

ΑΙΤΙΑ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Κατὰ τὸ μέσον τοῦ 5ου π. Χ. αἰῶνος οἱ Ἕλληνες ἦσαν χωρισμένοι εἰς δύο στρατόπεδα. Ἀπὸ τὸ ἓν μέρος ἦσαν αἱ Ἀθῆναι μὲ τὸ ἰσχυρὸν ναυτικὸν κράτος των. Ἀπὸ τὸ ἄλλο ἡ Σπάρτη μὲ τοὺς συμμάχους της, ἀπὸ τοὺς ὁποίους σημαντικώτεροι ἦσαν οἱ Κορίνθιοι καὶ οἱ Θηβαῖοι. Τὰ δύο ἀντίθετα μέρη ἐμισοῦντο πολὺ. Ὁ κυριώτερος λόγος τῆς ἀντιπαθείας των ἦσαν τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα. Οἱ Ἀθηναῖοι, καθὼς εἶδαμεν, ἦσαν λαμπροὶ ναυτικοὶ καὶ ἔμποροι, εἶχαν μεγάλην βιομηχανίαν καὶ μὲ τὸ δυνατὸν ναυτικὸν των ἐξουσίαζαν τὴν θάλασσαν καὶ ἐμπόδιζαν τοὺς Πελοποννησίους νὰ κινουῦνται ἐλεύθερα. Αὐτὸ ἔβλαπτε πρὸ πάντων τοὺς Κορινθίους, οἱ ὅποιοι δὲν ἤμποροῦσαν πλέον νὰ συναγωνισθοῦν τοὺς Ἀθηναίους εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ οἱ ἀντίπαλοι ἔβλεπαν μὲ ἀνησυχίαν νὰ αὐξάνη ἡ δύναμις τῶν Ἀθηναίων. Εἶχαν τὸν φόβον μήπως ὑποτάξουν καὶ ἐνώσουν ὅλην τὴν Ἑλλάδα ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν των. Τέλος οἱ Σπαρτιᾶται συνηθισμένοι ἀπὸ παλιὰ χρόνια νὰ εἶναι πρῶτοι ἐξήλευαν τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐζήτουν ἀφορμὴν νὰ τοὺς πολεμήσουν. Ἡ ἀφορμὴ ἐδόθη τὸ 431 καὶ τοιοῦτοτρόπως ἤρχισεν ὁ καταστρεπτικὸς διὰ τὴν Ἑλλάδα ἐμφύλιος πόλεμος.

431

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ

Ὁ πόλεμος διήρκεσεν 27 ἔτη, ἀπὸ τοῦ 431-404 π. Χ. καὶ ὠνομάσθη Πελοποννησιακός. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν χρήματα περισσότερα, ἐξουσίαζαν τὴν θάλασσαν καὶ ἦσαν ἐξυπνότεροι καὶ δραστηριώτεροι. Ἐκτὸς τούτου ὅλοι εἶχαν μεγάλην πειθαρχίαν. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν ἀρχὴν ἐφαίνετο ὅτι θὰ νικήσουν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐναντίον οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ σύμμαχοί των δυσκόλως συνεννοοῦντο μετὰξὺ των καὶ δὲν εἶχαν στόλον ἰσχυρὸν οὔτε ἀφθονα χεῖματα.

Κατὰ τὰ πρῶτα δέκα ἔτη ἐπολέμησαν χωρὶς νὰ κατορθώσουν νὰ νικήσῃ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Οἱ Σπαρτιᾶται κάθε χρόνον τὴν ἀνοιξιν ἤρχοντο μὲ στρατὸν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐλεηλάτουν τὴν χώραν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐκλείοντο εἰς τὰ τεῖχη τῆς πόλεως

καὶ μὲ τὸν στόλον τῶν ἔβλαπταν τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. Ἄλλὰ τὸ πλῆθος, τὸ ὁποῖον ἐμαζεύθη εἰς τὰς Ἀθήνας, ἦτο πολὺ καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου ἤλθε μία φοβερὰ ἐπιδημία, ὃ *Λοιμὸς* ὅπως εἶπαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέθαναν χιλιάδες ἀνθρώποι. Ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν αὐτὴν ἀπέθανε καὶ ὃ Περικλῆς.

Ἄλλὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαμαν μὲ δραστηριότητα τὸν πόλεμον. Ὁ ἰσχυρότερος πολιτικὸς τῆς περιόδου αὐτῆς *Κλέων*, πλούσιος βυρσοδέψης, ὃ ὁποῖος εἶχε πλουτήσῃ κατὰ τὸν πόλεμον, ἦτο ὃ ὁπαδὸς τοῦ πολέμου μέχρι ἄκρων. Ἠκολούθησε τὸ σχέδιον τοῦ Περικλέους καὶ ἐπροσπάθησε μάλιστα νὰ τὸ ἐκτελέσῃ ἀκριβέστερον. Τότε ὃ πόλεμος ἔγινε σφοδρότερος. Οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέκλεισαν στενώτερον τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐστενοχώρησαν τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐκεῖνοι διὰ νὰ σπάσουν τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ νὰ κόψουν τὴν συγκοινωνίαν τῶν Ἀθηναίων μὲ τὸν Εὐξείνιον Πόντον, ἀπὸ τὸν ὁποῖον ἔπαιζαν τὸν σίτον, ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν τὴν Θοράκην. Ἔστειλαν λοιπὸν τὸν στρατηγὸν *Βρασίδαν* εἰς τὴν *Ἀμφίπολιν*. Οἱ Ἀθηναῖοι τότε ἔστειλαν ἐναντίον τοῦ τὸν Κλέωνα. Ἐκεῖ ἔγινε μία μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐφονεύθη ὃ Βρασίδης καὶ ὃ Κλέων. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κλέωνος ὑπερίσχυσαν εἰς τὰς Ἀθήνας οἱ φίλοι τῆς εἰρήνης, τῶν ὁποίων ἀρχηγὸς ἦτο ὃ *Νικίας*, ἓνας ἀπὸ τοὺς σεμνοτέρους καὶ ἠθικωτέρους πολιτικοὺς τῶν Ἀθηναίων.

Ἔγινε λοιπὸν ἡ *Νικίειος εἰρήνη* καὶ ὃ πόλεμος ἔπαυσεν, ἀφοῦ διήρκεσε δέκα ἔτη χωρὶς κανεῖς νὰ ὠφεληθῇ.

Η ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝ

Ἡ εἰρήνη διήρκεσε μόνον ἕξ ἔτη. Εἰς τὰς Ἀθήνας ἦσαν μερικὸι νέοι πολιτικοί, οἱ ὁποῖοι εἶχαν συνηθίσει εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἤθελαν μὲ αὐτὸν νὰ δοξασθοῦν καὶ ν' ἀναδειχθοῦν. Ὁ σπουδαιότερος ἀπ' αὐτοὺς ἦτο ὃ *Ἀλκιβιάδης*.

Ὁ Ἀλκιβιάδης κατήγετο ἀπὸ μεγάλην οἰκογένειαν, ἦτο ἀνεψιὸς τοῦ Περικλέους καὶ μαθητὴς τοῦ Σωκράτους. Ἦτο νέος ὠραιότατος καὶ εὐφυέστατος, ἀλλὰ πολὺ φιλόδοξος καὶ χωρὶς σταθερὸν χαρακτῆρα. Εἶχε γίνῃ ἀγαπητὸς εἰς τοὺς Ἀθηναίους περισσότερον διὰ τὰς τρελλὰς του πράξεις παρὰ διὰ τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὴν πατρίδα. Ὁ Ἀλκιβιάδης παρουσίασεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους μεγάλα σχέδια. Ἐλεγεν ὅτι πρέπει νὰ κάμουν μίαν

μεγάλην ἔκστρατείαν νὰ κυριεύσουν τὴν Σικελίαν, νὰ ἐμποδίσουν νὰ ἔρχεσθαι ἀπ' ἐκεῖ σίτος εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ νὰ τὴν ἀποκλείσουν τοιοῦτοτρόπως ἀπ' ὅλα τὰ μέρη.

Ματαιῶς ἐπροσπάθησεν ὁ Νικίας νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ. Ἔδειξε τὰς δυσκολίας καὶ τοὺς κινδύνους τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀλλ' οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἤκουσαν τὴν φρόνιμον συμβουλὴν του καὶ ἀπεφάσισαν τὴν ἔκστρατείαν. Τὸ 415 π.Χ. λοιπὸν ἀνεχώρησαν ἐν μέσῳ ἐνθουσιασμοῦ ἀπὸ τὰς Ἀθήνας 134 πλοῖα καὶ 10 χιλ. στρατός, τὸ ἄνθος δηλαδὴ τῆς ἀθηναϊκῆς δυνάμεως. Ὁ Ἀλκιβιάδης καὶ ὁ Νικίας ἦσαν ἀρχηγοὶ τῆς ἐκστρατείας.

Ὁ στόλος ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἐπροσπάθησαν νὰ λάβουν μὲ τὸ μέρος των τὰς πόλεις τῆς νήσου. Τότε ἐφάνη ἡ δυσκολία τῆς ἐπιχειρήσεως. Τὸ χειρότερον ὅμως ἦτο ὅτι ὁ Ἀλκιβιάδης ἦλθεν εἰς ῥῆξιν μὲ τὴν κυβέρνησιν τῶν Ἀθηναίων. Οἱ Ἀθηναῖοι τὸν ἐπροσκόλεσαν νὰ ἔλθῃ εἰς τὰς Ἀθήνας, διὰ νὰ δικασθῇ διὰ μίαν μεγάλην κατηγορίαν, ἡ ὁποία ἐγένετο ἐναντίον του. Ὁ Ἀλκιβιάδης ἐπροσποιεῖται ὅτι ὑπακούει, εἰσῆλθεν εἰς τὸ πλοῖον του, ἀλλ' ἔφυγεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Ἐπῆγεν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ ἐπρόδωσεν ὅλα τὰ σχέδια τῶν Ἀθηναίων. Ὁ Νικίας ἐν τῷ μεταξύ ἐπολιόρκησε τὰς Συρακούσας, τὴν μεγαλυτέραν δωρικὴν ἀποικίαν. Οἱ Σπαρτιᾶται λοιπὸν κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔστειλαν δυνατὸν στρατὸν εἰς βοήθειαν τῶν Συρακοσίων. Ἀφοῦ ἡ σπαρτιατικὴ βοήθεια ἔφθασεν εἰς τὴν Σικελίαν, τὰ πράγματα ἤλλαξαν πολὺ. Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχαν μεγάλας ἀποτυχίας, ὅλος ἐκεῖνος ὁ λαμπρὸς στόλος των κατεστράφη εἰς τὸν λιμένα τῶν Συρακοσίων, ὁ δὲ στρατός ὅλος παρεδόθη εἰς τοὺς ἐχθροὺς καὶ εὔρην οἰκτρὸν τέλος.

Ἡ μεγάλη αὕτη καταστροφὴ ἀδυνάτισε πολὺ τοὺς Ἀθηναίους. Οἱ ἐχθροὶ ἔλαβαν θάρρος καὶ κατὰ συμβουλὴν τοῦ Ἀλκιβιάδου ἔκαμαν δύο σπουδαίας ἐπιχειρήσεις. Πρῶτον ἔκτισαν εἰς τὴν Δεκέλειαν (Τατόϊ) τῆς Ἀττικῆς φρούριον ἰσχυρόν, ὅπου ἔμεινε πάντοτε στρατός καὶ ἔκαμνεν ἐπιδρομὰς εἰς τὴν Ἀττικὴν. Οἱ κάτοικοι πλεόν ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ μένουν ὅλον τὸ ἔτος κλεισμένοι εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ὑπέφεραν πολὺ. Ἐκτὸς τούτου πολλοὶ δοῦλοι δυσαρεστημένοι ἔφευγαν ἀπὸ τὰ ἀθηναϊκὰ ἔργο-

στάσια καὶ ἐπήγαιναν εἰς τοὺς ἐχθρούς. Διὰ τοῦτο ἡ βιομηχανία τῶν Ἀθηνῶν ἔπαθε πολλὰς ζημίας.

Δεύτερον οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν στόλον εἰς τὰς νήσους καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας. Οἱ σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, οἱ ὅποιοι ἤθελαν ν' ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν των, ἤρχισαν νὰ ἐπαναστατοῦν ὁ ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου. Οἱ Σπαρτιάται συγνενοήθησαν τότε μὲ τοὺς Πέρσας, ἔλαβαν πολλὰ χορήματα ἀπ' αὐτοὺς καὶ κατασκεύασαν δυνατὸν στόλον. Εἰς τὴν κρίσιμον αὐτὴν στιγμήν οἱ Ἀθηναῖοι ἔδειξαν μεγάλην δραστηριότητα, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατὸν πλέον νὰ νικήσουν.

Τέλος οἱ Σπαρτιάται διώρισαν ναύαρχον ἕνα ἄνθρωπον πολὺ ἐπιτήδειον καὶ πονηρότατον, τὸν **Λύσανδρον**. Τὸ 405 π. χ. ὁ Λύσανδρος κατέστρεψε τὸν τελευταῖον ἀθηναϊκὸν στόλον εἰς τοὺς *Αἰγὸς ποταμούς*, εἰς τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου, καὶ κατόπιν ἀπέκλεισε τὸν Πειραιᾶ. Συγχρόνως στρατὸς σπαρτιατικὸς ἦλθεν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἀπέκλεισε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὴν ξηρὰν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἦλθαν εἰς δύσκολον θέσιν. Εἰς τὴν πόλιν ἔγινεν ἐπανάστασις καὶ οἱ ἀριστοκρατικοί, οἱ ὅποιοι ἔλαβαν τὴν ἀρχὴν, ἔκαμαν εἰρήνην μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Ἐδέχθησαν τοὺς ὄρους τοῦ ἐχθροῦ, παρέδωκαν τὸν ὑπολειπόμενον στόλον καὶ ἀνεγνώρισαν τὴν κυριαρχίαν τῶν Σπαρτιατῶν. Τότε οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ σύμμαχοι ἐκοήμνισαν τὰ Μακρὰ τεῖχη καὶ τὰ τεῖχη τοῦ Πειραιῶς ὑπὸ τὸν ἥγον τῶν αὐτῶν.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Ὁ Πελοποννησιακὸς πόλεμος ἦτο μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Χιλιάδες ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν, πόλεις μεγάλαι καὶ πλούσιαι μετεβλήθησαν εἰς ἐρεῖπια, τὰ κτήματα ἔμειναν ἀκαλλιέργητα, τὰ δάση ἐκόπησαν, τὰ ζῶα ὠλιγόστευσαν καὶ ὅλος ὁ πλοῦτος τῆς χώρας ἔπαθεν ἀνεπανόρθωτον καταστροφὴν. Ἀλλὰ τὸ χειρότερον, οἱ Ἕλληνες ἐφανατίσθησαν εἰς τὸν πόλεμον, ἐλησμόνησαν τὰς παλαιὰς τῶν ἀρετὰς καὶ ἔκαμαν πολλὰς ἀγριότητας.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ἀφοῦ οἱ Σπαρτιᾶται κατέστρεψαν τὸ κράτος τῶν Ἀθηναίων, ἔμειναν μόνοι κύριοι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' ἔδειξαν πολὺ κακὴν συμπεριφορὰν. Εἰς ὅλας τὰς πόλεις κατέλυσαν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἔδωσαν τὴν ἐξουσίαν εἰς τοὺς ἀριστοκρατικούς, ἔβαλαν φρουρὰν εἰς τὰς πόλεις καὶ διώρισαν δικούς των διοικητάς, τοὺς ὁποίους ὠνόμαζαν **Ἀρμοστιάς**. Τότε ἐπεκράτησε μεγάλη ἀκαταστασία εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ὅλα τὰ μέρη ἐγένοντο ἐπαναστάσεις καὶ πολιτικαὶ ταραχαί. Οἱ δημοκρατικοὶ ἤναγκάσθησαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν πατρίδα των καὶ ἐγύριζαν ὡς τυχοδιῶνται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ. Πολλοὶ ἔφυγαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἔγιναν μισθοφόροι εἰς τοὺς σατραπᾶς τῆς Περσίας.

ΟΙ ΤΡΙΑΚΟΝΤΑ ΤΥΡΑΝΝΟΙ—ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΣ

Ἡ μεγαλυτέρα ταραχὴ ἐγένετο εἰς τὰς Ἀθήνας. Οἱ Σπαρτιᾶται ἔβαλαν φρουρὰν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως ἔδωσαν εἰς 30 ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ ἀριστοκρατικὸν κόμμα, οἱ ὁποῖοι διὰ τὴν κακὴν καὶ τυραννικὴν διοίκησιν ὠνομάσθησαν **Τριάκοντα Τύραννοι**.

Οἱ Τριάκοντα ἀφώπλισαν ὅλους τοὺς πολίτας ἐκτὸς μόνον τριῶν χιλιάδων ὀπαδῶν των. Ὅλους τοὺς δημοκρατικούς κατέδιδξαν μὲ τρόπον σκληρόν. Πολλοὺς κατέδικασαν εἰς θάνατον, ἄλλους ἐξώρισαν καὶ ἐδήμευσαν τὴν περιουσίαν των. Ἀρχηγοὶ τῶν Τριάκοντα Τυράννων ἦσαν ὁ **Κριτίας** καὶ ὁ **Θηραμένης**. Ὁ Κριτίας, ὁ ὁποῖος ἦτο ἄλλοτε μαθητὴς τοῦ Σωκράτους, ἐφάνη ὁ χειρότερος ἀπ' ὅλους.

Οἱ δημοκρατικοὶ δὲν ἦσαν ἀσφαλεῖς εἰς τὰς Ἀθήνας. Διὰ τοῦτο ἔφυγαν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ ἐσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη. Οἱ περισσότεροι εὗρισκαν καταφύγιον εἰς τὴν Βοιωτίαν. Ἐκεῖ ἐμαζεύθησαν γύρω εἰς τὸν στρατηγὸν Θρασύβουλον, ὁ ὁποῖος εἶχε διακριθῆ εἰς τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον καὶ εἶχε καλὴν

φήμην. Ὁ Θρασύβουλος ἦτο πολὺ δημοκρατικὸς καὶ ἠγάπα πολὺ τὴν πατρίδα του. Ἔλαβε θάρρος, ἅμα εἶδε τὸ πλῆθος τῶν φυγάδων, καὶ ἀπεφάσισε νὰ ἀπελευθερώσῃ τὴν πατρίδα του ἀπὸ τὴν τυραννίαν τῶν Τριάκοντα. Οἱ δημοκρατικοὶ λοιπὸν μὲ τὸν Θρασύβουλον ἦλθαν εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐκυρίευσαν τὸ φρούριον τῆς **Φυλῆς**, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὸν δρόμον μεταξὺ Ἀθηνῶν καὶ Θηβῶν. Κατόπιν ἐπροχώρησαν καὶ ἐκυρίευσαν τὸν Πειραιᾶ.

Οἱ Τριάκοντα ἐπροσπάθησαν δύο φορὰς νὰ ἀποκρούσουν τὸν Θρασύβουλον, ἀλλ' ἐνίκηθησαν. Τότε ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῆς Σπάρτης. Ἀλλ' εἰς τὴν Σπάρτην δὲν εἶχε πλέον μεγάλην δύναμιν ὁ Λύσανδρος, ὁ ὁποῖος ἦτο φοβερὸς ἐχθρὸς τῆς δημοκρατίας καὶ ὑπεστήριξε πολὺ τοὺς Τριάκοντα. Οἱ Σπαρτιαταὶ λοιπὸν ἀπεφάσισαν νὰ συμφιλώσουν τοὺς ἀριστοκρατικοὺς καὶ τοὺς δημοκρατικούς. Οἱ δημοκρατικοὶ εἰσῆλθον τότε εἰς τὰς **403** Ἀθήνας καὶ ἔφεραν πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἀθηναῖοι ἐλευθερώθησαν ἀπὸ τὴν τυραννίαν.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ

Θῦμα τῆς ταραγμένης αὐτῆς ἐποχῆς ἔπεσεν ὁ φιλόσοφος Σωκράτης. Διὰ νὰ ἐννοήσωμεν τι ἦτο ὁ Σωκράτης, τι ἰδέας εἶχε καὶ διατί οἱ Ἀθηναῖοι τὸν κατεδίκασαν εἰς θάνατον, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς παλαιότερα χρόνια.

Ἡ Ἑλλὰς ὕστερα ἀπὸ τὰ μηδικὰ ἦτο εὐτυχημένη. Διὰ τὴν μεγάλην πρόοδόν της εἰς τὰ καλὰ ἐκεῖνα χρόνια ὠμιλῆσαμεν. Τότε μέσα εἰς τὸν πλοῦτον καὶ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ἄλλαξαν αἱ ἰδέαι τῶν ἀνθρώπων. Προτοῦ ἀναπτυχθοῦν ἀκόμη αἱ Ἀθηναίαι, πολλοὶ ἀνθρώποι εἰς τὴν Ἰωνίαν ἔπαυσαν νὰ πιστεύουν εἰς τοὺς παλαιοὺς μύθους. Αὐτοὶ ἤθελαν νὰ ἐξηγήσουν μὲ τὸ λογικόν τους πῶς ἐγινεν ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ, τι εἶναι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου κτλ. Αὐτοὺς τοὺς ὠνόμασαν *Φιλοσόφους*. Εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Περικλέους ἦλθαν εἰς τὰς Ἀθήνας πολλοὶ σοφοὶ ἀπὸ τὰς ἀποικίας, οἱ ὁποῖοι ἐδίδασκαν τοὺς πλουσίους νέους καὶ τοὺς ἐδίδαν τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι θὰ τοὺς κάμουν σοφοὺς καὶ καλοὺς πολιτικούς. Αὐτοὶ ἦσαν οἱ λεγόμενοι *Σοφισταί*. Ἀλλ' ἡ διδασκαλία των ἦτο πολλακίς ἐπιβλαβής, διότι ἔλεγαν εἰς τοὺς μαθητάς των ὅτι δὲν ὑπάρχει δίκαιον εἰς τὸν κόσμον καὶ ὅτι τὸ πᾶν εἶναι νὰ προοδεύσῃ, ἀδιάφορον μὲ ποῖον μέσον.

Τότε ἐφάνη εἰς τὰς Ἀθήνας ἕνας περίεργος ἄνθρωπος, ὁ **Σωκράτης**. Ἐγύριζε διαρκῶς εἰς τοὺς δρόμους, ἐπῆγαιεν εἰς τὰς παλαιστράς καὶ εἰς τὰ καταστήματα καὶ ἄνοιγε συζητήσιν διὰ διάφορα ζητήματα. Ἐγίνε πολὺ γνωστὸς καὶ πολλοὶ νέοι τῶν καλῶν οἰκογενειῶν ἔτρεχαν νὰ τὸν ἀκούσουν, ὅπως π.χ. ὁ Ἀλκιβιάδης, ὁ Κρίτων, ὁ Πλάτων, ὁ Ξενοφῶν καὶ πολλοὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι τὸν ἠγάπησαν καὶ ἐγίναν μαθηταὶ του. Ὁ Σωκράτης ἐπολέμησε τοὺς σοφιστὰς. Ἦθελε νὰ δείξη ὅτι ὑπάρχει ἀλήθεια καὶ δίκαιον καὶ ὅτι δὲν ἔχει μεγάλην ἀξίαν νὰ ἐπιτύχη καὶ νὰ προουδέσῃ κανεὶς, ἀλλὰ νὰ γίνῃ τίμιος καὶ καλὸς ἄνθρωπος.

Ὁ Σωκράτης ἔζησεν εἰς τὰ ταραγμένα ἔτη τῶν Ἀθηναίων, ὅταν ἐγίνοντο καταστροφαὶ καὶ ἐπαναστάσεις μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον. Ὁ λαὸς εἶχε τὴν ἰδέαν, ὅτι διὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως πταΐουν οἱ σοφισταὶ μὲ τὴν κακὴν διδασκαλίαν των. Ἐνόμιζε δὲ ὅτι καὶ ὁ Σωκράτης ἦτο σοφιστής. Μερικοὶ συκοφάνται λοιπὸν κατηγοροῦσαν τὸν Σωκράτην ὅτι δὲν πιστεύει εἰς τοὺς θεοὺς καὶ ὀδηγεῖ εἰς κακὸν δρόμον τοὺς νέους καὶ οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν τὸν γέροντα φιλόσοφον εἰς θάνατον. Ἦσυχος καὶ ἀτάραχος ἔπαιε τὸ δηλητήριον καὶ ἀπέθανεν ἐνθαρρύνων τοὺς μαθητὰς του ὅτι πηγαίνει εἰς καλύτεραν ζωὴν.

Ἡ διδασκαλία του ὁμως δὲν ἔσβυσε. Τὴν συνέχισαν καὶ τὴν ἀνέπτυξαν οἱ μαθηταὶ του. Ὁ ἐξοχώτερος ἀπὸ αὐτοὺς ἦτο ὁ **Πλάτων**, ἄνθρωπος μὲ δυνατὸν νοῦν καὶ συγγραφεὺς μεγάλος. Αὐτὸς ἔκαμε γνωστὴν τὴν διδασκαλίαν του εἰς ὅλον τὸν κόσμον μὲ τὰ περίφημα συγγράμματά του, διότι ὁ ἴδιος ὁ Σωκράτης δὲν εἶχε γράφει τίποτε. Μαθητὴς τοῦ Πλάτωνος ἦτο ὁ **Ἀριστοτέλης**, ὁ ὁποῖος κατήγετο ἀπὸ τὰ Στάγειρα τῆς Μακεδονίας καὶ ἐγίνεν ὁ μεγαλύτερος σοφὸς τῆς ἀρχαιότητος.

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΙΣ

Πολλοὶ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι εἶχαν φύγει ἀπὸ τὴν πατρίδα των ἕνεκα τῶν πολιτικῶν ταραχῶν, ἐπῆγαν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ ἐγίναν μισθοφόροι εἰς τοὺς σατράπας. Τότε ὁ μικρότερος υἱὸς τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας **Κῦρος**, ὁ ὁποῖος ἦτο σατράπης εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ἔλαβεν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του 10 χιλ. περί-

που μισθοφόρους, ξμάζευσε και ἀρκετὸν περσικὸν στρατὸν και ἀπεφάσισε νὰ καταβιάσῃ ἀπὸ τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του **Ἀρταξέρξη**ν και νὰ γίνῃ ὁ ἴδιος βασιλεὺς. Ἐπροχώρησε λοιπὸν μὲ τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Ἀσίας ἕως τὴν Μεσοποταμίαν. Ἐκεῖ ὅμως ἐφρονεύθη εἰς τὴν μάχην (401-400). Οἱ δὲ Ἕλληνες μὲ πολλὰς δυσκολίας κατώρθωσαν νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὰ βάθη τῆς Ἀσίας εἰς τὰ παράλια τοῦ Εὐξεινοῦ

401

Πόντου. Αὐτὴ εἶναι ἡ περίφημος **Κύρου Ἀνάβασις**, τὴν ὁποίαν μᾶς περιγράφει ὁ Ξενοφῶν εἰς τὸ σύγγραμμα του.

Ἡ ἐκστρατεία αὐτὴ ἔδειξε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ περσικοῦ κράτους. Οἱ Πέρσαι ὅμως ὅσον ἔβλεπαν τὴν ἀκαταστασίαν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἔπαιρναν θάρρος. Οἱ σατράπαι τοὺς κατέβηκαν εἰς τὰ παράλια και ἐξήτουν νὰ φορολογήσουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις τῆς Μ. Ἀσίας και νὰ τὰς ὑποτάξουν. Τότε μόνον ἐνόησαν οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀσίας πόσον τοὺς ἔβλαπεν ἡ καταστροφὴ τοῦ ἀθηναϊκοῦ στόλου και τοῦ ἀθηναϊκοῦ κράτους. Ὅσον εἶχαν δύναμιν και ἐξουσίαζαν τὴν θάλασσαν οἱ Ἀθηναῖοι, οἱ Πέρσαι δὲν ἐτόλμουσαν νὰ πειράξουν τὰς ἑλληνικὰς πόλεις.

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΑΓΗΣΙΛΑΟΥ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βοηθήσουν τοὺς Ἕλληνας τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐστειλαν λοιπὸν στρατὸν και ἄρχισαν πόλεμον κατὰ τῶν Περσῶν. Ἀρχηγὸς τοῦ ἑλληνικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ περίφημος βασιλεὺς τῆς Σπάρτης **Ἀγησίλαος**. Ὁ Ἀγησίλαος ἦτο χαλὸς και μικρόσωμος, ἀλλ' εἶχε γενναίαν ψυχὴν και μεγάλα σχέδια. Ἐνίκησε πολλάκις τοὺς Πέρσας και ἐσκέφθη νὰ καταλύσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἀλλὰ τὰ σχέδια τοῦ Ἀγησίλαου ἐματαίωσαν οἱ ἄλλοι Ἕλληνες.

Οἱ Πέρσαι δηλαδὴ διὰ ν' ἀναγκάσουν τὸν Ἀγησίλαον νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν Ἀσίαν, ἔστειλαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἑλλάδος, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰς τὴν Κόρινθον, εἰς τὰς Θήβας, εἰς τὸ Ἄργος, πολλὰ χρήματα και οἱ διάφοροι δήτορες κατώρθωσαν νὰ φανατίσουν τοὺς Ἕλληνας κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν και ἔκαμαν συμμαχίαν ἐναντίον των. Ὁ Ἀγησίλαος μὲ μεγάλην του λύπην ἄφησε τὰ μεγάλα σχέδιά του. Ἐπειδὴ ἡ θάλασσα δὲν ἦτο ἀσφαλὴς, ἠναγκάσθη νὰ γυρίσῃ διὰ Ξηρᾶς εἰς τὴν πατρίδα του. Ἐπέ-

ρασε μὲ τὸν στρατὸν τοῦ τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, τὴν Θεσσαλίαν, τὴν Φωκίδα καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Πέντε ἔτη ἐπολέμησαν οἱ σύμμαχοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτας καὶ ἔγιναν πάλιν μεγάλαι καταστροφαί.

Εἰς τὴν θάλασσαν ὁ ἀθηναῖος στρατηγὸς **Κόνων**, ὁ ὁποῖος εἶχε διαφύγει τὴν καταστροφὴν εἰς τοὺς Αἰγὸς Ποταμούς, κατώρθωσε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τοὺς Πέρσας, ἔκαμε στόλον, ἔλαβε μαζί του καὶ φοινικικὰ πλοῖα καὶ κατέστρεψε τὸν σπαρτιατικὸν στόλον. Παρουσιάσθη τότε εἰς τὰ ἑλληνικὰ νερά, ἔπλευσεν εἰς τὸν Πειραιᾶ καὶ ἔκτισε πάλιν τὰ Μακρὰ τεῖχη. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔλαβαν θάρρος τότε καὶ ἐπροσπάθησαν νὰ δημιουργή- **394** σουν πάλιν τὸ κράτος των. Πολλὰ παράλιαι πόλεις καὶ νῆσοι ἔγιναν σύμμαχοι τῶν Ἀθηναίων, διότι ἔβλεπαν ὅτι αὐτοὶ μόνον ἤμποροῦσαν νὰ τοὺς σώσουν ἀπὸ τὸν περσικὸν κίνδυνον.

Η ΕΙΡΗΝΗ ΤΟΥ ΑΝΤΑΚΙΔΑ

Τὸ τέλος τοῦ πολέμου τῶν Σπαρτιατῶν μὲ τοὺς Πέρσας ἦτο ἄδοξον. Οἱ Σπαρτιάται ἔστειλαν εἰς τὸν Μέγαν βασι- **386** λέα ἓνα ἀντιπρόσωπον, τὸν Ἀντακίδα, ὁ ὁποῖος ἔκαμεν εἰρήνην. Οἱ ὅροι τῆς εἰρήνης ἦσαν ἐξευτελιστικοὶ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις τῆς Ἀσίας, αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἀποκτήσει τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὸ αἷμα των, ἐδίδοντο εἰς τὸν Μέγαν Βασιλέα. Αἱ δὲ πόλεις τῆς Ἑλλάδος ἔπρεπε νὰ εἶναι ὅλαι ἀνεξάρτητοι, δηλαδὴ δὲν ἐπετρέπετο εἰς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἰδρῶσουν κράτος ὅπως ἄλλοτε.

Ἡ ἡγεμονία τῆς Σπάρτης διήρκεσε 25 ἔτη (404-379). Ἀλλὰ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συγκριθῇ μὲ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων. Διότι οἱ μὲν Ἀθηναῖοι μᾶς ἄφησαν ὡς ἐνθύμιον τῆς ἡγεμονίας των τὸν ἀξιοθαύμαστον πολιτισμὸν τῶν χρόνων τοῦ Περικλέους ἐνῶ οἱ Σπαρτιάται τὴν εἰρήνην τοῦ Ἀντακίδα, ἡ ὁποία ἐντρόπιασε τὴν Ἑλλάδα.

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

ΑΙ ΘΗΒΑΙ

Αἱ Θῆβαι ἦσαν ἡ μεγαλύτερα καὶ σπουδαιότερα πόλις τῆς Βοιωτίας. Εἶχε πάντοτε ἐπιθυμίαν νὰ κάμῃ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἕνα κράτος δυνατὸν ὅπως ἔκαμαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Ἀττικὴν καὶ οἱ Σπαρτιάται εἰς τὴν Λακωνικὴν. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀρχὴν τοὺς ἐμπόδισαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ δι' αὐτὸ οἱ Θηβαῖοι ἦσαν ἐχθροὶ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔγιναν σύμμαχοι μὲ τοὺς Σπαρτιάτας. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἐκυβερνοῦσαν τὴν πόλιν οἱ ἀριστοκρατικοί. Μετὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ὅμως ἀφοῦ κατεστράφη τὸ κράτος τῶν Ἀθηνῶν, ἤλπιζαν νὰ πραγματοποιήσουν τὸ ὄνειρόν των. Ἄλλὰ τότε τοὺς ἐμπόδισαν οἱ Σπαρτιάται. Δι' αὐτὸ συνεννοήθησαν μὲ τοὺς Ἀθηναίους καὶ ὑπερίσχυσαν εἰς τὰς Θήβας οἱ δημοκρατικοί. Ἐπειδὴ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται δὲν εἶχαν μεγάλην δύναμιν, οἱ Θηβαῖοι κατώρθωσαν νὰ κάμουν κράτος ἀρκετὰ ἰσχυρόν. Τότε ἔζησαν εἰς τὰς Θήβας δύο σπουδαῖοι ἄνδρες, ὁ **Πελοπίδας** καὶ ὁ **Ἐπαμεινώνδας**, οἱ ὁποῖοι ἐδόξασαν τὴν πατρίδα των.

Ο ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝΕΙ ΤΑΣ ΘΗΒΑΣ

Οἱ Σπαρτιάται διὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Θηβῶν, ἔκαμαν μίαν πολὺν ἄδικον προᾶξιν. Τὸ 383 ἐνῶ ἦτο εἰρήνη, ἔστειλαν στρατόν, ὁ ὁποῖος εἰσῆλθεν αἰφνιδιαστικῶς εἰς τὴν πόλιν, ἐφόνευσε τοὺς ἀρχηγοὺς τῶν δημοκρατικῶν καὶ ἔβαλε φρουρὰν εἰς τὴν *Καδμείαν*, τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν. Οἱ δημοκρατικοὶ ἐσκορπίσθησαν εἰς διάφορα μέρη καὶ οἱ περισσότεροι ἐπῆγαν εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἐκεῖ εἶχε καταφύγει καὶ ὁ Πελοπίδας, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους Θηβαίους. Οἱ δημοκρατικοὶ μὲ ἀρχηγὸν τὸν Πελοπίδαν ἀπεφάσισαν νὰ ἐλευθερώσουν τὴν πατρίδα των. Ἐξέκίνησαν λοιπὸν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας, ἐφόρεσαν ἐνδύματα βοσκῶν

καὶ μίαν χειμερινὴν νύκτα εἰσῆλθον εἰς τὴν πόλιν, ἐφόνευσαν ταὺς ἀρχηγοὺς τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἠνάγκασαν τὴν σπαρτιατικὴν φρουρὰν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν πόλιν. Τοιουτοτρόπως ἐλευθερώθησαν αἱ Θῆβαι.

ΟΙ ΘΗΒΑΙΟΙ ΝΙΚΟΥΝ ΤΟΥΣ ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΣ

Ἀπὸ τότε ἤρχισαν νὰ προσδεύουν οἱ Θηβαῖοι. Αἱ πόλεις τῆς Βοιωτίας ἐνώθησαν μετ' αὐτοὺς εἰς ἓνα κράτος καὶ ὁ Πελοπίδας μετ' τὸν Ἐπαμεινώνδαν διωργάνωσαν τὸν θηβαϊκὸν στρατὸν καὶ ἐφάνησαν πολὺ καλοὶ στρατηγοὶ καὶ διπλωμάται. Ὁ Πελοπίδας ἔκαμε τὸν περίφημον *Ἰερὸν Λόγον*, ὁ ὁποῖος ἀπετελεῖτο ἀπὸ 300 νέους. Οἱ νέοι αὐτοὶ ἦσαν ὠρτισμένοι νὰ μὴ φύγουν ἔμπρὸς εἰς τὸν ἐχθρὸν καὶ νὰ πολεμήσουν ἕως τὸ τέλος ὁ ἓνας κοντὰ εἰς τὸν ἄλλον.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἀνησύχησαν καὶ ἔστειλαν στρατὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν. Τὸ 371 εἰς τὰ *Λεῦκτρα* τῆς Βοιωτίας ἔγινε 371 μία δυνατὴ μάχη. Σπαρτιᾶται καὶ Θηβαῖοι ἐπολέμησαν μετ' αἰσῶμα. Ἄλλ' ἡ σπαρτιατικὴ φάλαγξ ἔπαθε καταστροφὴν. 400 Σπαρτιᾶται ἔσκέπασαν τὸ πεδίον τῆς μάχης. Αὐτὸ ἦτο μεγάλη συμφορὰ διὰ τὴν Σπάρτην, ἡ ὁποία εἶχε χάσει παρὰ πολλοὺς ἀνθρώπους εἰς τοὺς πολέμους. Οἱ ἄλλοι Σπαρτιᾶται ἐτρόπησαν εἰς φυγὴν παρὰ τὴν ἀρχαίαν συνθήειάν των. Ἡ νίκη τῶν Θηβαίων ἔκαμε μεγάλην ἐντίπωσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, διότι πρῶτην φορὰν σπαρτιατικὸς στρατὸς ἐνίκηθη εἰς τὴν ξηρὰν.

ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΣΠΑΡΤΙΑΤΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μετὰ τὴν νίκην εἰς τὰ Λεῦκτρα ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπῆγε μετ' στρατὸν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἐπανεστάτησεν ὅλας τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι εἶχαν δυσαρρεσκείας μετ' τοὺς Σπαρτιᾶτας, καὶ ἐπροχώρησε πολὺ κοντὰ εἰς τὴν Σπάρτην. Πρῶτην φορὰν οἱ Σπαρτιᾶται εἶδαν ἐχθρικὸν στρατὸν ἔμπρὸς εἰς τὴν πόλιν καὶ αἱ γυναῖκες ἔβλεπαν μετ' φόβον τὸν καπνόν, ποὺ ἔβγαναν ἀπὸ τὸ ἐχθρικὸν στρατόπεδον. Ἄλλ' ὁ γέρον *Ἀγησίλαος* ἀπεφάσισε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν πατρίδα του μέχρι θανάτου. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἅμα ἔμαθεν αὐτό, δὲν ἐτόλμησε νὰ προσβάλλῃ τὴν πόλιν. Ἄλλὰ τὸ κράτος τῶν Σπαρτιᾶτων εἶχε διαλυθῆ. Οἱ σύμμαχοί των εἰς τὴν

Πελοπόννησον τοὺς ἄφησαν καὶ ἀπὸ τότε ἡ Σπάρτη δὲν εἶχε πλέον δύναμιν.

· Η ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ ΜΑΧΗ

Τὸ 362 πάλιν ὁ Ἐπαμεινώνδας ἔξεστράτευσεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Τότε ἔγινε μία μεγάλη μίχη κοντὰ εἰς τὴν **Μαντινείαν**, ἡ ὁποία ἦτο πόλις τῆς Ἀρκαδίας. Εἰς τὴν μάχην αὐτὴν ἐνίκησαν πάλιν οἱ Θηβαῖοι, ἀλλ' ἔχασαν τὸν ἀρχηγόν των. Ὁ Ἐπαμεινώνδας ἐπληγώθη εἰς τὴν μάχην καὶ ἀπέθανεν. Οἱ Θηβαῖοι δὲν κατώρθωσαν νὰ ὠφεληθοῦν ἀπὸ τὴν νίκην τῆς Μαντινείας. Εἶχαν χάσει καὶ αὐτοὶ πολλοὺς ἀνθρώπους εἰς τοὺς πολέμους. Δὲν εἶχαν τώρα πλέον καλοὺς ἀρχηγούς, διότι ὀλίγα χρόνια πρὶν εἶχεν ἀποθάνει καὶ ὁ Πελοπίδας. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν δύο μεγάλων ἀνδρῶν οἱ Θηβαῖοι ἤρχισαν νὰ χάνουν τὴν δύναμίν των καὶ περιορίσθησαν μόνον εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Βοιωτίας.

· Η ΕΛΛΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ ΜΑΧΗΝ

Ὑστερα ἀπὸ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας ἡ κατάστασις εἰς τὴν Ἑλλάδα ἦτο πραγματικῶς θλιβερά. Ὅλαι αἱ πόλεις εἶχαν ἀδυνατίσει ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους. Ἡ Σπάρτη εἶχε χάσει τὸ μεγαλύτερον μέρος ἀπὸ τοὺς ἀνδρας της καὶ εἰς ὅλα τὰ μέρη ὁ πόλεμος εἶχεν ἀφήσει καταστροφὰς καὶ ἐρεῖπια. Οὔτε αἱ Ἀθηναὶ οὔτε ἡ Σπάρτη οὔτε αἱ Θῆβαι ἦσαν εἰς θέσιν νὰ ἐπιβάλουν τὴν ἡγεμονίαν των εἰς τὴν Ἑλλάδα. Εἰς τὰς πόλεις μέσα ἐγίνοντο μεγάλαι ταραχαί. Αἱ ἑλληνικαὶ πόλεις δὲν εἶχαν πλέον τὴν δύναμιν νὰ κάμουν μεγάλα ἔργα. Ὁ Ἀγησίλαος ἀπέθανε γεμῆτος ἀπὸ πικρίαν ἕνα ἔτος μετὰ τὴν μάχην τῆς Μαντινείας καὶ ἔλεγεν ὅταν ἀπέθνησκεν ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀλληλοσπαράζονται ἀντὶ νὰ ἐνώσουν τὰς δυνάμεις των ἐναντίον τῶν βαρβάρων.

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ

ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

ΧΩΡΑ—ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Εἰς τὰ βόρεια τῆς Θεσσαλίας εἶναι τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Ἑλλάδος, ὁ Ὀλύμπος. Πέραν τοῦ Ὀλύμπου εἶναι ἡ Μακεδονία. Ἡ Μακεδονία ἔχει μεγάλα καὶ ὑψηλὰ βουνά, σκεπασμένα μὲ δάση. Μεταξὺ τῶν βουνῶν αὐτῶν σχηματίζονται πεδιάδες ἀρκετὰ μεγάλα καὶ εὐφοροὶ, διότι μέσα ἐκεῖ τρέχουν μεγάλοι ποταμοί. Οἱ μεγαλύτεροι ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας ἦσαν ὁ Ἄξιός, ὁ Στρυμῶν καὶ ὁ Ἀλιάκμων. Εἰς τὴν χώραν αὐτὴν εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἀπὸ παλαιὰ χρόνια μία φυλὴ ἑλληνικὴ, οἱ Μακεδόνες.

Οἱ Μακεδόνες ἦσαν εὖρωστοι χωρικοὶ, φιλοπόλεμοι καὶ ἀριστοὶ κυνηγοί. Ἀλλὰ ἐπὶ πολὺν καιρὸν δὲν εἶχαν μεγάλην ἐπικοινωνίαν μὲ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας. Διὰ τοῦτο δὲν ἦσαν πολὺ ἀνεπτυγμένοι καὶ δὲν ἔλαβαν ἕως τώρα σημαντικὸν μέρος εἰς τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν. Τὴν χώραν ἐκυβερνοῦσαν βασιλεῖς, οἱ ὁποῖοι εἶχαν πρωτεύουσαν τὴν Ἔδεσσαν. Ἡ Ἔδεσσα ἦτο μικρὰ καὶ ἀπόκεντρος πόλις μακριὰ ἀπὸ τὴν θάλασσαν.

Εἰς τὰ παραλία τῆς Μακεδονίας ἦσαν ἑλληνικαὶ ἀποικίαι, αἱ ὁποῖαι ἔκσμαν τὸ ἐμπόριον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας. Δι' αὐτὸ ἡ Μακεδονία δὲν εἶχε διέξοδον εἰς τὴν θάλασσαν καὶ πολλὰ χρόνια οἱ Μακεδόνες ἔμειναν ἀποκλεισμένοι εἰς τὰ μεσόγεια. Τὰς ἀποικίας τῆς παραλίας ἐξουσίαζαν πολὺν καιρὸν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἡ γειτονία μὲ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις καὶ ἰδίως μὲ τοὺς Ἀθηναίους ὠφέλησε πολὺ τοὺς Μακεδόνας, οἱ ὁποῖοι ἄρχισαν ν' ἀναπτύσσονται. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς εὐγενεῖς ἤθελαν νὰ ζοῦν ὅπως οἱ Ἕλληνες τῶν πολιτισμένων μερῶν, ἔλαβαν τὰς συνηθείας των καὶ ἐπροσζάλεσαν μορφωμένους δασκάλους διὰ τὰ τέκνα των.

Οἱ Μακεδόνες παρετήρησαν ὅτι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐξέλθουν εἰς

τὴν Θάλασσαν. Τότε οἱ βασιλεῖς τῶν ἄφησαν τὴν Ἔδεσσαν καὶ ἔκτισαν νέαν πρωτεύουσαν, τὴν **Πέλλαν** (Γιανιτσά), ἡ ὁποία ἦτο πλησιέστερον εἰς τὴν Θάλασσαν.

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ (359—336)

Ἡ Μακεδονία ἤρχισε ν' ἀναπτύσσεται εἰς τὰ μέσα τοῦ 4ου αἰῶνος. Εἶχε τότε ἕνα σπουδαῖον βασιλέα, ὁ ὁποῖος ὠνομάζετο **359** **Φίλιππος Β΄**. Ὁ Φίλιππος ἐγίνε βασιλεὺς τὸ 359 π. Χ. καὶ ἐβασίλευσεν ἕως τὸ 336. Ἦτο εὐφυῆς καὶ ἐργατικὸς καὶ πρώτης τάξεως διπλωμάτης. Τὸ ὄνειρόν του ἦτο νὰ μεγαλώσῃ τὸ κράτος του.

Ὅταν ἦτο νέος, ἔμεινε ὡς ὄμιλος εἰς τὰς Θήβας, ὅπου εἶδε καὶ ἔμαθε πολλά. Ἐκεῖ ἐγνώρισε τὴν πολεμικὴν τέχνην τῶν Ἑλλήνων καὶ εἶδε ἀπὸ πλησίον τὴν μεγάλην διαίρεσιν τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, τὰ πάθη τῶν καὶ τὰς ἀδυναμίας τῶν. Ὅταν ἐγίνε βασιλεὺς, πρώτη του φροντίς ἦτο νὰ καταρτίσῃ δυνατὸν στρατόν.

Η ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΗ ΦΑΛΑΓΞ

Ὁ Φίλιππος ἔκαμεν ἕνα σπουδαιότατον νεωτερισμὸν εἰς τὸν στρατόν. Εἰς τὸ μέτωπον τοῦ στρατεύματος ἔβαλε 256 στρατιώτας καὶ εἰς τὸ βάθος 16. Ὅστε ὅλον τὸ τάγμα εἶχε 4096 ἄνδρας. Εἰς τοὺς στρατιώτας ἔδωσε ἕνα νέον εἶδος δόρυ, τὸ ὁποῖον εἶχε μῆκος 6.30 μ. καὶ ὠνομάζετο *σάρισσα*. Τὸ δόρυ αὐτὸ ἦτο τόσον μακρὸν, ὥστε καὶ τοῦ τελευταίου στρατιώτου ἐφθάνεν ἕως τὴν πρώτην γραμμὴν. Τοιοῦτοτρόπως ἐσχηματίζετο ἕνα σῶμα πυκνὸν καὶ ἀδιαπέραστον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐμπρὸς ἕνα διάσος ἀπὸ δόρατα. Αὕτη εἶναι ἡ περίφημος **μακεδονικὴ φάλαγξ**.

Ἡ φάλαγξ ἀποτελοῦσε τὸ κύριον σῶμα τοῦ μακεδονικοῦ στρατοῦ. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτου οἱ Μακεδόνες εἶχαν ἐπίσης πολὺ καλὸν ἵππικόν. Εἰς τὸ ἵππικὸν κατετάσσοντο οἱ εὐγενεῖς, εἰς τὴν φάλαγγα οἱ εὐρωστοὶ χωρικοὶ τῆς Μακεδονίας, οἱ ὁποῖοι ἦσαν γενναῖοι καὶ σκληραγωγημένοι ἄνθρωποι. Μὲ τὸν ἀξιόλογον αὐτὸν στρατὸν κατώρθωσεν ὁ Φίλιππος νὰ νικήσῃ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας, οἱ ὁποῖοι εἶχαν κουρασθῆ καὶ εἶχαν ἀδυνατίσει ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους.

Ο ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΝΙΚΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ

Ὁ κυριώτερος ἐχθρὸς τοῦ Φιλίππου ἦσαν οἱ Ἀθηναῖοι. Αὐτοὶ ἐξουσίαζαν τὴν παραλία τῆς Μακεδονίας καὶ μὲν οὕτως ἔπρεπε νὰ μετρηθῇ ὁ Φίλιππος, διὰ νὰ καταβῇ εἰς τὴν θάλασσαν. Ἦρξισε λοιπὸν τὸν πόλεμον ἐναντίον τῶν Ἀθηναίων, ὁ ὁποῖος διήρξατο πολλὰ ἔτη. Ἄλλοτε μὲ τὴν δυνάμειν του καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν πονηρίαν του κατώρθωσε νὰ διώξῃ τοὺς Ἀθηναίους ἀπὸ τὰ παραλία.

Εἰς τὰς Ἀθήνας τότε οἱ ἄνθρωποι δὲν εἶχαν πολλὴν ὄρεξιν διὰ πόλεμον. Ἐφρόντιζαν περισσότερον διὰ τὰ συμφέροντα καὶ διὰ τὴν ἀνάπαυσίν των. Ἄλλ' εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ἔζη εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ περιφημὸς ὁῦτως **Δημοσθένης**, ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς θερμοὺς του λόγους ἐζήτησε νὰ ἐξυπνήσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ νὰ τοὺς κάμῃ νὰ ἐννοήσουν πόσον ἐπικίνδυνος ἐχθρὸς ἦτο ὁ Φίλιππος.

Μετ' ὀλίγον ὁ Φίλιππος ἤρξισε νὰ ἀναμνηστικὰ εἰς τὰ πράγματα τῆς Ἑλλάδος. Ἐκυρίευσεν τὴν Θεσσαλίαν καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὰς Θερμοπύλας. Ἐκεῖ τὸν ἐσταμάτησαν τὴν πρώτην φορὰν οἱ Ἀθηναῖοι. Ἀργότερον ὁμοῦς ὁ Φίλιππος εὗρε τὴν εὐκαιρίαν, ἐπέρασεν ἐξαφνικὰ τὰς Θερμοπύλας καὶ ἐκυρίευσεν μίαν σπουδαιοτάτην θέσιν τῆς Φωκίδος, τὴν **Ἐλάτειαν**. Ἀπ' ἐκεῖ ὁ δρόμος ἦτο ἀνοικτὸς διὰ τὴν Ἀττικὴν.

Τότε ὁ Δημοσθένης ἔβαλεν ὅλας του τὰς δυνάμεις καὶ κατώρθωσε νὰ ἐνώσῃ τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Θηβαίους καὶ ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις ἐναντίον τοῦ Φιλίππου. Ἄλλ' ὁ μακεδονικὸς στρατὸς ἐφάνη ἀνώτερος. Τὸ 338 εἰς τὴν **Χαιρώνειαν** τῆς Βοιωτίας ἐγίνε μεγάλη μάχη, εἰς τὴν ὁποίαν ἐνίκη-

Μακεδὼν ὀπλίτης

Ἡ πολεμικὴ τέχνη ἤλλαξε τὸν 4ον αἰῶνα. Ὁ Φίλιππος ἔκαμεν ἕνα σπουδαῖον νεοτερισμόν. Ἐκρέμασε τὴν ἀσπίδα εἰς τὸν λαμὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ ἔδωκεν εἰς τὰς χεῖρας τῶν μακρότατον δόρυ, τὴν σάρισσαν.

σαν οἱ Μακεδόνες. Χίλιοι Ἀθηναῖοι ἐφονεύθησαν καὶ 2 χιλ. ἔπεσαν αἰχμάλωτοι. Ἡ μάχη τῆς Χαιρωνείας ἐσήμαινε τὸ τέλος τῆς ἀνεξαρτησίας τῶν ἐλληνικῶν πόλεων. Καμμία πόλις δὲν ἦτο εἰς θέσιν πλέον ν' ἀντισταθῆ εἰς τὸν Φίλιππον.

ΤΟ ΣΧΕΔΙΟΝ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Ὁ Φίλιππος μετὰ τὴν νίκην ἦτο κύριος ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἐδειξε πολὺ καλὴν συμπεριφορὰν, πρὸ πάντων εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἀφῆκεν ἐλευθέρους τοὺς αἰχμάλωτους καὶ ἔκαμεν εἰρήνην μὲ πολὺ ἐπιεικεῖς ὄρους. Ὑστερα ἐπροσκάλεσεν ὅλους τοὺς Ἕλληνας εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου καὶ ἀνεκοίνωσεν εἰς αὐτοὺς τὰ σχέδιά του. Εἶπε λοιπὸν ὅτι σκοπὸς του δὲν ἦτο νὰ ὑποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα καί, διὰ νὰ τὸν πιστεύσουν οἱ Ἕλληνες, ἐκήρυξεν ὅτι ὅλαι αἱ πόλεις ἀφίνοντο ἀνεξάρτητοι νὰ κυβερνῶνται ὅπως θέλουν. Κατόπιν τοὺς παρεκίνησε νὰ ἐνωθοῦν ὅλοι μαζὶ διὰ νὰ κτυπήσουν τὸ Περσικὸν κράτος. Οἱ Ἕλληνες ἐδέχθησαν τὴν πρότασίν του καὶ τὸν ἔκαμαν ἀρχηγὸν τῶν.

Ὁ Φίλιππος ἐγύρισεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἤρχισε νὰ ἐτοιμάζῃ μεγάλην ἐστρατείαν. κατὰ τῶν Περσῶν. Ἄλλ' ἐνώ ἔκαμε τὰς ἐτοιμασίας, ἐδολοφονήθη τὸ 336 π. Χ.

Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ

Τὸ σχέδιον τοῦ Φιλίππου ἐπραγματοποίησεν ὁ υἱὸς τοῦ Ἀλέξανδρος. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα πρόσωπα τῆς ἱστορίας. Ἐγίνε βασιλεὺς εἰς ἡλικίαν 20 ἐτῶν. Ἀπὸ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἐφάνη ὅτι εἶχε θερμὴν ψυχὴν καὶ δυνατὴν ὁρμὴν νὰ κάμῃ μεγάλας πράξεις καὶ ν' ἀποκτήσῃ δόξαν. Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἔκτακτα σωματικὰ καὶ πνευματικὰ χαρίσματα. Ἦτο δυνατὸς καὶ ὠραῖος. Ἡ κεφαλὴ του μὲ τὴν ξανθὴν καὶ σγουρὴν κόμην του ὁμοιάζε μὲ κεφαλὴν λέοντος. Ὅταν ἤκουε πολεμικοὺς ὕμνους, ἐπήδα ἀπὸ τὴν θέσιν του ὡσὰν νὰ ἤθελε νὰ ριφθῇ εἰς τὴν μάχην. Μόνον αὐτὸς κατώρθωσε νὰ δαμάσῃ τὸν ἄγριον ἵππον **Βουκεφάλαν**, ὁ ὁποῖος ἀργότερα τὸν ἔφερε νικητὴν ἕως τὰς Ἰνδίας. Εἰς τοὺς τρόπους του ἦτο πολὺ ἀπλοῦς καὶ εἰλικρινής. Ἀγαποῦσε τοὺς φίλους του καὶ ἐδείκνυε μεγάλην οἰκειότητα ὡς νὰ μὴ ἦτο υἱὸς βασιλέως. Ἐνίστε ὁμῶς ἦτο παράφορος καὶ ὁρμητικὸς καὶ ἔκαμνε πράξεις, διὰ τὰς ὁποίας κατόπιν μετανοοῖσε πολὺ.

Ἡ *Μέγας Ἀλέξανδρος*

Ἡ προτομὴ αὐτὴ μᾶς δίδει μίαν εἰκόνα τῆς κεφαλῆς τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου. Ἡ κεφαλὴ του μὲ τοὺς ξανθοὺς βοστρύχους ὁμοιάζε μὲ κεφαλὴν λέοντος. Εἶχε στόμα πολὺ μικρὸν καὶ σφικτὰ χεῖλη, τὸ ὁποῖον φανερῶνει θέλησιν.

Εἰς τὴν νεότητά του ἔμαθε νὰ ἱππεύῃ, νὰ μεταχειρίζεται τὰ ὄπλα καὶ νὰ ὀδηγῇ στρατόν. Ἄλλ' ὁ πατήρ του διὰ νὰ τὸν μορφώσῃ καλύτερα, ἐπροσκέλεσεν ἀπὸ τὰς Ἀθήνας τὸν περίφημον φιλόσοφον Ἀριστοτέλην. Ὁ Ἀριστοτέλης ἠθέλησε νὰ μορφώσῃ τὸ πνεῦμά του καὶ ν' ἀνυψώσῃ τὸ φρόνημά του. Μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸν ἐδίδαξε τὰ ποιήματα τοῦ Ὅμηρου, τὰ ὁποῖα ὁ Ἀλέξανδρος ἠγάπησε πολὺ καὶ τὰ ἔφερε πάντοτε μαζί του εἰς τὰς ἐκστρατείας. Ἦθελε νὰ μιμηθῇ τὸν ἥρωα τῆς Ἰλιάδος, τὸν Ἀχιλλέα.

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΧΗΓΟΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος εἶχεν ἀπόφασιν νὰ πραγματοποιήσῃ τὸ παλαιὸν ὄνειρον τῶν Ἑλλήνων, δηλαδή νὰ καταλύσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Ἦλθε λοιπὸν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἐκεῖ ἐπροσκέλεσεν, ὅπως ὁ πατήρ του, ἀντιπροσώπους τῶν ἐλληνικῶν πόλεων εἰς τὴν Κόρινθον. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες ἐκτὸς τῶν Σπαρτιατῶν ἀνεγνώρισαν αὐτὸν ἀρχηγὸν τοῦ πολέμου κατὰ τῶν Περσῶν. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν, διὰ νὰ ἐτοιμάσῃ τὴν ἐκστρατείαν εἰς τὴν Ἀσίαν.

Ἐνῶ ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἔκαμνε πόλεμον εἰς τὴν Θράκην ἐναντίον ἑνὸς βαρβάρου λαοῦ, ἐπανεστάτησαν αἱ Θῆβαι, αἱ Ἀθηναὶ καὶ μερικαὶ ἄλλαι πόλεις. Μὲ καταπληκτικὴν ταχύτητα ἀναχωρεῖ διὰ τὴν Ἑλλάδα. Εἰς ἑπτὰ ἡμέρας ἔφθασεν ἀπὸ τὴν Θράκην εἰς τὰς Θήβας. Αὐτὴν τὴν φορὰν ἐτιμώρησε πολὺ σκληρὰ τοὺς Θηβαίους. Ἐκάλυψε τὴν πόλιν τῶν καὶ τοὺς κατοίκους ἐπώλησεν ὡς δούλους. Εἰς τοὺς Ἀθηναίους ὅμως ἔφάνη πάλιν ἐπεικὴς. Ἀφοῦ τοιοῦτοτρόπως ἠσύχασε τὴν Ἑλλάδα, ἐγύρισεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἔκαμε τὰς ἐτοιμασίας του διὰ τὴν μεγάλην ἐκστρατείαν.

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

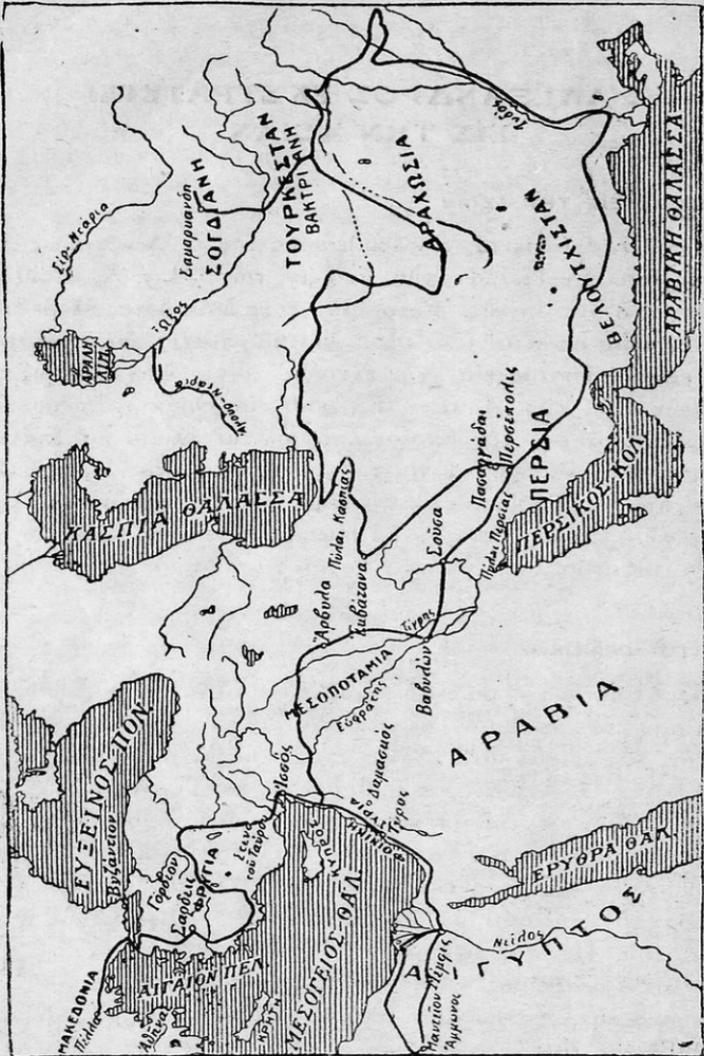
Ἡ ΔΙΑΒΑΣΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ

Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὰς προετοιμασίας του ὁ Ἀλέξανδρος, ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Πέλλαν τὴν ἀνοιξιν τοῦ 334 π. Χ. μὲ 30 χιλ. πεζοὺς καὶ 5 χιλ. ἵππεις. Ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Μακεδόνας ἔλαβε μαζί του ἓνα σῶμα στρατοῦ ἀπὸ τὰς ἑλληνικὰς πόλεις, διότι ἤθελε νὰ δώσῃ εἰς τὴν ἐκστρατείαν τὴν ἔννοιον κοινῆς ἐπιχειρήσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῆς Ἀσίας. Ἐπέρασε τὴν Θράκην, ἔφθασεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, τὸν ὁποῖον ἐπέρασε μὲ πλοῖα, καὶ ἐπάτησε τὴν ἀσιατικὴν ἀκτὴν. Ἡ πρώτη φροντίς του ἦτο νὰ ἐπισκεφθῇ τὰ ἑρεῖπια τῆς Τροίας. Ἐκεῖ ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Ἀχιλλέως, ἐνῶ ὁ πιστὸς φίλος του Ἡφαιστίων ἐστεφάνωσε τὸν τάφον τοῦ Πατρόζλου. Κατόπιν ἤρξατο νὰ προχωρῇ εἰς τὸ ἐσωτερικόν.

ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΓΡΑΝΙΚΟΥ

Οἱ σαυοῦται τοῦ βασιλέως ἠθέλησαν νὰ τὸν σταματήσουν εἰς τὸν Γρανικὸν ποταμόν. Εἶχαν συναθροίσει ἀρκετὸν περσικὸν στρατιόν, ἀλλ' εἶχαν μαζί κ' ἓνα ἰσχυρὸν σῶμα ἀπὸ Ἑλλήνας μισθοφόρους. Ὁ Ἀλέξανδρος ἔφθασεν εἰς τὸν Γρανικὸν πρὸς τὸ ἐσπέρας. Εἶδεν εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην τοῦ ποταμοῦ τὸ περσικὸν ἱππικὸν ἔτοιμον νὰ τὸν ἐμποδίσῃ. Οἱ στρατιῶται του τὸν ἐσυμβούλευσαν νὰ περιμένῃ τὴν πρωΐαν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμῶς ἐροῖσθη εἰς τὸν ποταμόν μὲ τὸ ἱππικὸν καὶ μετὰ φοβερὰν μάχην ἔτρεψε τοὺς Πέρσας εἰς φυγὴν. Εἰς τὴν μάχην ἐκινδύνευσεν ὁ Ἀλέξανδρος νὰ φονευθῇ. Ἐνας Πέρσης ἦτο ἔτοιμος νὰ τὸν κτυπήσῃ ἀπ' ὀπίσω, ἀλλ' ὁ στρατηγὸς Κλεῖτος ἐπρόλαβε καὶ τὸν ἐφόνευσεν.

Οἱ Ἕλληνες εὐρῆκαν πολλὰ λάφυρα εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Περσῶν. Ἀπ' αὐτὰ ὁ Ἀλέξανδρος ἔστειλε μερικὰς ἀσπίδας εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἔγραψε τὰ ἑξῆς: Ἀυτὰς τὰς ἀσπίδας ἀφιερῶ-

Χάρτης τῆς ἐπεκρατείας τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου.

νον εις την Ἀθηῶν οἱ Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀλέξανδρος πλὴν τῶν Λακεδαιμονίων ἀπὸ τὰ λάφυρα τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας. Μετὰ τὴν μάχην τοῦ Γρανικοῦ ὁ Ἀλέξανδρος ἦτο κύριος τῆς Μ. Ἀσίας.

Ο ΓΟΡΔΕΙΟΣ ΔΕΣΜΟΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος εἰσηλθὼν εἰς τὰς Σάρδεις, τὴν παλαιὰν πρωτεύουσαν τοῦ Κροίσου. Ἀπ' ἐκεῖ ἔφθασεν εἰς τὴν πόλιν τῆς Φρυγίας Γόρδιον. Ἐκεῖ ὑπῆρχε μία ἄμαξα, τῆς ὁποίας ὁ τροχός ἦτο δεμένος μὲ τὸν ἄξονα μὲ μεγάλην τέχνην, ὥστε ἦτο πολὺ δύσκολον νὰ λύσῃ κανεὶς τὸν δεσμόν. Ἐλεγαν ὅτι τὴν ἄμαξαν εἶχε δέσει ἓνας παλαιὸς βασιλεὺς τῆς Φρυγίας, ὁ Γόρδιος. Αὐτὸς ἦτο ὁ περίφημος **Γόρδειος δεσμός**. Ὑπῆρχε χρησμός ὅτι ὅποιος τὸν ἔλυε θὰ ἐγίνετο βασιλεὺς τῆς Ἀσίας. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀφοῦ ἐκοπίασεν ἄρκετὰ νὰ λύσῃ τὸν δεσμόν, ἔσυρε τὸ ξίφος του καὶ τὸν ἔκοψε. Μ' αὐτὸ ἠθέλησε νὰ δείξῃ ὅτι οἱ δυνατοὶ ἄνθρωποι κόπτουν τὸν δεσμόν τὸν ὁποῖον δὲν δύναται νὰ λύσῃ.

ΜΑΧΗ ΤΗΣ ΙΣΣΟΥ

Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος κατέβη εἰς τὸ ὄρος τῆς Κιλικίας Ταύρον. Ἐκεῖ ἐνώνοντο οἱ δρόμοι τῆς Μ. Ἀσίας, τῆς Συρίας καὶ Μεσοποταμίας καὶ ὑπάρχει μία πεδιάς πλησίον τῆς πόλεως Ἰσσοῦ. Εἰς τὸ μέρος αὐτὸ ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν Δαρεῖος εἶχε μαζεύσει 400 χιλ. στρατόν. Ὁ Ἀλέξανδρος ὄρμησεν ἀμέσως ἐναντίον τοῦ περσικοῦ στρατοῦ. Μὲ τὴν φάλαγγα κατόρθωσε νὰ χωρίσῃ εἰς δύο τοὺς Πέρσας, οἱ ὅποιοι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Ὁ ἴδιος ὁ Δαρεῖος ἐφοβήθη τόσον πολὺ, ὥστε ἔφυγεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας του. Οἱ Ἕλληνες εὐρῆκαν ἄπειρα λάφυρα. Ὁλόκληρος ἡ οἰκογένεια τοῦ Δαρείου, ἡ μήτηρ του, ἡ σύζυγός του καὶ αἱ θυγατέρες του ἔπεσαν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ Ἀλεξάνδρου. Αὐτὴ εἶναι ἡ μεγάλη **μάχη τῆς Ἰσσοῦ**.

333

Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΥΡΙΑΕΥΕΙ ΤΗΝ ΦΟΙΝΙΚΗΝ ΚΑΙ ΑΙΓΥΠΤΟΝ

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠκολούθησε τὸν μεγάλον βασιλικὸν δρόμον, ὁ ὁποῖος ἔφερεν ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὸν Εὐφράτην, ὅπου ἦτο ἡ πρωτεύουσα τοῦ Περσικοῦ κράτους. ἠθέλε νὰ κυριεύσῃ πρῶτον τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὸν φοινικὸν στόλον νὰ φέρῃ στρατόν εἰς τὴν Μ.

Ἀσίαν, καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἔχη ἀσφαλισμένα τὰ νῶτά του.

Δὲν κατεδίωξε λοιπὸν τὸν Δαρεῖον, ἀλλ' ἐκατέβηκεν εἰς τὴν Φοινίκην. Ἐκεῖ ἡ **Τύρος**, παλαιὰ ἐμπορικὴ καὶ ναυτικὴ πόλις τῆς Φοινίκης, ἔκαμε μεγάλην ἀντίστασιν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἠναγκάσθη νὰ σταματήσει, τὴν ἐπολιορκήσεν 7 μῆνας καὶ ἐπὶ τέλους τὴν ἐκυρίευσε. Κατόπιν ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Οἱ Αἰγύπτιοι ἐδέχθησαν τὸν Ἀλέξανδρον ὡς ἐλευθερωτὴν των, διότι ἐμισοῦσαν πολὺ τοὺς Πέρσας. Οἱ ἱερεῖς τῶν Αἰγυπτίων τὸν ἐδέχθησαν μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ τὸν ὀνόμασαν υἱὸν τοῦ Διὸς. Εἰς τὸ Δέλτα τοῦ Νείλου ὁ Ἀλέξανδρος ἔκτισε μίαν πόλιν, τὴν **Ἀλεξάνδρειαν**, ἣ ὁποία ἔλαβεν ἀργότερα μεγάλην ἀνάπτυξιν.

ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ο ΔΑΡΕΙΟΣ ΠΡΟΤΕΙΝΕΙ ΝΑ ΜΟΙΡΑΣΟΥΝ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον ὁ Ἀλέξανδρος ἐγύρισεν ὀπίσω, διὰ νὰ καταδιώξῃ τὸν Δαρεῖον. Εἰς τὴν ὄρχην ἠκολούθησε τὸν ἴδιον δρόμον, ἔπειτα ἐπροχώρησε πρὸς ἀνατολὰς καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν Εὐφράτην ποταμὸν. Σκοπὸς του ἦτο νὰ κτυπήσῃ τὸ Περσικὸν κράτος εἰς τὴν καρδίαν του καὶ νὰ τοῦ διαλύσῃ. Ὁ Δαρεῖος τρομαγμένος εἶπε νὰ μοιράσουν τὸ κράτος. Ὁ στρατηγὸς Παρμενίων εἶπε τότε εἰς τὸν Ἀλέξανδρον: *Ἄν ἤμουν Ἀλέξανδρος, θὰ ἐδέχομην. Καὶ ἐγὼ, εἶπεν ὁ Ἀλέξανδρος, ἂν ἤμουν Παρμενίων.*

ΜΑΧΗ ΕἰΣ ΤΑ ΑΡΒΗΛΑ

Ὁ Δαρεῖος εἶχε μαζεῦσει ἀναρίθμητα στρατεύματα, περισσότερα ἀπὸ ἓνα ἑκατομμύριον, πέρα ἀπὸ τὸν ποταμὸν Τίγρην εἰς μίαν μεγάλην πεδιάδα κοντὰ εἰς τὴν πόλιν **Ἀρβηλα**. Οἱ στρατηγοὶ ἐσυμβούλευαν τὸν Ἀλέξανδρον νὰ προσβάλλῃ τοὺς ἐχθροὺς τὴν νύκτα, ἀλλ' ὁ Ἀλέξανδρος εἶπε: *Δὲν κλέπτω τὴν νίκην.*

Πάλιν ἡ μακεδονικὴ φάλαγξ ἔκοψεν εἰς τὴν μέσην τὸν περσικὸν στρατὸν καὶ τὸν ἔτρεψεν εἰς φυγὴν. Ὁ Δαρεῖος μόλις ἐφθασε νὰ σωθῇ καὶ ἔφυγεν εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς χώρας του. Ἄλλ' ἐκεῖ ἓνας ἀπὸ τοὺς σατράπας τοῦ ἐστασίασε καὶ τὸν ἐφό-

νευσεν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐκυρίευσεν τὰς πρωτεύουσας τοῦ Περσικοῦ κράτους *Βαβυλῶνα, Σοῦσα, Περσέπολιν, Πασαργάδας*. Ἐκεῖ εὗρηκεν ἀναριθμήτους θησαυρούς, διότι οἱ βασιλεῖς τῆς Περσίας εἶχαν μαζεύσει εἰς τὰς πόλεις αὐτὰς ὅλον τὸν χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Τοιοιτοτρόπως τὸ

331

ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΕΙΣ ΤΑΣ ΙΝΔΙΑΣ (330—324)

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠσύχασεν. Ἡ ὀρμητικὴ ψυχὴ του τὸν ἐκίνει εἰς νέας ἐπιχειρήσεις. Πρὸ πάντων ἐμάγευαν τὴν φαντασίαν του αἱ Ἰνδίαι. Εἶχεν ἀκούσει τόσας διηγήσεις διὰ τὴν μυθικὴν αὐτὴν χώραν καὶ τοὺς θησαυρούς της. Ἠοχίσε λοιπὸν νέαν ἐκστρατείαν, ἣ ὁποία ἐκούρασε πολὺ περισσότερον τοὺς Ἕλληνας.

Ἐξεκίνησε λοιπὸν τῷ 330 π. Χ., ἐπροχώρησε κατ' ἀρχὰς εἰς τὰ βόρεια τοῦ ὄροπεδίου τοῦ Ἰράν, εἰσηλθὲν εἰς τὰ Ἐκβάτανα, ἐπέρασε τὰς Κασπίας πύλας, ἐπροχώρησεν εἰς τὴν Βακτριανὴν καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ σημερινὸν Τουρκεστάν. Κατόπιν ἐγύρισεν ἀνατολικά καὶ εἰσηλθὲν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ μεγάλου ποταμοῦ Ἰνδοῦ. Εἰς ὅλα τὰ μέρη αὐτὰ ἔκτισε διαφόρους πόλεις, εἰς τὰς ὁποίας ἔδωκε τὸ ὄνομά του. Πολλοὶ ἀπ' αὐτὰς σώζονται, διατηροῦν τὴν ἀνάμνησιν τοῦ ὀνόματός του καὶ μαρτυροῦν πόσον καλὰ ἐγνώριζεν ὁ Ἀλέξανδρος τὰς θέσεις.

327

Εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Ἰνδοῦ ὑπῆρχον πολλοὶ ἡγεμόνες, οἱ ὁποιοὶ ὅμως δὲν ἐτόλμησαν ν' ἀνισταθῶν εἰς τὸν Ἀλέξανδρον. Μόνον ὁ *Πῶρος* ἐπολέμησεν, ἀλλὰ ἐνίκηθη καὶ ἔπεσεν αἰχμάλωτος. Κατόπιν ὁ Ἀλέξανδρος ἐσκόπευε νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Γάγγου ποταμοῦ. Ἄλλ' οἱ στρατιῶταί του αὐτὴν τὴν φορὰν δὲν τὸν ἤκουσαν. Εἶχαν κουρασθῆ πολὺ καὶ ἤθελαν νὰ ἐπιστρέψουν. Ὁ Ἀλέξανδρος ἐθύμωσε πολὺ καὶ ἐκλείσθη τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν σκηνὴν του, ἀλλ' ἠναγκάσθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Κατέβηκε τότε τὸ ρεῦμα τοῦ Ἰνδοῦ ἕως τὸν Ἰνδικὸν Ὀκεανόν. Ἐκεῖ ἔκαμε στόλον καὶ διέταξε τὸν ναύαρχόν του Νέαρχον νὰ ἐρευνήσῃ τὴν παραλίαν μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου. Αὐτὸς μὲ τὸν στρατὸν του, ἀφοῦ ὑπέφερε πολλὰ ἀπὸ πείναν, δίψαν καὶ

ἀσθενείας καὶ ἀφοῦ ἔχασε τὰ τρία τέταρτα τοῦ στρατοῦ του, ἔφθασεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα. Ἐκεῖ ἔφθασε μετ' ὀλίγον καὶ ὁ Νέαρχος, ἀφοῦ ἀνέβηκε μετὰ τὰ πλοῖα τὸν Εὐφράτην.

ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

ΤΑ ΣΧΕΔΙΑ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἠθέλε μόνον νὰ καταλύσῃ τὸ Περσικὸν κράτος. Εἶχε μεγάλα σχέδια, τὰ ὁποῖα ἔβαλεν εἰς ἐνέργειαν, ὅταν ἐπέστρεψεν ἀπὸ τὴν ἐκστρατείαν τῶν Ἰνδιῶν. Πρῶτον ἠθέλε νὰ κατασκευάσῃ μεγάλον λιμένα εἰς τὸν Περσικὸν κόλπον, διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀποθήκη τῶν ἐμπορευμάτων τῶν Ἰνδιῶν καὶ τῆς Ἀνατολικῆς Ἀσίας. Συγχρόνως ἠθέλε νὰ κάμῃ δρόμους, διὰ νὰ ἐνώσῃ τὴν Ἀνατολὴν μετὰ τὴν Δύσιν. Κυρίως ὁμως εἶχε σκοπὸν νὰ συγχωνεύσῃ τοὺς Ἀσιάτας μετὰ τοὺς Ἕλληνας. Μετὰ τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν ἠθέλε νὰ μορφώσῃ καὶ νὰ ἐξυψώσῃ τοὺς λαοὺς τῆς Ἀσίας. Διὰ τοῦτο ἴδρυσεν πολλὰ σχολεῖα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔβαλε χιλιάδας παιδιῶν Ἀσιατῶν, διὰ νὰ τὰ διδάξῃ τὴν ἑλληνικὴν παιδείαν. Ἐπῆρεν εἰς τὸν στρατὸν τοῦ νέου Πέρσας καὶ ὑπάνδρυσεν 10 χιλ. Μακεδόνας μετὰ Περσίδας. Ὁ ἴδιος πρῶτος ἔδωκε τὸ παράδειγμα καὶ ἐνυμφεύθη μίαν Περσίδα κόρην, τὴν Ρωξάνην.

ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ

Ἄλλ' εἰς τὸ ἔργον του ὁ Ἀλέξανδρος εὐρῆκε δυσκολίας, διότι δὲν ἤρεσεν εἰς τοὺς Μακεδόνας, οἱ ὁποῖοι ἤρχισαν μετὰ πολλοὺς τρόπους νὰ φανερώνουν τὴν δυσαρέσκειάν των. Ὁ Ἀλέξανδρος ὁμως ἐτιμώρησε πολὺ σκληρὰ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἠθέλανε νὰ ματαιώσουν τὸ ἔργον του. Ἐφόνευσεν τὸν γέροντα Παρμενίωνα, ἓνα ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους στρατηγούς του. Ὁ χαρακτήρ τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶχεν ἀλλάξῃ πολὺ ὕστερα ἀπὸ τὰ μεγάλα κατορθώματα. Ἄφησεν τὰ ἀπλᾶ ἥθη του καὶ ἔλαβε τὴν ἀσιατικὴν πολυτέλειαν. Ἐφόρεσεν τὸ βασιλικὸν στέμμα, ἠθέλε νὰ τὸν λατρεύ-

ουν ὡς θεὸν καὶ νὰ τὸν ὀνομάσουν Μέγαν βασιλέα. Ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε κανὲν ἀπὸ τὰ σχέδιά του νὰ φέρῃ εἰς πέρας. Τὸ 323 ἠσθένησεν ἀπὸ δξίν πυρετὸν καὶ τὴν 19 Αὐγούστου ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 32 ἐτῶν.

323

ΔΙΑΙΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Ὁ Ἀλέξανδρος δὲν ἐπρόφθασε νὰ διοργανώσῃ καὶ νὰ στερεώσῃ τὸ ἀχανὲς κράτος του. Ὅταν ἀπέθανε, δὲν ἄφησε διάδοχον καὶ κανεὶς ἀπὸ τὴν οἰκογένειάν του δὲν ἦτο ἱκανὸς νὰ τὸν διαδεχθῇ. Διὰ τοῦτο οἱ στρατηγοὶ του συνεφώνησαν ν' ἀναγνωρίσουν ὡς ἀνώτατον ἄρχοντα τὸν γεροντότερον στρατηγὸν Περδίκαν.

Μετ' ὀλίγον ὁμοῦς ἐφιλονίκησαν, διότι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς στρατηγοὺς ἠθέλησαν νὰ γίνουν αὐτοὶ βασιλεῖς καὶ νὰ πάρουν ὅλον τὸ κράτος. Δι' αὐτὸ ἤρχισαν μακροὺς πολέμους μετὰξὺ των, οἱ ὁποῖοι διήρκεσαν 20 ἔτη. Τὸ ἔτος 301 π. Χ. ἔγινε μία μεγάλη μάχη εἰς τὴν πόλιν τῆς Φουγίας **Ἰνόν**. Μετὰ τὴν μάχην αὐτὴν τὸ ἀχανὲς κράτος τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου **301** ἐχωρίσθη εἰς πολλὰ μικρότερα κράτη. Τὰ σπουδαιότερα ἀπ' αὐτὰ ἦσαν τρία 1) τὸ **Βασίλειον τῆς Αἰγύπτου**, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ στρατηγὸς Πτολεμαῖος καὶ ἀργότερα τὸ ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοί του, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζοντο Πτολεμαῖοι. 2) Τὸ **Βασίλειον τῆς Συρίας**, τὸ ὁποῖον ἔλαβεν ὁ Σέλευκος καὶ τὸ ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοί του, οἱ ὁποῖοι ὀνομάζοντο Σελευκίδαι καὶ 3) Τὸ **Βασίλειον τῆς Μακεδονίας**, τὸ ὁποῖον ἐκυβέρνησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ στρατηγοῦ Ἀντιγόνου.

Ἐκτὸς τῶν τριῶν αὐτῶν κρατῶν ἰδρούθησαν καὶ ἄλλα μικρότερα. Ἀξιολογώτερον εἶναι τὸ **Κράτος τῆς Περσῆς**, τὸ ὁποῖον ἰδρούθη εἰς τὰ βόρεια τῆς Σιμύνης. Τὸ κράτος αὐτὸ ἦτο μικρόν, ἀλλ' ἐπροόδευσε πολὺ εἰς τὰ γράμματα καὶ εἰς τὰς τέχνας.

ΔΙΑΔΟΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπέθανε πολὺ νέος, ἀλλὰ τὸ ἔργον του δὲν ἐκάθη. Τὸ πέρασμα του ἄφησε σπουδαῖα σημεῖα ἐπάνω εἰς τὴν γῆν. Ἀπὸ τὸν δρόμον, τὸν ὁποῖον ἤνοιξαν τὰ στρατεύματά του, ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἐχύθη εἰς τὰς χώρας τῆς Ἀσίας καὶ τῆς

Ἀφρικήσ καὶ τὰς ἐξωγογήσε. Τὰ τέχνα τῶν Περσῶν καὶ τῶν Βαβυλωνίων ἔμαθαν τὰ ἑλληνικά καὶ ἐφιλοτιμήθησαν νὰ ζήσαν ὅπως ἐζοῦσαν οἱ Ἕλληνες. Οἱ βασιλεῖς καὶ πλούσιοι τῶν ἔκτιζαν κατοικίας ὁμοίας μὲ τὰς ἑλληνικάς, τὰς ἐπίπλωναν μὲ ἐπιπλα ἑλληνικά καὶ ἐφροῦσαν ἑλληνικά ἐνδύματα. Εἰς τὰς μακρινὰς πόλεις τῆς Ἀσίας ἔκτισαν θέατρα, εἰς τὰ ὁποῖα ἔπαιζαν ἑλληνικά ἔργα. Ἡ Ἑλλάς μολονότι ἦτο κουρασμένη καὶ ἀδυνατισμένη ἀπὸ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους, ἔδωσε μίαν δυνατὴν λάμψιν καὶ ἐφώτισε τὰς χώρας τῆς Ἀνατολῆς.

Ἄλλοτε ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς ἦτο περιορισμένος μόνον εἰς τὰς ἑλληνικάς χώρας. Διὰ τοῦ Ἀλεξάνδρου διεδόθη εἰς ὅλην τὴν Ἀνατολήν, ἐφώτισε καὶ ἀνέπτυξεν ἀναριθμήτους λαοὺς καὶ ἀργότερα, καθὼς δὲ ἴδωμεν, τοὺς Ρωμαίους καὶ τοὺς ἄλλους λαοὺς τῆς Εὐρώπης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΙΣΤΟΡΙΑ—ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Λαοὶ ἀπολίτιστοι καὶ λαοὶ πολιτισμένοι—Ἱστορία— Φυλαί, λαοὶ—Περίοδοι τῆς Ἱστορίας—Ἀρ- χαία ἱστορία	Σελίδες 3—7
--	----------------

ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΙ ΛΑΟΙ

Αἰγύπτιοι—Βαβυλώνιοι καὶ Ἀσσύριοι—Φοίνικες— Μῆδοι καὶ Πέρσαι	8—15
---	------

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Σημασία τῆς ἑλληνικῆς ἱστορίας

Η ΧΩΡΑ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ

Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς—Οἱ Ἕλληνες	16—19
-------------------------------------	-------

ΠΑΛΑΙΟΤΑΤΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Αἱ ἀνασκαφαὶ—Οἱ Πελασγοί, ὁ πολιτισμὸς τοῦ Αἰ- γαίου—Οἱ Ἕλληνες, ὁ Μυκηναϊκὸς πολιτισμὸς	19—25
---	-------

Η ΕΛΛΑΣ ΤΩΝ ΟΜΗΡΙΚΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

Ἐπιδρομὴ τῶν Δωριέων—Αἱ ἀποικίαι τῆς Μ. Ἀσίας Ἀνάπτυξις τῶν ἀποικιῶν—Οἱ βασιλεῖς—Ἡ ναυ- τιλία—Τὰ ὁμηρικὰ ποιήματα—Ἡ Ἰλιάς—Ἡ Ὀδύσεια	26—30
--	-------

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΑΠΟΙΚΙΩΝ

Οἱ Ἕλληνες γίνονται κύριοι τῆς θαλάσσης—Ἡ με- γάλη ἀποικιακὴ ἐξάπλωσις—Ἀποικίαι τοῦ Εὐξεί- νου Πόντου—Ἀποικίαι Ἰταλίας καὶ Σικελίας— Αἷτια τοῦ ἀποικισμοῦ—Ὁ ἑλληνικὸς κόσμος τὸν βον αἰῶνα	31—33
--	-------

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Οἱ Θεοὶ—Οἱ Θεοὶ τοῦ Ὀλύμπου—Οἱ Θεοὶ τῆς γῆς 33—37

Η ΣΠΑΡΤΗ

Τὰ δύο κράτη τῆς κυρίως Ἑλλάδος—Οἱ Σπαρτιαῖ-
ται—Ἡ Κυβέρνησις—Τὰ στρατιωτικὰ—Ἄγωγη
παίδων—Ὁ στρατὸς—Ὁ πολιτισμὸς—Ὁ Λυ-
κοῦργος—Τὸ κράτος τῶν Σπαρτιατῶν . . . 38—42

ΑΙ ΑΘΗΝΑΙ

Ἡ Ἀττικὴ—Ἀθῆναι καὶ Πειραιεὺς—Ἀλλαγὴ τοῦ
πολιτεύματος—Ἡ δημοκρατία—Τὸ πολίτευμα
τῶν Ἀθηνῶν—Αἱ ταραχαὶ—Ἡ νομοθεσία τοῦ
Σόλωνος—Ὁ Πεισίστρατος—Πρόοδοι τῆς δη-
μοκρατίας Σελὶς
43—48

ΕΝΟΤΗΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

Ἀνεξαρτησία τῶν ἑλληνικῶν πόλεων—Ἡ ἐνότης τοῦ
ἔθνους 49—52

ΠΕΡΣΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

Αἰτία τῶν περσικῶν πολέμων—Ἡ ἐπανάστασις
τῶν Ἰώνων 53—55

Ο ΠΡΩΤΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Ἡ ἐκστρατεία—Ἡ ἐν Μαραθῶνι μάχη 55—57

Ο ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΠΕΡΣΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ—Η ΕΚΣΤΡΑ-
ΤΕΙΑ ΤΟΥ ΞΕΡΕΟΥ

Ὁ Ξέρξης—Ὁ ἀθηναϊκὸς στόλος, Θεμιστοκλῆς—Ἡ
ἐκστρατεία τοῦ Ξέρξου—Ἐτοιμασίαι τῶν Ἑλλή-
νων—Θερμοπύλαι—Ὁ Ξέρξης κυριεύει τὰς Ἀ-
θῆνας—Ἡ ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχία—Ὁ Ξέρξης
φεύγει ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα—Ἡ ἐν Πλαταιαῖς
μάχη—Σημασία τῶν περσικῶν πολέμων . . . 57—66

Ο ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΠΕΡΣΩΝ

Μεταβολὴ τοῦ πολέμου—Ἡ συμμαχία—Οἱ Ἀθη-
ναῖοι ἀρχηγοὶ τῆς συμμαχίας—Αἱ νίκαι τοῦ
Κίμωνος 67—69

ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Οἱ σύμμαχοι γίνονται ὑπήκοοι—Ἐκτασις τοῦ ἄθη-
ναϊκοῦ κράτους—Ἀντιζηλία μεταξύ τῶν Ἑλλήνων Σελίς
69—71

ΠΩΣ ΚΥΒΕΡΝΑΤΑΙ ΤΟ ΑΘΗΝΑΪΚΟΝ ΚΡΑΤΟΣ

Ἄνισότης τῶν κατοίκων—Ἡ δημοκρατία—Ἡ Πε-
ρικλῆς 71—75.

ΟΙ ΕΝΔΟΣΟΙ ΧΡΟΝΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ—ΑΚΜΗ ΤΟΥ
ΑΘΗΝΑΪΚΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Ἡ πολιτισμὸς τοῦ 5ου καὶ 4ου αἰῶνος—Ἐμπόριον
καὶ βιομηχανία τῶν Ἀθηναίων—Ἡ ζωὴ τῶν
Ἀθηναίων—Ἀνατροφὴ τῶν παίδων 76—84

Ἡ ΤΕΧΝΗ

Ἡ Γλυπτικὴ—Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ, ὁ ναός—Ἡ ἀκρό-
πολις τῶν Ἀθηναίων—Ἡ ζωγραφικὴ 85—93

ΕΟΡΤΑΙ ΚΑΙ ΠΑΝΗΓΥΡΕΙΣ

Τὰ Παναθήναια—Τὰ Ἐλευσίνια—Τὰ Διονύσια—
Τὸ θέατρον 94—96

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

Αἷτια τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου—Ἡ πόλεμος—
Ἡ ἐκστρατεία εἰς Σικελίαν Ἀποτελέσματα τοῦ
πολέμου 96—100

ἩΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Ἡ πολιτικὴ τῆς Σπάρτης—Οἱ τριάκοντα τύραννοι,
Θρασύβουλος—Θάνατος τοῦ Σωκράτους—Κύ-
ρου Ἀνάβασις—Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου
κατὰ τῶν Περσῶν—Ἡ εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδα 101—105

ΑΚΜΗ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ

Αἱ Θῆβαι—Ἡ Πελοπίδας ἐλευθερώνει τὰς Θήβας
—Οἱ Θηβαῖοι νικοῦν τοὺς Σπρρητιάτας—Κατά-
λυσις τοῦ σπαρτιατικοῦ κράτους—Ἡ ἐν Μαν-
τινεῖα μάχη—Ἡ Ἑλλάς μετὰ τὴν ἐν Μαντινεῖα
μάχην 106—108

ΟΙ ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ ΚΥΡΙΑΡΧΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	
Χώρα, κάτοικοι—'Ο Φίλιππος—'Η Μακεδονική φάλαγξ—'Ο Φίλιππος νικᾷ τοὺς Ἑλληνας—Τὸ σχέδιον τοῦ Φιλίππου	109—112
Ο ΜΕΓΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ	
'Ο Ἀλέξανδρος—'Ο Ἀλέξανδρος ἀρχηγὸς τῶν Ἑλ- λήνων	113—114
Ο ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΕΚΣΤΡΑΤΕΥΕΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΙΑΝ	
'Η διάβασις εἰς τὴν Ἀσίαν—Μάχη τοῦ Γρανικοῦ —'Ο Γόρδειος δεσμὸς—Μάχη τῆς Ἴσσοῦ—'Ο Ἀλέξανδρος κυριεύει τὴν Φοινίκην καὶ τὴν Αἴγυπτον	115—118
ΚΑΤΑΛΥΣΙΣ ΤΟΥ ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ	
'Ο Δαρεῖος προτείνει νὰ μοιρᾶσουν τὸ κράτος— Μάχη εἰς τὰ Ἄρβηλα—Ἐκστρατεία εἰς τὰς Ἰνδίας	118—120
ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ	
Τὰ σχέδια τοῦ Ἀλεξάνδρου—Θάνατος τοῦ Ἀλεξάν- δρου—Διαιρέσις τοῦ κράτους—Διάδοσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ	120—122

ΕΙΚΟΝΕΣ ΚΑΙ ΧΑΡΤΑΙ

Λιμναῖαι κατοικίαι	Σελ. 3	<i>Τὰ μακρὰ τείχη</i>	Σελ. 70
Ἐογαλεῖα—δπλα	» 4	Ὁ Περικλῆς	» 74
Αἱ πυραμίδες καὶ ἡ Σφίγγ	» 8	Συνήθῃ ἐμπορίου	» 77
Αἰγύπτιος	» 9	Σιδηρουργεῖον	» 78
Ὁβελίσκος	» 9	Ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν γεωργῶν	» 78
Ἱερογλυφικά	» 10	Ἐποδηματοποιεῖον	» 79
Ἀσσυριακὸν ἀνάκτορον	» 11	Ἐνδύματα	» 80
Πτερωτὸς ταῦρος	» 12	Γυναῖκες παίζουσι μουσικά	
Σφηνοειδῆς γραφή	» 13	ὄργανα	» 81
Φοινικικὸν πλοῖον	» 13	Σχολεῖον	» 82
<i>Περσικὸν κράτος</i>	» 15	Ἀσκήσεις ἐφήβων	» 83
<i>Χάρτης ἀρχαίας Ἑλλάδος</i>	» 18	Παλαιστρα	» 84
Ἀγγεῖα κομητικά	» 21	Ἀρχαῖκὸν ἄγαλμα	» 86
Ὅπλα	» 23	Δισσοβόλος τοῦ Μύρωνος	» 86
Ἡ πύλη τῶν λεόντων	» 24	Ἐρμῆς τοῦ Πραξιτέλους	» 87
Ἐνδοκασία γυναίκος	» 25	Δωρικὸς ζῶν	» 88
Ἑρμῆς	» 34	Ἴωνικὸς ζῶν	» 88
Ζεὺς	» 35	Κορινθιακὸς ζῶν	» 89
Ἄρτεμις	» 35	Ἀκρόπολις	» 90
Ἀπόλλων	» 36	Παρθενῶν	» 91
Ἀθηνᾶ	» 37	Ἀμφορεὺς	» 93
Ἰταί	» 41	Λήκυθος	» 93
Ἰταί ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας	» 51	Βοιωτικὴ ὕδρια	» 93
Ἐπιτύμβιον	» 61	Ἴωνικὸς ἀμφορεὺς	» 93
Σαλαμίς	» 63	Μακεδὼν ὀπλίτης	» 111
Ἀθηναϊκὴ τριήρης	» 64	Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος	» 113
		<i>Χάρτης τῆς ἐκστρατείας</i>	» 116
		<i>τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου</i>	

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΠΑΙΔΕΙΑΣ κ.τ.λ.

Ἀριθ. { Πρωτ. 20896
Διεκπ.

Πρὸς

τοὺς κ. κ. **Χ. Θεοδωρίδην** καὶ **Α. Λαζάρου**.

Ἐχοντες ὑπ' ὄψει τὸ ἄρθρον 8 τοῦ νόμου 3438 «περὶ δι-
δακτικῶν βιβλίων» καὶ τὴν ὑπ' ἀριθ. 2)14-5-28 προᾶξιν τῆς οἰ-
κειίας ἐπὶ τῆς ἀναθεωρήσεως τῶν ἐγκεκριμένων διδακτικῶν βι-
βλίων ἐπιτροπῆς ἐγκρίνομεν διὰ τὸ ἀπὸ σήμερον μέχρι τέλους
τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1930-1931 χρονικὸν διάστημα τὸ ὑφ' ἡμῶν
συγγραφὴν διδακτικὸν βιβλίον ὑπὸ τὸν τίτλον: «**Μαθήματα
Ἱστορίας ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν Ἰψῷ μάχης**
διὰ τὴν πρώτην τάξιν τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου καὶ τὰς ἀντι-
στοίχους τῶν ἄλλων σχολείων τῆς Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ὑπὸ τὸ
ὄρον ὅπως ἐν μελλούσῃ ἐκδόσει τοῦ βιβλίου ἐπιφέρητε τὰς ὑ-
πὸ τῆς ἐπιτροπῆς ὑποδεικνυόμενας τροποποιήσεις.

Ὁ Ὑπουργὸς

Θ. Νικολούδης

Κ. Καμπέρης

ΠΛΗΡΗΣ ΣΕΙΡΑ ΙΣΤΟΡΙΩΝ

1. Γυμνασίου

Ίστορία τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος	διὰ τὴν Α' Γυμνασίου
Ίστορία Ρωμαϊκὴ	» » Β' »
Ίστορία τῶν Μέσων Χρόνων	» » Γ' »
Ίστορία τῶν Νέων Χρόνων	» » Δ' »

2. Ἑλληνικοῦ Σχολείου

Μαθήματα ἱστορίας	διὰ τὴν Α' Ἑλληνικοῦ
Μαθήματα ἱστορίας	» » Β' »
Μαθήματα ἱστορίας	» » Γ' »

3. Δημοτικοῦ Σχολείου

Μαθήματα ἱστορίας	διὰ τὴν Ε' Δημοτικοῦ
Μαθήματα ἱστορίας	» » ΣΤ' »

4. Ἐμπορικῶν Σχολῶν

Σύνοψις γενικῆς ἱστορίας	τεῦχος Α' διὰ τὴν Α' Ἐμπορικῆς
Σύνοψις γενικῆς ἱστορίας	» Β' » » Β' »